

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Esra KAVAZ ÖZCAN

SEZA KUTLAR AKSOY'UN ESERLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİ VE DİL ZENGİNLİĞİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Metin ERKAL

AĞRI-2017

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç Dr. Metin ERKAL danışmanlığında, Esra KAVAZ ÖZCAN tarafından hazırlanan bu çalışma ...../...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :	İmza: .....
Jüri Üyesi :	İmza: .....
Jüri Üyesi :	İmza: .....
Jüri Üyesi :	İmza: .....
Jüri Üyesi :	İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../201.. tarih ve .... / . . . . . nolu kararı ile onaylanmıştır.

..../...../.....

Doç. Dr. Faruk KAYA
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Seza Kutlar Aksoy’un Eserlerinin Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Bağlamında İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Esra KAVAZ ÖZCAN

AĞRI-2017

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SEZA KUTLAR AKSOY’UN ESERLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE DİL
ZENGİNLİĞİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Esra KAVAZ ÖZCAN

2017, 172 sayfa+XII

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Metin ERKAL

Jüri : Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ

Doç. Dr. Mehrali CALP

Bu çalışmanın amacı, Seza Kutlar Aksoy’un eserlerini değerler eğitimi ve dil zenginliği açısından incelemektir. Bu kapsamda Seza Kutlar Aksoy’un 20 adet kitabı MEB’in belirlediği evrensel değerlere göre nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi modeli kullanılarak incelenmiştir. Eserlerin dil zenginliğinin belirlenmesinde; atasözleri, deyimler ve kalıp sözler için TDK’nin sözlüklerinden; konuyla alakalı yazılmış kitap, makale ve tezlerden faydalanılmıştır. Veri toplarken fişleme tekniği ile bilgiler kaydedildikten sonra tasnif edilmiştir. Araştırmanın evrenini bir çocuk edebiyatı yazarı olan Seza Kutlar Aksoy’un hayatı ve eserleri; örneklem grubunu da Seza Kutlar Aksoy’un bütün eserleri oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen 20 eserde yazarın daha çok evrensel değerlere yer verdiği tespit edilmiştir. Bunun yanında Seza Kutlar Aksoy, kadın hakları, kadının toplumdaki yeri ve görevi, tarihsel yok oluş, hava kirliliği, hormonsuz gıdalar, obezite, teknolojinin olumsuzlukları gibi günümüz problemlerine de değinmiştir. Eserler dil zenginliği açısından incelendiğinde ise en fazla kalıp söz, daha sonra deyim ve en az da atasözü kullanıldığı tespit edilmiştir.

Seza Kutlar Aksoy eserlerinde “bilimsel değerlere önem veren, yenilikçi, kararlı, meraklı, soru soran, bağımsız düşünebilen, yaratıcı, akılcı, insanı ve doğayı seven, azimli” bireyler yetiştirmeye yönelik değerler dizini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Seza Kutlar Aksoy, Değerler Eğitimi, Çocuk Edebiyatı, Dil Zenginliği

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

AN ANALYSIS OF THE WORKS OF SEZA KUTLAR AKSOY WITHIN THE CONTEXT OF VALUES EDUCATION AND RICHNESS OF LANGUAGE

Esra KAVAZ ÖZCAN

2017, 172 pages+XII

Advisor: Assist. Prof. Dr. Metin ERKAL

Jury : Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ

Assoc. Prof. Dr. Mehrali CALP

The purpose of this study is to analyze the works of Seza Kutlar Aksoy in terms of values education and richness of language. In this context, Seze Kutlar Aksoy's 20 books have been examined using document analysis model from qualitative research techniques according to universal values determined by MEB. In determining language richness of the works; proverbs, idioms and phrases in TDK dictionary; books, articles and theses related to the topic were used. When collecting data, they are classified after the information has been recorded by the tagging technique. In determining language richness of the works; proverbs, idioms and phrases in TDK dictionary; books, articles and theses related to the topic were used. In collecting data, the data are classified after the information has been recorded by the tagging technique. The universe of the research includes the life and works of Seza Kutlar Aksoy, who is the author of a children's literature, and the sample is composed of all the works of Seza Kutlar Aksoy.

It has been found out in the 20 works examined in the study that the author included universal values more in his works. In addition, Seza Kutlar Aksoy has addressed contemporary problems such as women's rights, the place and duty of women in society, historical disappearances, air pollution, hormone-free foods, obesity, and the negativity of technology. When the works are analyzed in terms of language richness, it has been determined that routines are used the most, then idioms, and proverbs are used the least.

Seza Kutlar Aksoy has created a series of values in his works to raise individuals who give importance to "scientific values, are innovative, stable, inquisitive, ask questions, think independently, creative, rational, love people and nature, determined.

Keywords: Seza Kutlar Aksoy, Values Education, Children's Literature, Language Richness

ÖN SÖZ

Seza Kutlar Aksoy (1945-) çocuk edebiyatı alanında eserler veren çağdaş yazarlarımızdandır. Yirmi adet kitabı bulunan Seza Kutlar Aksoy, yeni serüvenleriyle çocuk okurlarının karşısına çıkmaya devam edecektir.

Bu çalışma, Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde yer alan evrensel değerleri ve bu eserlerdeki dil zenginliğini tespit etmek için yapılmıştır. Araştırma; altı bölüm ve kaynakçadan oluşmaktadır:

Birinci bölümde, çalışmanın amacından, öneminden, problem cümlesinden, sayıtlardan, sınırlılıklarından, tanımlardan ve bu zamana kadar yapılan çalışmalardan; ikinci bölümde, kuramsal çerçeve ana başlığı altında Seza Kutlar Aksoy'un hayatı ve eserlerinden, çocuk ve çocuk edebiyatından, çocuk edebiyatının tarihsel gelişiminden bahsedilmektedir. Daha sonra çocuk kitaplarının taşıması gereken özellikler tespit edilip; devamında değer kavramı hakkında bilgilendirme yapılmaktadır.

Üçüncü bölümde, yöntem ana başlığı altında çalışmanın modelinden, evren ve örneklem seçiminden, verilerin toplanması ve analiz edilmesinden; dördüncü bölümde, Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde yer alan değerlere ait bulgulardan bahsedilmektedir.

Beşinci bölümde ise; eserler, Türkçe dil zenginliği açısından (atasözleri, deyimler ve kalıp sözler) değerlendirilmiştir.

Sonuç ve öneriler bölümü olan altıncı bölümde ise, tezin genel bir değerlendirilmesi yapılarak daha sonraki araştırmacılar için öneriler yer almaktadır.

Kaynakçada ise yararlanılan kaynaklar sıralanmıştır.

Öncelikle bu araştırma konusunda görüş ve önerileri beni yönlendiren, araştırmamın her aşamasında bana güç veren, yardımını ve desteğini esirgemeyen, çalışmalarımı titizlikle denetleyen, akademik disipliniyle örnek aldığım değerli danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Metin ERKAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Görüşme talebimizi kabul ederek engin düşüncelerinden faydalandığımız, gerek nezaketi gerekse bilgileriyle bize ışık tutan Seza KUTLAR AKSOY'a, dualarıyla her zaman yanımda olan kıymetli aileme, çalışmamın her aşamasında yardım ve desteğini eksik etmeyen değerli eşim Mehmet Fatih ÖZCAN'a ve vaktinden çaldığım canım oğlum Ali Kaan ÖZCAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	ii
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
KISALTMALAR	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Problem Cümlesi	3
1.4. Alt Problemler	3
1.5. Sayıtlar	3
1.6. Sınırlılıklar	3
1.7. Tanımlar	3
1.7.1. Değer	3
1.7.2. Çocuk	3
1.7.3. Çocuk edebiyatı	4
1.7.4. Atasözü	4
1.7.5. Deyim	4
1.7.6. Kalıplaşmış söz	4
1.8. Alanyazın Derlemesi	4
1.8.1. Seza Kutlar Aksoy hakkında yapılan çalışmalar	4
1.8.2. Değerler hakkında yapılan çalışmalar	9
1.8.3. Dil zenginliği konusunda yapılan çalışmalar	14

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	16
2.1. Seza Kutlar Aksoy'un Hayatı ve Eserleri	16
2.1.1. Seza Kutlar Aksoy'un hayatı	16
2.1.2. Seza Kutlar Aksoy'un eserleri	16
2.1.3. Seza Kutlar Aksoy'un aldığı ödüller	16

2.2.	Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	17
2.2.1.	Çocuk edebiyatının ülkemizdeki tarihsel gelişimi	21
2.3.	Çocuk Kitaplarının Özellikleri.....	26
2.3.1.	Çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri.....	28
2.3.2.	Çocuk kitaplarının içyapı özellikleri	33
2.3.3.	Çocuk kitaplarında yer almaması gerekenler.....	37
2.4.	Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerinin Fiziki Yönden İncelenmesi	38
2.5.	Çocuk-Kitap İlişkisi ve Dil Gelişiminde Çocuk Edebiyatı.....	40
2.6.	Değer	42
2.6.1.	Değer nedir?.....	42
2.6.2.	Değer, Sosyoloji ve Felsefe	47
2.6.3.	Felsefe akımlarının değerler ve eğitime bakış açısı	50
2.7.	Değerlerin Sınıflandırması.....	52
2.7.1.	Nelson'un değer sınıflandırması	52
2.7.2.	Spranger'ın değer sınıflandırması	53
2.7.3.	Rokeach'ın değer sınıflandırması.....	53
2.7.4.	Schwartz'ın değer sınıflandırması.....	54
2.7.5.	Millî Eğitim Bakanlığı değer sınıflandırması	56
2.7.6.	Diğer değer sınıflandırmaları	57
2.8.	Değer / Değerler Eğitimi.....	61
2.9.	Türk Millî Eğitiminde Değerler Eğitimi.....	66
2.10.	Dil Zenginliği.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	YÖNTEM	74
3.1.	Araştırmanın Modeli	74
3.2.	Evren ve Örneklem.....	75
3.3.	Verilerin Toplanması.....	75
3.4.	Verilerin Analizi.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.	BULGULAR VE YORUMLAR.....	77
4.1.	Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde yer alan değerler	77
4.1.1.	Sevgi	77
4.1.2.	Sorumluluk.....	83
4.1.3.	Saygı	85

4.1.4. Hoşgörü / Duyarlılık.....	86
4.1.5. Özgüven.....	87
4.1.6. Empati.....	88
4.1.7. Âdil olma	91
4.1.8. Cesaret/ Liderlik	92
4.1.9. Nazik olma	93
4.1.10. Dostluk.....	94
4.1.11. Yardımlaşma / Dayanışma	96
4.1.12. Temizlik	98
4.1.13. Doğruluk / Dürüstlük.....	98
4.1.14. Aile birliğine önem verme	99
4.1.15. Bağımsız ve özgür düşünmebilme	100
4.1.16. İyimserlik	101
4.1.17. Estetik duyguların geliştirilmesi.....	102
4.1.18. Misafirperverlik.....	103
4.1.19. Vatanseverlik	104
4.1.20. İyilik yapmak	106
4.1.21. Çalışkanlık	108
4.1.22. Paylaşımçı Olmak.....	109
4.1.23. Şefkat/ Merhamet	110
4.1.24. Selamlaşma	111
4.1.25. Alçak gönüllülük (Tevazu)	112
4.1.26. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	113
4.1.27. Fedakârlık (Özveri)	114

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DİL ZENGİNLİĞİ	116
5.1. Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde dil zenginliği	116
5.1.1. Atasözü.....	116
5.1.2. Deyim	117
5.1.3. Kalıp söz.....	122

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
6.1. Sonuç	127
6.2. Öneriler	129

KAYNAKÇA	131
SEZA KUTLAR AKSOY'UN KİTAPLARI.....	131
DİĞER KAYNAKLAR	132
EKLER	148
EK 1: Seza Kutlar Aksoy'la Yapılan Görüşme	148
EK 2: Seza Kutlar Aksoy'a Ait Bir Fotoğraf	152
EK 3: İncelenen Eserlerin Kapakları	153
EK 4: İncelenen Eserlerin Özetleri	158
ÖZGEÇMİŞ	172

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1.	Seza Kutlar Aksoy'un Aldığı Ödüller	15
Tablo 2.2.	Cumhuriyet Öncesi Çocuklara Yönelik Dergiler	23
Tablo 2.3.	Nelson'un Değer Sınıflandırması	48
Tablo 2.4.	Spranger'ın Değer Sınıflandırması	48
Tablo 2.5.	Rokeach'ın Değer Sınıflandırması	49
Tablo 2.6.	Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması	50
Tablo 2.7.	Milli Eğitim Bakanlığı Değer Sınıflandırması	51
Tablo 2.8.	Acat ve Aslan'ın Değer Sınıflandırması	53
Tablo 2.9.	Fütüvvetnamelerde Türk Ahlakı Değerleri	54
Tablo 2.10.	Ülkelere Göre Değer Sınıflandırması	56
Tablo 2.11.	İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Temalar	62
Tablo 2.12.	İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Zorunlu Temalar	64
Tablo 4.1.	Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerinde Yer Alan Atasözleri	106
Tablo 4.2.	Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerinde Yer Alan Deyimler	107
Tablo 4.3.	Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerinde Yer Alan Kalıp Sözler	112

KISALTMALAR

A	Arsa
AA	Akıllı Anka
AK	Aşk Kalır
BB	Büyülü Bahçe
BG	Başodanın Gizemi
ÇŞ	Çevrimiçinde Şerafettin
DT	Düşler Tramvayı
GK	Güneşe Köprü
GS	Güvercin Saati
KPK	Küçük Prenses ve Kardelen
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N	Noktacık
NG	Nun Gelince
NSS	Nil Soru Soruyor
ŞKBE	Şeker Kız ve Büyülü Elma
ŞP	Şişko Patates
TDK	Türk Dil Kurumu
TPKAP	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde
UA	Uyku Ağacı
UMH	Uğurböceğinin Mutluluk Hapları
Y	Yolculuk

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusu tanıtılmış, problemi tartışılarak tanımlanmış, ilgili alan yazına ait bir derleme sunulmuş, araştırmanın amaçları ifade edilmiş, araştırmanın önemi belirtilmiş ve araştırmaya dair önemli kavramlar açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Toplumun temel yapı taşı insandır. Birlik ve beraberliğe önem veren, kültürüne sahip çıkan ve insan olmanın gereklerini yerine getirebilen bireyler, sağlam temelleri olan bir toplum oluşturacaktır. Sağlam bir toplumu oluşturabilmek için de bu değerleri insanlara temelden, çocukluk döneminde vermemiz gerekir. Çocuklara, kültürümüzü oluşturan bu değerleri aşılamanın en etkili yolu, eğlenerek öğrenmelerini sağlayan kitaplardır.

Bu çalışmada Seza Kutlar Aksoy'un kitaplarının eğitsel değerler ve dil zenginliği açısından incelenmesi ve çocuk eğitimine olan katkılarının saptanması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Eğitimin amacı karakterli insan yetiştirmektir. Karakteri; 1. Ayırt edici nitelik. 2. Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye. 3. Belli ahlak ölçülerine göre değerlendirilen kişilik (TDK, 2017), şeklinde tanımlanmaktadır. Karakterli insanı; toplum tarafından kabul gören, sosyal hayata uyumlu, “iyi” kavramının vasıflarını taşıyan insan olarak tanımlayabiliriz.

“İyi” kavramı güncel sözlükte: İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı olarak; Felsefe Terimleri Sözlüğünde: 1. (Geniş anlamında) a. İşe yarar, ereğine, özüne uygun, doğru yapılmış; doğasına uygun. b. İstenmeğe değer olan. c. Değere yönelmiş, değere ilişkin, değerle belirlenmiş, değerli. 2. Ahlakın ve ahlak felsefesinin temel kavramı: Ahlaksal değer;

ahlaksal olanın olumlu ana niteliğini gösteren özel kavram; ahlakça değerli olan (karşıt kavramı: kötü); Toplumbilim Terimleri Sözlüğünde ise; Belli bir insan gereksinmesini karşılayan, insan çıkar ve dileklerine uygun düşen, genellikle topluma, bir sınıfa ya da başka bir toplumsal kümeye, bir kişiye yararlar sağlayan özdeksel ya da tinsel bir olgunun niteliği şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Karakter ve iyi kavramlarının tanımlarından hareketle bu vasıflara sahip bireyler toplumsal değerlerle ortaya çıkabilir. İnsan doğası gereği, bazı değerlere sahip olma ve o değerlere uygun davranma ihtiyacı duyar. Bu değerleri kazandırma günümüzde değerler eğitimi adı altında yapılmaktadır. Bahsedilen bu değerleri çocuğa yalnızca okullarda ders kitabı aracılığıyla kazandıramayız. Bu kazanımları, kaliteli çocuk edebiyatı eserleriyle, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırarak, fark ettirmeden öğretebiliriz.

Okuma alışkanlığı okul öncesi dönemde ailede başlar. Aileler çocuk için de eserler yazıldığını, onlara göre de kitapların olduğunu fark edip çocuklara bu doğrultuda doğru kitap seçmelidirler. Seçilen kitapların çocuğun yaşına, gelişim düzeyine, kişisel farklılıklarına ve ilgi alanlarına uygunluğu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Kendi düzeyine uygun kitapları okuyan çocuk kitaptan zevk alır ve onu sadece bir kitap olarak görmez, arkadaş olarak benimser.

Çocuk romanları ya da hikâyeleri, gerçek ya da gerçeğe yakın olayları anlatan, bir yandan çocukları eğlendirirken bir yandan da eğiten ve düşündüren, onlara okuma sevgisi kazandıran edebî türlerden biridir. Çocuk masalları, çocukların zihinsel gelişiminin sağlıklı olmasını sağladığı gibi, onlara yaşamla ilgili yeni bakış açıları kazandırabilmelidir. Ayrıca bu eserler, çocukların “başarılı olma, güvenme, sevme ve sevilme duygusu” gibi ruhsal ihtiyaçlarını da karşılayabilmelidir.

Günümüzde değerler eğitimi önemli bir kavramdır. Ahlaki, dinî, kültürel, insani vb. birçok değer, toplumlar için önemli ve yadsınamaz bir gerçektir. Tarihsel süreç içerisinde yıllardır doğup, büyüyüp, gelişen bu kavramlar, edebî eserlerde de kendine yer edinmektedir. Bu sayede gerek yetişkinler gerekse çocuklar için yazılan roman, hikâyeye, masal vb. gibi yapıtlarda değerler ve değer ifadeleri yer almaktadır.

Çocukların dil gelişiminde kitapların önemiyle eş değer olan, kitap içerikleridir. Kitapların çocuğun söz varlığını ve dil zenginliğini geliştirecek atasözü, deyim, kalıp sözler gibi niteliklere sahip olması gerekmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Bir çocuk edebiyatı yazarı olan Seza Kutlar Aksoy'un ve eserlerinin çocuk edebiyatına katkıları nelerdir ve bu katkıyı sağlayan değerler ve dil zenginlikleri hangileridir?

1.4. Alt Problemler

1. Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde MEB'in tespit etmiş olduğu değerler nasıl işlenmiştir?

2. Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde dil zenginliği (atasözü, deyim ve kalıp sözler) ne derecede yer almaktadır?

1.5. Sayıtlar

Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinin değerler ve dil zenginliği (atasözü, deyim ve kalıplaşmış sözler) yönünden incelenmesinde MEB'in değer sınıflaması, eserlerin çözümlenmesinde kullanılabilecek geçerli bir sınıflamadır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, Seza Kutlar Aksoy'un eserleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamındaki yazarın 20 kitabı ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

1.7.1. Değer

Bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da güzellik yönünden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik (TDK, 2017). Çelikkaya (1996, 168) değeri; bir toplumun, bir inanışın, bir ideolojik görüşün veya insanlar tarafından ortak kabul görmüş ve yaşatılmakta olan insani ve tanrısal her türlü davranış, düşünüş, kural ya da kıymetler olarak tanımlanmaktadır. Tezcan (1974, 14) ise; değer ölçüt olduğunu belirterek, bu ölçütün toplumlara anlam ve önem verdiğini söylemektedir.

1.7.2. Çocuk

Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak (TDK, 2017).

1.7.3. Çocuk edebiyatı

Konu seçimi çocukların anlama düzeyine uygun olan, anlatımı çocukların dil gelişimine göre düzenlenmiş, öğretici, eğlendirici yapıtlardan oluşan yazın alanıdır. Sever (2007, 9) çocuk edebiyatını çocukluğun ilk yıllarından başlayıp ilkokul çağına kadar olan erken çocukluk döneminden almaktadır. Çocuk edebiyatı tanımını ise 10-14 yaş aralığını için tanımlanan ergenlik dönemini de içine alan yaşam döneminde çocuklara dil gelişimi ve anlama düzeylerine hitap eden estetiksel ve sanatsal niteliği olan görsel ve dilsel iletilerle zenginleştiren yapıtların genel adı olarak nitelemektedir.

1.7.4. Atasözü

Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel (TDK, 2017).

1.7.5. Deyim

Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir (TDK, 2017).

1.7.6. Kalıplaşmış söz

Türkçenin bir başka zenginliğini yansıtan, kültürümüze, olaylar karşısındaki tutumumuza ışık tutan dil öğeleridir (Bulut, 2012, 1118). Kalıp sözler selamlaşma-vedalaşma esnasında, yemekten önce ve sonra, doğum, ölüm, hastalık, yardım, evlenme gibi duygu ve düşünceleri belirten çeşitli durum ve olay karşısında kullanılır (Aksan, 2011, 163). Ninniler ve tekerlemeler gibi kelime ve kelime grupları da kalıp sözler arasındadır.

1.8. Alanyazın Derlemesi

1.8.1. Seza Kutlar Aksoy hakkında yapılan çalışmalar

Seza Kutlar Aksoy hakkında yapılan araştırmalar aşağıda yer almaktadır:

1. İTEF (İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali) 2014 Mayıs ayı içinde çocuklar için iki önemli etkinlik düzenledi. “Yabancı Yazarlar Okullarda” etkinlik

serisi, yirmi devlet okulunda yapıldı. “Seza Kutlar Aksoy ile Kitapların Büyülü Dünyasına Yolculuk (8-13 yaş)” etkinliğinde yazar çocukları kitap okumanın sihirli yönüyle tanıştırdı, onlarla beraber bir öykü oluşturmuştur (www.sezakutlaraksoy.com).

2. Bu kısımda yer alan bilgiler, Seza Kutlar Aksoy’un kişisel ağ sayfasından derlenmiştir (www.sezakutlaraksoy.com).

Nilay Yılmaz’ın Cumhuriyet Kitap (Şubat, 2003)’ta yer alan yazısında Nun Gelince adlı kitapla ilgili olarak çocukların eseri beraber tekrar tekrar okuyup, farklı düşüncelere saygı duyacaklarını belirtmektedir. Ayrıca Yılmaz Nun Gelince adlı kitabın sadece çocuklar için değil yetişkinler için de önemli olduğunu vurgulanmaktadır. Tülin Tankut (Kasım, 2006) ise “Sus! Yemek yiyoruz. Kebap da pek güzelmiş. Keyfimizi kaçırma” (s.51) şeklindeki alıntıya not düşerek; “Yazarın konuya yaklaşımı, kimi çevrelerce –aşırı- bulunup eleştirilebilir. Edebiyatın eğitsel işlevi, basit yorumlarda didaktiklikle karıştırılır zaten. Kimi zaman da yazarın gözünü korkutmak için aslı astarı olmayan pedagojik öcüler yaratılır. Kuşkusuz bu tutum, ne yeni, ne de salt bize özgü. Yazarlar dünyanın her yerinde, -otoritelerce- denetlenir durur. Ama onların yaratım özgürlüğünü savunma mücadelesi de sürer gider. Aksoy’un yaptığı da bu.” diyerek yazarın aslında aşırı olmadığını belirtmiştir. Tankut, Aksoy’un kadın-erkek eşitsizliğini irdelerken, okurun çocuk olduğu gerçeğini hep göz önünde bulundurduğunu ve cinsler arası düşmanlığı çağrıştıracak anlatımlardan uzak durduğunu belirtmektedir. Ayrıca Tankut her şeye rağmen öküz altında buzağı arayanların olacağını belirterek Aksoy hakkında şunları söylemektedir:

“Edebiyatın eğitsel işlevini önemsiyorsak, çocuklarımızı yaşam karşısında güçlendirmek için, yaşama müdahale edebilecek güçte gerçekçi edebiyat yapıtlarına bugün her zamankinden daha çok gereksinim var. Seza Kutlar Aksoy aynı şekilde yazmaya devam.”

3. Cumhuriyet Kitap (Temmuz, 2008)’ta başka bir eleştirmen, yazar Mavisel Yener tarafından Aksoy hakkında kaleme alınan yazıda Tudem Yayınları’ndan çıkan Noktacık adlı eserin okul öncesi kitap ödülü almasında Saadet Ceylan’ın çizimleri, “iyi bir kurgu, iyi bir resimleme, iyi baskı ve başarılı editoryal çalışma” etkili olduğu belirtilmektedir. Ercan Şengezer (sayı, 770) ise Akıllı Anka

adlı eserde yer alan Anka kuşunun küllerinden doğmasının çocuk açısından öneminden bahsetmektedir. Yazarın, Anka'nın kültürel hesaplaşma sürecini başlattığını, geleceğin emekle elde edilebileceğini, hiçbir sonun asla bitiş olmadığını, çalışarak her şeyin elde edilebileceğini temsil ettiğini belirtmektedir. Şengezer şöyle devam etmektedir: “Akıllı Anka dostluğu, kardeşliği, paylaşımı, değerlerin fark edilmesini anlatan bir öyküdür. Son yıllarda çocuk yazınındaki gelişmelerin sonucu olarak sunulan ürünlerin yazımsal kalitesinin arttığını ve yazınsallıkla buluşma açısından oldukça yol alındığını düşünüyorum, işte Seza Kutlar Aksoy'un Akıllı Anka'sı bunlardan biri.

4. Seza Kutlar Aksoy hakkında Nur İçöz'ü ise Radikal Kitap'ta (2003) yazarı bir aşçıya benzetmektedir. Metne tat katan unsurları tam kıvamında vermesiyle, kitabın tadının çocuğun damağında kaldığından bahsetmektedir. İçöz'ü'de Nun Gelince adlı fantastik romanın günlük olayları anlattığını, anne-baba-çocuk ilişkilerini cesurca işlendiğini belirtmektedir.

5. Radikal Kitap'ta Burcu Aktaş'ın (Kasım, 2004) yazısında Aşk Kalır adlı roman ele alınmaktadır. Romanın 13-18 yaş grubuna hitap ettiğini, Avrupa Birliği hakkında bilgi verdiği söyleyen Aktaş; içerik olarak Türkiye'ye gelen iki Avrupalı öğrencinin yanlarında kaldıkları ailelerle ilişkilerinden bahsedildiğini söylemektedir. Aktaş eserin içeriğiyle ilgili ayrıca;

“Londra'dan Deniz ve ailesinin yanına iki ay süreyle gelen Laura, Türkiye'yi merak eden, maceracı ve eğlenceli bir kızdır. Laura'nın samimiyeti sayesinde iki genç kız kısa zamanda çok iyi anlaşır. Hayal ve bilgilerini paylaşan Laura ve Deniz'in arkadaşlığı sürerken bir yandan Bahri ve ailesinin yanına gelen Erik'in hikâyesini okumaya başlarız.”

6. Remzi Kitap gazetesinin Nisan 2008'de Simla Sunay ile yaptığı röportajda Nun Gelince kitabını Türkiye'deki her çocuğun okumasını istediğini söylemektedir. Bunun sebebini de öykünün renkli ve eğlenceli olmasını, bir o kadar da düşündürücü olmasına bağlamaktadır. Sunay romanda yer alan mekânların esprili ve gerçekçi bir üslupla kurulmasının eserin sıkıcılıktan uzaklaşmasını sağladığını belirtmiştir.

“Öykünün kahramanı Cansu evden uzaklaştığında bir çocukla tanışır. Ayakkabı boyacısı olan Dumçuk (Dumrul Çukurbostan)

sokaklarda çalıştığından, olayların ta içinden bir rehber olarak Cansu'yu Her Derde Deva'ya (H.D.D) götürür.

Parolanın -Uçmak istiyoruz- olduğu bu garip dünyada her çocuk ancak gerektiğinde istemek şartıyla -Uygun Bebek- sahibi olur. Cansu'nun uygun bebeği Nun'dur. Cansu, Tavgav gezegeninden gelen Nun'la yaşarken şımarık ve bencil olmaktan sıyrılır ve dünyanın bir gün patlayacak kadar ciddi çevre sorunları olduğunu keşfeder. Aksoy'dan yeni kitabının da çevreyle ilgili olduğunu dünyanın bir gün patlayacak kadar ciddi çevre sorunları olduğunu keşfeder. Aksoy'dan yeni kitabının da çevreyle ilgili olduğunu öğrendik. Bu yazarın hiçbir kitabını kaçırmayın.”

7. Dursun Özden Ocak 2003'te Bizim Gazetede Akıllı Anka ve Barış Kuşları hakkında görüşlerini şu şekilde belirtmektedir:

“Akıllı Anka Ve Barış Kuşları, çocukları ve çocukların dünyasında yaşayan sevimli Nun'u ve Akıllı Anka Kuşlarını yok eden savaşbazlara karşı, 3 milyar çocukla birlikte, 23 Nisan Çocuk Bayramında, barış, sevgi için sonsuzluğa zıplamaya var mısınız? Akıllı Anka yaşamı, var olmayı, çalışmayı, üretmeyi, dostluk ve kardeşliği anlatan bir çocuk romanı. Ayrıca romanın sonuna eklenen Oku, düşün, tartış, üret bölümü üreten zihinlerin oluşumunu desteklemek amacıyla hazırlanmış. Aksoy'un yalın, süssüz, anlaşılır, yerinde imgelerle ve arı bir Türkçe ile yazılmış tüm kitapları, ilköğretim çağındaki okullara yardımcı ders kitabı özelliğindedir. Çocukların yanı sıra, büyüklerin de mutlaka okuyup ders alması gereken özde ve konuda titizlikle hazırlanmış bu kitapları, haz duyarak ve doyarak okudum. Öneririm. Kitaplar Sibel Demirtaş'ın resimleriyle zenginleştirilmiş.”

8. Türk Dili Dergisi'nin Şubat 2002 çıkan sayısında Muzaffer Uyguner'in Aksoy hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir. Uyguner Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde adlı kitapta yer alan serüvenin başlangıç ve sonrasının çok ilginç olduğunu söylemektedir. Eserde yer alan küçük kızın arkadaşının bileğindeki altın bileziği görerek altının değerli bir maden olduğunu anlamasıyla başlayan altın arama serüveni anlatılmaktadır. Anlatım, altın arama işi düşsellik ve sanallıkla ama

gerçeklere dayandırılarak sağlanmaktadır. Yine Uyguner'in Cumhuriyet Kitap'ta (Kasım, 1990) Aksoy'un Büyülü Bahçe adlı kitabı hakkında;

“Kitapta yer alan 7 öykü boyunca Seza Aksoy, çocuklara öğüt vermeden büyümeyi, büyümenin getirdiklerini anlatırken, bazen tökezleyip durmaya yol açacak nedenleri de gizlemiyor, onlara kendi düşsel dünyaları ile gerçeklerin çakışabileceği dünyalar yaratıyor...” şeklinde görüş belirtmiştir.

9. Tomurcuk kitabıyla alakalı Cumhuriyet Kitap ekinde Aytul Akal (Mart, 2000) “Tomurcuk’un başından geçen gülünç olayların aslında yaşadığımız dünyanın bir eleştirisi olarak yansıtıldığını” söylemektedir. Eserde siyasi, politik ve ekonomik eleştiri ele alınması; insan karakterindeki zayıflıkların dile getirilmesi ve son olarak 8-12 yaş çocuğunun algılayışına uygun olarak masal kahramanları aracılığıyla bunların aktarılması eseri eşsiz kılmaktadır. Akal ayrıca Şubat 1998’de Nil Soru Soruyor adlı eserle ilgili şunları söylemektedir:

“Neresi güzel çocuk olmanın, erken yatılacaksa eğer... Böyle başlıyor öykü. Şu bizim çok iyi tanıdığımız, uyumak istemeyen çocuklardan biri Nil. Uyku ağacının üzerinde, renkli düş ülkesine uçup gece kimlerin uyuduğunu, kimlerin uyanık kaldığını gözlemler. Sonra da... Sonrasını da çocuklarına güzel bir öykü anlatmak isteyen anne- babalar okusun. Harika resimleriyle, defalarca bakılacak ve okunacak bir kitap.”

10. Radikal gazetesinin (Mart, 1997) çocuk yazarları hakkında genel yazısında Seza Kutlar hakkında Uyku Ağacı adlı eserinin çocuklar için üretilen kitap yarışını bitirmeye aday kitap olarak bahsedilmektedir. Seza Aksoy’un Uyku Ağacı adlı eserinde “uyumak istemeyen küçük bir kızın duygularını sade ama melodik bir anlatımla” sergilenmektedir. Eserin başarısına Ümit Ögmel’in resimleri de katkı sağlamaktadır.

“Masal Cadısının canı sıkılıyordu. Yıllardır insan yüzü görmemişti. “Bu gidişle bütün yeteneklerim kaybolacak.” diye düşünüyordu. “Süpürgeyle uçabileceğimi bile sanmam. Ne oldu bu çocuklara? Neden adımı anmıyorlar? Kim bilir belki de çocuk kalmamıştır yeryüzünde. Öyle ya! Çocuk olmazsa kim çağıracak beni. O zaman masala ne gerek var. Yine de gidip görmeli. Yoksa ölürüm daha iyi., dedi, ve süpürgesine bindi.

Sonunda Masal Cadısı çocukları buldu. Sonra da bu kitaptaki masalları bir bir anlattı...”

diye alıntı yapan Selma Erdoğan Kırmızı Fare dergisinde (Ekim, 1995) Aksoy’un yalın ve sıcak bir dille masal anlatmasından bahsetmektedir. Ayrıca yazıda Mustafa Delioğlu’nun çizimlerinin de kitaba ayrı bir hava kattığı belirtilmektedir. Yine Kırmızı Fare dergisinde (Haziran, 1992) Aksoy’un öykülerinin ana temasının sevgi olduğu dile getirilmektedir.

11. Ayrıca Seza Kutlar Aksoy’un “Uyku Ağacı” adlı eseri, Terakki Vakfı Özel Şişli Terakki Anaokulu tarafından çizgi film animasyonu olarak tasarlanmıştır. (www.youtube.com).

12. Atalay (2017) yazarın eserlerini eğitsel değerler ve bu değerlerin davranışa yansıma biçimleri yönünden incelemiştir.

1.8.2. Değerler hakkında yapılan çalışmalar

Bu başlık altında değer, değerler eğitimi gibi kavramlar hakkında literatürde yer alan çalışmalardan yıllara göre bahsedilecektir.

Dilmaç (1999) “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması” adlı yüksek lisans çalışmasında ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine “insani değerler” eğitimi altında eğitim vererek, bu eğitimin sınımasını “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” ile yapmıştır. Çalışmanın kontrol ve deney gruplarını 18’er kişilik toplam 36 öğrenci oluşturur. Deney grubunda olanlara üç ay boyunca İnsani Değerler Eğitimi Programı uygulamıştır. Araştırma bulgularına göre programın grup çalışması olarak uygulandığında dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerini geliştirdiği sonucuna ulaşır.

Kafadar ve Evin (2004) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı’nın ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi” adlı makalede ulusal ve evrensel değerlerden oluşan bir form geliştirmişlerdir. Daha sonra sosyal bilgiler ders kitapları bu form doğrultusunda taranmıştır. Bulgularda ise özellikle birinci kademe program ve ders kitaplarında ulusal değerler ağırlıklı olarak yer almaktadır. İkinci kademe de yine ulusal değerlerin fazla olduğu, bununla birlikte evrensel değerlerin de ağırlık kazandığı görülmektedir. Araştırmada elde

edilen diğer bir bulguya gore belirlenen değerler, ders kitaplarına oranla Sosyal Bilgiler Programı'nda daha dengeli bir dağılım gostermektedir.

Arpacı (2006) "Çocuk Kitaplarında İletiler ve İletilerin Aktarım Biçimi (Sevim Ak Örneği)" isimli yüksek lisans tezinde Sevim Ak'ın on yedi çocuk kitabı incelenmiştir. Tezin değerlendirilmesinde okunan eserlerin çocuk gelişimine katkısı, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilme durumu değerlendirilmektedir.

Demir (2006) "Muzaffer İzgü'nün Hikâyelerinde Çocuk ve Eğitim Teması" adlı yüksek lisans tezinde M. İzgü'nün 65 öykü kitabı tarama modeliyle incelenmiştir. İncelenen hikâyelerde yazarın çocukları eğitmeyi ve onlara iyi alışkanlıklar kazandırmayı hedeflediğini tespit etmiştir. İzgü'nün ananeleri aktarmak için eski bayram kutlamalarını, yemek tarif ve yeme adabını, komşuluğun öneminden bahsettiğini söylemektedir.

Karakuş (2006) "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Okuma Gelişimine Etkisi" isimli tezinde Ankara'nın Kızılcahamam ilçesinde yer alan 9 okuldan toplam 360 öğrenciyle yapılmıştır. Tezde öğrencilere öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türlerini kapsayan metinler okutulup kavramaya yönelik çeşitli sorular sorulmuştur. Bulgu ve yorumlarda okuma becerisinin ailede başlaması gerektiği, kitap seçiminde öğretmenlerin ve ailelerin rolünün büyük olduğu belirtilmektedir.

Yazıcı (2006) "Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış" adlı makalesinde eğitimde yalnızca bilişsel ve psikomotor kazanımların verildiği bir anlayışın toplumu oluşturan fertlere değerleri kazandırmayacağını belirtmiştir. Bunun da toplumsal bütünlüğü sağlamada problem teşkil edeceğini söyleyerek bu sorunun düzeltilmesi için okullarda değerler eğitiminin etkili bir şekilde yapılmasının önemine değinilmektedir.

Belet ve Deveci (2008) "Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi" adlı makalesinde 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ilettikleri değerler açısından incelemişlerdir. Öncelikle ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlılık ve dürüstlük olmak üzere on tema belirlemiş; ders kitaplarında yer alan metinleri bu temalar doğrultusunda analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda metinlerin çoğunda değerlerin yer aldığı tespit etmişlerdir. Araştırma sonucuna göre ders kitaplarında çoğunluk sırasına göre ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü,

merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlı olma, dürüstlükle ilgili ifadelere yer verilmiştir.

Gökçe (2008) “Gülten Dayıoğlu’nun Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerinin Türkçeye Katkısı” adlı tezinde yazarın 12 hikâye kitabında yer alan 67 hikâyeyi değerler açısından incelemiştir. Öyküler hikâye haritası yöntemine göre incelenmiştir. Gökçe yapmış olduğu inceleme sonucunda çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda hareket eden Dayıoğlu’nun, birbirinden anlamlı ve önemli değerleri öyküleri içinde eriterek okuyucusunu eğitmeyi başardığını ifade etmiştir.

Kılıç (2009), “Yüz Temel Eserde Dinî ve Ahlaki Değerler” adlı tezinde Samsun ilindeki altı ilköğretim okulu içerisinden seçilen toplam 373 öğrenciye anket uygulamıştır. Anket sonucuna göre belirlediği Yüz Temel Eser içerisinde yer alan on kitabı, dinî ve ahlaki değerler bakımından araştırılmıştır. Araştırma sonucunda çalışılan kaynaklarda dinî değerler olarak din olgusu, Tanrı, peygamber, ahiret ve melek inancı, dua, yemin, ölüm, şükür, batıl inançlar, dinî terim ve semboller gibi değerler tespit edilmiştir. Ahlaki değerler olarak ise hem olumlu hem de olumsuz nitelikler tespit edilmiştir. Türk ve Batı klasiklerinin karşılaştırması yapılarak, yerilen olumsuz özelliklerin genel olarak ortak olmakla birlikte Türk klasiklerinin yalan, hırsızlık ve dedikodu, Batı klasiklerinin ise bencillik, aldatmak ve başkalarına özenme konularında yoğunlaştığı görülmüştür. Kılıç, araştırmasının sonuç kısmında değerlerin aktarımında bu eserlerin gerekli olmakla birlikte yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Kılınç ve Akyol (2009) “İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı makalede 2008- 2009 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan altıncı sınıf ders kitabındaki sevgi temasının anlama anlatma etkinliklerini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda temadaki kazanımların dil ve zihin becerilerini karşılarken değerler ve tutumlar konusunda özel amaçlara inilmediği görülmüştür. Ayrıca 155 kazanımdan hiçbirinin içinde doğrudan sevgiyi ifade eden bir kazanıma rastlanmamış, duyuşsal alana oturtulması gereken kazanımların bilişsel hedeflerin çatısı altında kaldığı görülmüştür.

Yaman ve diğerleri (2009) “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler” adlı makalede 2008-2009 öğretim yılında belirlenen dört farklı yayınevine ait Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tümünü,

oluşturdukları “Ders Kitaplarındaki Değerler Formu”na göre incelemişlerdir, inceleme sonucunda ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında sosyal değerlerden dinî ve iktisadi değerlere göre bir azalma görülmüştür.

Aydemir (2010) “Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri” adlı kitabında Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin değerler yönünden çok zengin olduğunu, yazarın halkı bilinçlendirmek için bilinçli olarak değerleri telkin ettiğini ifade etmiştir.

Barış (2011) “Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler” isimli yüksek lisans tezinde yazarın 14 çocuk romanı eğitsel iletiler açısından incelenmiştir. Çalışmada yazarın millî ve insani değerlerden hangilerini vermek istediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu 14 romanın ne içerdiği, hangi amaca yönelik olduğu ve çocuk edebiyatı metin seçimi açısından uygunluğu üzerinde durulmuştur.

Gül’ün (2013) “Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretimde Doğruluk Eğitimi” adlı tezinde doğruluk değeri içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Çalışmanın devamında doğruluk kavramı ve eksikliği sonucunda neler olabileceğinden bahsedilerek; doğruluk ve din ilişkisi hakkında bilgiler verilmiştir.

Yaşaroğlu (2013) “Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı makalesinde, Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımlar, değerler eğitimi açısından incelenmiştir

Yılmaz (2013) “Fatih Erdoğan’ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezinde Fatih Erdoğan’ın eserlerindeki çocuk ve eğitim değerine ilişkin unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Beş bölümden oluşan çalışmada çocuk edebiyatına, yazarın eserlerine, verilerin toplanması ve analiz edilmesi gibi konulara yer verilmiştir. Tez, Fatih Erdoğan’ın 6-14 yaş grubu için yazdığı çocuk kitapları ve yazmış olduğu araştırma-inceleme metinlerinden oluşmaktadır. Çalışma nitel bir araştırma olduğu için içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucunda ise, Türk çocuk edebiyatında yaptığı işler ve yazdığı yazılarla ses getiren Fatih Erdoğan’ın, çocuk edebiyatı ile ilgili pek çok noktada ufuk açıcı öneriler sunduğu, eserlerinde olumlu ve olumsuz olmak üzere pek çok değere yer verdiği tespit edilmiştir.

Yurt (2013) “Sevim Ak’ın Öykülerinin Eğitsel Değerlerinin İncelenmesi” adlı doktora tezinde Sevim Ak’ın Can Yayınlarından çıkan 11 kitabı hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerinin yer aldığı karma model uygulanarak incelenmeye

çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini üst sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi Müşir Zeki Paşa İlköğretim Okulu, orta sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi için Güvenlik İlköğretim okulu ve alt sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi için Osman Gazi İlköğretim okullarından toplam 110 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin okullarının bulunduğu semtin sosyoekonomik seviyesine göre Sevim Ak'ın çocuk öykülerine başarı testleri açısından genel bir farkın olduğu, öykülerin sosyoekonomik seviyesi düşük, orta ve yüksek olan okullardaki öğrencilerin okuma tutumlarına olumlu yönde etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Karagöz (2015) “Yalvaç Ural’ın Eserlerinin Tematik Açından İncelenmesi ve Eserlerinde Çocuk Eğitimiyle İlgili Temel Değerler” adlı doktora tezinde, çocukların Yalvaç abisi olarak tanımlanan Ural’ın çocuk ve çocuk edebiyatı hakkındaki görüşleri, yazdığı eserler ve eserlerinde bahsettiği eğitsel değerlerin tematik dağılımları tezde verilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, tarama modeli benimsenmiştir. Araştırmaya daha zengin veri seti sağlamak amacıyla yazarla yarı yapılandırılmış bir form kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu aşamadan sonra elde edilen veriler, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Çözümleme yaparken çalışmada konu edilen eserler okunmuş, fişlenmiş, daha sonra tasnif edilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan hareketle Yalvaç Ural ve eserleri özelinde çocuk edebiyatıyla ilgili kimi hususlarda öneriler yapılmıştır.

Emirhan (2016) “Değerler Eğitimi Bağlamında Yavuz Bahadıroğlu’nun Çocuk Romanları” adlı bu çalışmada Yavuz Bahadıroğlu’nun çocuk romanlarında yer alan dinî ve sosyal değerler tespit edilerek eserlerin değerler eğitimi bakımından önemine dikkat çekilmiştir.

Toprak, (2016) “Yücel Feyzioğlu’nun Derlediği Türk Dünyası Masallarında Çocuklara Yönelik İstendik Davranışların Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmada çocukların gelişimi için önemli bir yeri olan Yücel Feyzioğlu’nun Türk Dünyasından derlemiş olduğu masallardan belirlenen kesitte yer alan masal metinlerinde istendik davranışların ne ölçüde yer aldığı belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Yücel Feyzioğlu tarafından kaleme alınmış 11 masal kitabı incelenmiştir. Araştırmanın modeli nitel araştırma yöntemlerinden doküman çalışmasıdır. Bu çalışmada masal kitaplarının çocukların değerler eğitimindeki önemi incelendiği için çalışmanın evreni Yücel Feyzioğlu’nun Türk Dünyasından derleyip

kitaplaştırdığı masallar olarak belirlenmiştir. Araştırmada verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Masal metinlerinde istendik davranışlar olarak; ekonomik iletiler, sosyolojik iletiler, etik iletiler, psikolojik iletiler ve diğer iletiler ele alınmıştır. Bulgular Yücel Feyzioğlu tarafından kaleme alınan masalların çocuk eğitiminde özellikle psikolojik iletiler ve etik iletilerin iletilmesinde uygun olduğu belirlenmiştir.

Albayrak (2017) ise “Köktürk ve Uygur Dönemi Eserlerindeki Değerler ve Bu Değerlere İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri” adlı tez çalışmasını Eski Türkçe’nin Köktürk ve Uygur Dönemlerine ait eserlerde yer alan sosyal değerleri analiz etmek ve bu değerlerin günümüzde algılanma düzeyini ortaya koyabilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç çerçevesinde çok yönlü desenlenen araştırmada, keşfedici sıralı karma desen benimsenmiştir. Çalışmanın nitel boyutu doküman incelemesi yöntemiyle tasarlanmıştır. İnceleme sırasında eserlerde yer alan değer ifadeleri tespit edilmiş, bunun için nitel veri toplama tekniklerinden “Doküman Analizi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ETD eserlerinin sosyal değerler bakımından oldukça zengin kaynaklar olduğu; eserlerde yer alan değerlerin çoğunlukla günümüzde de karşılığının bulunduğu; eserlerden hareketle oluşturulan görüşlere “Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni adaylarının” büyük oranda katıldığı tespit edilmiştir.

1.8.3. Dil zenginliği konusunda yapılan çalışmalar

Kuru (2016) Ayşe Yamaç’ın eserlerini değerler eğitimi ve dil zenginliği açısından incelemiştir. Çalışmada yazarın 27 çocuk kitabı arasından 9-12 ve 13-15 yaş aralığına hitap eden “Ali’nin Öyküsü, Dedemin Gizli Defteri, İncili Kavak, Hayalet Peşinde, Bizim Evde Grev Var, Zümrüt Küpeler, Düşlerin Ötesi” adlı yedi çocuk romanı ele alınmıştır. Bu yedi roman doküman incelemesi yöntemi esas alınarak çalışılmıştır. Bu yedi eserde doğrudan veya örtük işlenen değerlerin toplam 527 kere geçtiği tespit edilmiştir. En fazla “sevgi” değerinin işlendiği bu eserler “değerler eğitimi bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu,” Türkçe dil zenginliği açısından ise atasözlerinin sınırlı sayıda, ama deyim ve kalıp sözlerin çok fazla kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Değerler eğitimi ve Türkçe dil zenginliği açısından uygun olan Ayşe Yamaç’ın eserleri öğretmen, anne, baba ve çocuklara önerilmektedir.

Kaya (2012), tarafından hazırlanan “Emine Işinsu’nun Romanlarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” adlı çalışmada örneklem olarak Işinsu’nun üç romanı ele alınmış ve bu romanlar, uzman görüşleri alınarak belirlenen 10 değer bakımından incelenmiştir. Ayrıca Işinsu’nun eserlerinde örneklem olarak seçilen ilk, orta ve son 10 sayfalarında Türkçe öğretimi bakımından atasözü, deyim, ikileme, kalıp sözler ve yansıma kelimelerin kullanımı açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda 701 değer bulgusuna ve 90 sayfalık bölümün tarandığı eserlerde atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma kelimelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmüştür.

Benzer bir çalışma da Oran (2015) tarafından yapılmıştır. Yalvaç Ural’ın “Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” adlı çalışmada, örneklem olarak Ural’ın 30 hikâyesi ele alınmış ve bu eserler uzman görüşleri alınarak 10 değer bakımından incelenmiştir. Ayrıca Ural’ın eserlerinde Türkçe öğretime katkı bakımından atasözü, deyim, ikileme, kalıp sözler ve yansıma kelimelerin kullanımı açısından incelenmiştir. Sonuç olarak ele alınan eserlerde toplam 525 değer yer aldığı tespit edilmiş; atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma kelimelerin de eserlerde yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmüştür.

Bir başka çalışma da Şen (2007) tarafından yapılmıştır. Şen’in çalışmasında belirlenen eserler, Sosyal Bilgiler Dersi (6. ve 7. sınıf) Öğretim Programı’nda yer alan değerlere göre incelenmiştir. Şen’in çalışmasında, MEB tavsiyeli 100 Temel Eser’i değer eğitimi bakımından değerlendirmek amacıyla bu eserler içerisinden rastgele seçilen 29 yerli ve 29 yabancı eser incelenmiştir. Sonuç olarak 29 yerli eserde toplam 746, 29 yabancı eserde ise toplam 325 değer tespit edilmiştir. Bu çalışma da ise yedi eserde yardımlaşma, sorumluluk, sevgi, saygı, “adil olma, aile birliğine önem verme, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, sağlık ve temizlik, arkadaşlık, duyarlılık değerlerine ait toplam 527 bulgunun yer aldığı görülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Seza Kutlar Aksoy'un Hayatı ve Eserleri

2.1.1. Seza Kutlar Aksoy'un hayatı

1945 Gaziantep doğumlu olan Aksoy İstanbul Kız Lisesi'ni bitirmiştir. Yazma serüvenine 1980'de çocuk ve gençler için roman, öykü ve hikâye yazarak başlamıştır. Kurduğu düşleri, serüvenleri kitaplaştıran Aksoy'un ilk çocuk romanı "Arsa"yı 1981 yılında yayımlanmıştır. Yazarın bir öyküsünden oyunlaştırılan Mavi Kuş, Tiyatrom grubu tarafından sahnelenmiştir. Ayrıca Memo'nun Serüvenleri adlı arkası yarın programı, 2000 yılında TRT Türkiye'nin Sesi, yurtdışı yayınlarında on bölüm olarak yayınlanmıştır.

2.1.2. Seza Kutlar Aksoy'un eserleri

Okul Öncesi: Uykü Ağacı, Nil Soru Soruyor, Noktacık, Yolculuk.

İlköğretim çağı;

Roman: Arsa, Tomurcuk ve Pembe Kedi, Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde, Nun Gelince, Güvercin'in Saati, Akıllı Anka, Boş Odanın Gizemi, Şişko Patates, Şeker Kız Ve Büyülü Elma, Uğurböceğinin Mutluluk Hapları.

Öykü Kitapları: Büyülü Bahçe, Küçük Prenses ve Kardelen, Güneşe Köprü, Düşler Tramvayı.

Gençlik romanları: Aşk Kalır, Çevrimiçinde Şerafettin.

2.1.3. Seza Kutlar Aksoy'un aldığı ödüller

Tablo 2.1. Seza Kutlar Aksoy'un Aldığı Ödüller

(www.sezakutlaraksoy.com).

Yarışma Adı	Ödül	Aldığı Yıl
Sıtkı Dost	Mansiyon	1992
Kırmızı Fare Öykü Yarışmasında	Büyük Ödül	1993
Büyük Ödül		

Tudem Resimli Kitap Yarışması “Noktacık”	Birincilik	2007
Kentimi Okuyorum Roman Yarışması	Birincilik	2009
TEDA Projesi “Tomurcuk Ve Pembe Kedi”	Almanca Basım	Özel 2010
Çocuk Ve Gençlik Yayınları Yılın Kitabı “Yolculuk”	Jüri Özel	2011
Uluslararası ALMA, Çocuk Ve Gençlik Yayınları	Türkiye Adayı	2011

2.2. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

İbn-i Hazm Güvercin Gerdanlığı, Sevgi ya da Sevenlere Dair adlı kitabında “Allah’ın karşısına bir çocuk kadar saf çıkmak isterdim” der (Uçan, 2005, 18). Çocuk denilince akla ilk gelen bu safiyettir, temizliktir. Çocuk hukuk bakımından masum, temizdir. Çocuk demek önyargısızlık demektir. Çocuk, “kral çıplak” diyebilecek saflıktadır. Güzellikleri ve çirkinlikleri kazanma yeteneğine sahip bir cevherdir.

Literatüre bakıldığında çocuk tanımları şu şekilde karşımıza çıkmaktadır;

1. Küçük yaştaki oğlan veya kız; 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat; 3. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak; 4. Genç erkek; 5. Bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan (TDK, 2017).

Oğuzkan (1987, 78)’a göre çocuk “İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız veya erkek; yahut bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan” dır.

Ciravoğlu (2000, 11)’na göre: “çocuk günden güne olgunlaşan ve gelişen; bu amaçla da eğitilmesi gereken varlık, insandır”. Henüz olgunlaşmamış olsa da, “reşit” sayılmasa da bir birey olarak toplumsal sistemimizin önemli bir parçasıdır.

“Çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insandır” (Şahin, 2010, 3).

Dilidüzgün’ün (2000, 254) tanımında çocuk “Kendisine has algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlık” şeklindedir.

Demirel (2010, 1) çocuk tanımı için daha fazla ayrıntı vermiştir: “Doğduğu andan itibaren kendisine has bir karaktere, davranışa, duyguya, zekâyâ ve görünümüne sahip olan, içinde bulunduğu her bir yaşa göre ayrı ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam olarak yerli yerine oturmamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en yaygın ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusudur.” Yapılan tanımlardan yola çıkarak çocuğun gelişim gösterdiği zaman aralığı bebeklikten çıkış, yani yaklaşık 2 yaş ile ergenliğe giriş, yani yaklaşık 13-15 yaşlarıdır.

2-15 yaş arasındaki yıllarını süren insan varlığı (Karaosmanoğlu, 2005) okul öncesi ve temel eğitim çağında bulunan; 2-15 yaş dönemi içindeki bireyi çocuk olarak görür.

Çocuk üzerine yapılan tanımlarda, farklılıklar gözlenirse de bir kısım araştırmacıların yaptığı tanımlarda ortak nokta olarak; çocuğu “iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan” şeklinde açıklamaya çalıştıkları görülür. (Yalçın ve Aytaş, 2008, 13; Oğuzkan, 1981, 40; Şahin, 2010, 3; Kıbrıs, 2010, 11; Gürel, Temizyürek, Şahbaz, 2007, 1).

İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içerisinde, gelişimini devam ettiren (Alemdar, 2008, 13), safiyet ve temizlik kaynağı olan (Uçan, 2005, 18), toplumun geleceğini şekillendiren, dünya hayatının süsü, ziyneti ve bir de yetişkin insanlara yeniden dirilişi müjdeleyen bir küçük varlık, korunması gereken büyük bir dünyadır (Şirin, 1998, 28).

Şimşek çocukluk dönemini kendi içerisinde,

1. Üç haftalık olana kadar,
2. On sekiz aylık olana kadar,
3. Altı yedi yaşına kadar,

4. Ergenlik dönemine kadar diye fiziksel gelişim açısından dörde ayrılmaktadır (Şimşek, 2002, 13).

Yörükoğlu ise çocuğun psikolojik gelişimine göre çocuğun yetişkinden ayrılan dört önemli düşünce özelliğini;

1. Çocuk somut düşünür,
2. Gördüğü, işittiği ve elle tutulabilen nesnelere düşünür,
3. Her şeyi somutlaştırarak anlamaya çalışır,
4. Soyut kavramları, atasözlerini, fıkraları kavramakta güçlük çeker,

şeklinde açıklamıştır (Yörükoğlu, 1985, 20).

Şirin ise çocuğu, geçmişten günümüze üç evrede incelemektedir;

1. Yazı bulunmadan önceki dönem,
2. Yazı ve matbaanın bulunduğu dönem
3. Bilgisayarın hayatımıza girdiği dönem (Şirin, 2006, 14).

Bu tanımların yanında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tanımına bakacak olursak;

“18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır” denmektedir (www.unicef.org). Kâğıtçıbaşı (2012, 63) ve Uğurlu (2007, 367) çocuk tanımından ziyade çocukluk kavramı üzerinde dururlar. Çocukluk; “her kavram gibi toplumsal olarak tanımlanmıştır ve kültürler arası farklılık gösteren kültürel bir üründür”, “insanoğlunun ikinci kez yaşayamayacağı, gelecekteki kişiliği üzerine inşa edeceği zaman dilimi”dir.

Çocuk tanımından bahsettikten sonra edebiyat kavramına da bakacak olursak, edebiyat; olay, düşünce, duygu ve hayallerin söz ve yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması (TDK, 2017); çocuğun zekâ, hayal gücü, muhakeme yeteneği, problem çözme becerisi gibi beyin etkinliklerini geliştiren (Akbayır, 2005, 190); duygularımızı eğiten (Çılgın, 2007, 13) yaşama sanatçı duyarlılığıyla bakmamızı sağlayan şekilde tanımlanabilir.

Çocuk ve edebiyat kavramlarından sonra “çocuk edebiyatı” kavramı hakkında araştırmacıların farklı tanımlamaları mevcuttur. Çocuk edebiyatı, edebiyatın altında ve basit bir tür değildir. Aksine, edebiyatın içinde en incelikli alandır. Diğer bir tabirle, “sehl-i mümteni”dir, (Kocakaplan, 1998). Oğuzkan (2006, 3) çocuk edebiyatını çocukluk çağında bulunan kimselerin hayallerine, duygularına ve düşüncelerine yönelik edebiyat olarak; Bilkan (2005, 7) ise çocuklar için yazılmış

eserler ve çocukça yazılmış ve çocuk ruhunu taşıyan eserlerin oluşturduğu edebiyat olarak tanımlamışlardır. Yalçın ve Aytaş (2008, 13) çocuk edebiyatının çocuğun ruhunun yanında eğitimine de katkı sağladığını, çocuğun büyüme ve gelişmesine, hayallerine, duygularına, düşüncelerine, zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmesine katkıda bulunan sözlü ve yazılı bir terim olarak tanımlamaktadır.

Şirin (2007, 22) ise çocuk edebiyatı tanımını biraz daha genişleterek şu şekilde yapmaktadır:

“İyi bir çocuk edebiyatı kitabıyla, amacıyla ve işleviyle çocuk okurun algı, ilgi ve dikkat düzeyine uygun, yalın, içtenlikle yazılan ve hazırlanan, kendine, çevresine, hayata farklı ve yeni bakış açıları öneren, felsefesi ve edebiyat tadı olan, edebiyat, sanat ve estetik değeri yüksek, çocuk gerçekliğine ve çocuk bakışına uygun, çocuğa göre yazılmış ve resimleştirilmiş kitaplardır.”

Son olarak Meriç (1986, 308) “çocuk edebiyatının ne sınırları belli ne mahiyeti. Çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılan kitapların bütünü kücaklıyor; ama çocuk, büyükler için yazılan kitapları da okur. Yaşla baş arasında kesin bir münasebet görmek mümkün değildir” diyerek çocuk edebiyatını belli bir dönemle sınırlandıranları eleştirmekte ve anlama, algılama ile yaşın değil tecrübelerin, sosyal çevrenin ve psikolojinin de alakadar olduğunu savunmaktadır.

Çocuk edebiyatının aşağıdaki hedeflere sahip olması gerekir:

- ✓ Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma ve başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılamak,
- ✓ Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak,
- ✓ Çocuğun dil gelişimine özen göstermek,
- ✓ Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak,
- ✓ Sosyal-duygusal gelişimi göz önünde bulundurmak,
- ✓ Zihinsel gelişimi desteklemek,
- ✓ Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılama, ilk edebî ve estetik değerleri vermek,
- ✓ Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak,
- ✓ Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek,
- ✓ Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak,

- ✓ Çocukta dinleme yeteneğini geliştirmek,
- ✓ Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmek,
- ✓ “İyi kitap” kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak,
- ✓ Çocuk kitabı türlerini (hikâye, roman, masal, fabl, biyografi, fen kitabı, şiir, resimli kitap, çizgi roman) iyi örneklerle çocuğa tanıtmak,
- ✓ Çocukların resimlendirme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmalarını sağlamak,
- ✓ Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmak,
- ✓ İki yaştan itibaren her yaş grubuna uygun içerik, resimlendirilme ve fiziksel özelliklerindeki yayınları tanıtmak (Şirin, 2000, 44).

2.2.1. Çocuk edebiyatının ülkemizdeki tarihsel gelişimi

Çocuk ile edebiyat ilk defa 16. yüzyıldan itibaren yan yana getirilmeye ve üzerinde tartışılmaya başlanmıştır. Matbaanın icadı ile basımlar hızlanmış ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamayacak nitelikte bile olsa ilk basılan çocuk eserleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemde özellikle kiliseler çocuklara dinî içerikli eserleri dikte ediyordu. Bu dikte de okumaya özendirilmesine okumadan uzaklaştırıyordu.

Türkiye’de çocuk edebiyatının ortaya çıkması, eğitim konusu ile ilgili çalışmaların başladığı Tanzimat dönemine rastlar. Konu hakkında ciddi çalışmaların başlangıcı ise Cumhuriyetin ilanından sonradır. 1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olarak kabul edilmesiyle birlikte ülkemizde çocuğa yönelik yayımlara eskisinden çok daha fazla önem verilmeye başlanır ve konu araştırmacılar tarafından bilimsel platforma taşınır.

2.2.1.1. Cumhuriyet öncesi edebiyatımızda çocuk

Tüm milletlerin amacı geleceğini sağlama almaktır. Bunun için toplumun gözbebeği olan çocuk çok önemlidir. Bu önemi toplumların edebî eserlerdeki çocuk ve çocuğa bakışın bolca yer almasında görebiliyoruz. İslamiyet’in kabulünden önce ve sonra ele alınan eserlerde çocuğa verilen önem görülmektedir.

İslamiyet öncesi eserlerden Oğuz Kağan Destanı’nın kahramanı Oğuz toplumun ondan beklediği birtakım şeyleri yaparak lider olmuştur. Bilindiği üzere destan Oğuz’un doğumuyla başlamaktadır. Tanrısal özellikler taşıyan -yüzü gök rengi, ağzı ateş kızılı, gözleri ela, saçları ve kaşları kara- Oğuz annesinden tek sefer

süt emer. Doğar doğmaz konuşmaya, kırk gün sonra da yürümeye başlar. Bu tür özellikleri Manas Destanı'mızda da görmekteyiz. Destan kahramanı Manas daha beşikteyken göstermiş olduğu üstün özellikler ile toplumun lideri olacağını müjdelemiştir. Birbirinin devamı niteliğinde olan bu destanlardan bir diğeri de Bozkurt Destanı'dır. Günümüze kadar iki farklı anlatımla gelen destanda bir Hun boyu olan Aşineler düşman tarafından yok edilirler. Bu saldırıdan sadece bir erkek çocuk kurtulur. Dişi bir kurdun bulup büyüttüğü bu çocuk Aşine kabilesi için istikbalin sembolüdür. Bu erkek çocuk sayesinde Türkler'den birçok boy çıkacaktır. Bahsedilen bu destanlarda kurt, tek erkek çocuk kalma vb. motifler ön plandadır. Karahanlıların ilk Müslüman hükümdarı Satuk Buğra Han'ı anlatan destanda da annesi tarafından ölümden kurtarılan Satuk Buğra Han anlatılmaktadır (akt. Sınar, 2006, 176).

Dede Korkut Hikâyelerinde çocuk önemli bir yer tutmaktadır. Fakat hikâyelerde çocuk görüntüsü altında büyüklere bazı öğütler verilmektedir. Çocuğun Tanrı'nın bir hediyesi olduğundan, çocuğu olmayanların ise Tanrı'nın azabının yansması olduğundan bahsedilmektedir. Bu durumun toplumda yansmasını ise çocuksuzların kara çadıra alınıp, altlarına kara keçe döşenip ve onlara kara koyun yahnisi ikram edilmesi şeklinde görebiliriz. Ayrıca sadece çocuk sahibi olmak yeterli olmamaktadır. Kızı olanlar kızıl çadıra, oğlu olanlar ak çadıra davet edilirdi (Kaplan, 1985, 53).

Dede Korkut'tan sonra eski Türklerde çocuğun önemi hakkında bilgi veren diğeri bir eser de Dîvânü Lugati't-Türk'tür. Eserin yazılışında ahlaki endişe ön plandadır (Sınar, 2006, 176).

Yusuf Has Hacib Kutadgu Bilig adlı eserinde John Locke gibi çocuğun aklının boş bir levha gibi olduğunu ve taze bilgilerle donatılması gerektiğini belirtmiştir. Eserde pek çok davranıştan ve değerden de bahsedilmektedir (Emiroğlu, 2012).

“Ey oğul” hitabıyla erkek çocuklara çeşitli öğütler verilen Kabusname'de (1082) ailenin erkek çocukların yeteneklerini keşfedip, onu ilgi duyduğu konulara yönlendirmesi gerektiği belirtilmektedir. Kız çocukları için ise sadece Kuran okuyup İslam dinî esaslarına göre yetiştirilmesi tavsiye edilmiştir. Eserde kız çocuklarının yazı yazmayı öğrenmesine karşı çıkılmaktadır. Gerekeç olarak duygularını başkalarına aktarabilecekleri gösterilmiştir (www.sevde.de).

Sadi'nin kaleme aldığı *Gülistan* ve *Bostan* adlı eserlerde de çocuk eğitimi ile ilgili görüşler vardır. Sadi çocuğun yaratılıştan iyi veya kötü olduğuna inanır. Cahilliğin çocuğa zarar vereceğinden bahseder. Akıl ve edep dairesinde hareket etmesini öğütler (Bilge, 1980; <http://ilimcephesi.com>).

Hüseyinoğlu Ali ise kız çocuklarıyla ilgili yukarıda bahsedilenlerin tam tersine ailelerden kız çocuklarına daha fazla ilgi göstermelerini ister. Bunun gerekçesini de bir hadise bağlayarak bu kız çocuklarının anne babalarına cehennem duvarı olacağını zikreder. Bireysel farklılıkların farkına varılarak ulaşılmayacak çocuğun olmadığını savunan Ali, eğitimde tekrar yönteminin öneminden 1453 yılında bahsetmektedir. Eserde verilen bilgiler günümüzün eğitim anlayışının temellerini oluşturmaktadır (Sınar, 2006, 177).

Klasik Türk Edebiyatı'nda çocuklara dil öğretmek için manzum sözlükçülük geleneği ortaya çıkmıştır. Tuhfe- i Vehbi dışında Tuhfe-i Hüsami (Hüsametdin Efendi), Tuhfe-i Şâhidi (Konyalı Şâhidi İbrahim Dede), Tuhfe-i Lâmi'i (Lâmi'i Çelebi), Manzum Lugat (Fuzuli Mehmet), Nazm-ı Bedi (Çelebizâde Ali İlmî), Tuhfe-i Asım (Mütercim Asım Efendi) gibi manzum sözlüklerin hedef kitlesi öncelikle çocuktur. Manzum şekilde kaleme alınmış metinlerin akılda kalması çok daha kolay olduğu için dil öğretiminde bu yola başvurulmuştur (Sınar, 2006, 178).

2.2.1.2. Çevirilerle gelen çocuk edebiyatı

Tanzimat sonrasında çocuklara yönelik süreli yayınların ortaya çıkması Tanzimat'ın ilanından 20 yıl sonrasına rastlamaktadır. 1859 yılında kaleme alınan üç farklı çalışma Türk çocuk edebiyatının temellerini oluşturmaktadır. Bu üç çalışma şunlardır:

1. Şinasi'nin (1859) Tercüme-i Manzume adı altında La Fontaine'nin fabl çevirilerini içeren kitabı,
2. Kayserili Doktor Rüştü'nün Nuhbetü'l-Etfal isimli Arapça alfabe kitabının sonunda yer alan çocuk hikâyeleri, fabl tercümeleri ve kısa hayvan hikâyeleri,
3. Yusuf Kâmil Paşa'nın La Mothe Fenelon'dan (1859) çevirdiği Telemak (Tercüme-i Telemak) adlı roman olarak sıralanabilir (Şahin, 2008).

Yusuf Kâmil Paşa'yı Şinasi'nin Müntehabat-ı Eş'ar adlı şiir kitabında yer alan Kara Kuş Yavrusu ve Karga Hikâyesi adlı fabllar, Recaizade Mahmut Ekrem'in

çeviri fabllarının yer aldığı Naciz (1871), Ahmet Mithat Efendi'nin Fransızca'dan yaptığı tercüme ve Ziya Paşa'nın J.J. Rousseau'dan yaptığı Emile adlı tercüme takip etmiştir (Çıkla, 2005, 94).

Yukarıda bahsedilen çevirilerden başka Ahmet Mithat Efendi'nin kaleme aldığı Hâce-i Evvel (1870) ve Kıssadan Hisse (1871) adlı kitaplar edebiyatımızın ilk çocuk kitapları olarak sayılmaktadır. A. Mithat Efendi'den sonra Rezaizade Mahmut Ekrem'in Tefekkür'ü (1886) ve Muallim Naci'nin Ömer'in Çocukluğu (1890) gelmektedir. Bunların yanında içeriğiyle dikkat çeken Letaif-i Nasreddin de önemli bir kaynaktır. Bu eseri diğerlerinden ayıran yazarının belli olması, resimli olarak basılmış olması ve biyografiye de yer vermesi özellikleri sayılabilir.

Millî Edebiyat olarak adlandırılan dönemde çocuklar için yazılan eserler genellikle millî ve manevi değerleri aşılama amaçlayan şiirlerden oluşmaktadır. Belirtilen dönemde "çocuk şiirleri" kitapları artmaya başlamıştır. Aşağıda adları sıralanan eserler Cumhuriyet öncesi örnekleri teşkil etmektedir (Çıkla, 2005, 94).

1. Ali Ulvi Elöve- Çocuklarımıza Neşideler (1912),
2. İbrahim Alaettin Gövsa- Çocuk Şiirleri (1913),
3. Tevfik Fikret- Şermin (1914),
4. Ali Ekrem Bolayır- Çocuk Şiirleri (1917), Şiir Demeti (1923),
5. Köprülüzade Mehmet Fuat- Mektep Şiirleri (1922),
6. Ziya Gökalp- Kızıl Elma (1915), Yeni Hayat (1918), Altın Işık (1923).

2.2.1.3. Cumhuriyet öncesi süreli yayınlar

Süreli yayınlar alanında çocuklara yönelik yayınların Tanzimat döneminde başladığı görülür.

Aşağıdaki tabloda dergi adları ve çıkış tarihleri yer almaktadır.

Tablo 2.2. Cumhuriyet Öncesi Çocuklara Yönelik Dergiler (Balcı, 2003, 322)

Çıkış tarihi	Dergi Adı
1869	Mümeyyiz
1873	Hazine-i Etfâl
1875	Sadâkat
1875	Etfâl

1875	Ayîne
1880	Tercümân-ı Hakikat
1880	Aile
1880	Bahçe
1881	Mecmua-i Nevresidegân
1881	Çocuklara Arkadaş
1881	Çocuklara Kıraat
1882	Vasita-i Terakki
1886	Etfâl
1887	Numûne-i Terakki
1887	Debistân-ı Hired
1887	Çocuklara Talim
1896	Çocuklara Mahsus Gazete
1897	Çocuklara Rehber
1905	Çocuk Bahçesi
1909	Musavver Küçük Osmanlı
1910	Mekteblilere Arkadaş
1913	Çocuk Dünyası
1913	Ciddî Karagöz
1913	Çocuk Yurdu
1913	Mektebli

2.2.1.4. Cumhuriyet sonrası edebiyatımızda çocuk

Cumhuriyet sonrası çocuk eserlerinin ilk kısmını çeviriler oluşturmaktadır. Bu dönemde edebiyat dünyasının önde gelen isimlerinin çevirileri göze çarpmaktadır. La Fontaine'den Orhan Veli, Sabahattin Eyüboğlu ve Nazım Hikmet bu kişilerin başında gelmektedir (Akbayır, 1984, 227). 1940'lı yıllarda Çocuk Esirgeme Kurumu 100'e yakın kitap bastırıp dağıtmıştır. Ayrıca Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde Batı klasiklerinden çeviriler yaptırılmıştır (Çıkla, 2005, 98).

Cumhuriyet sonrası çocuk çevirilerini telif çocuk kitapları takip eder. 1930 öncesi yeni harflerin kabulüyle çocuk kitabı yayımlanmaya çalışılmıştır. 1930 sonrası bir artış gözlenmektedir (Çıkla, 2005, 101). Cahit Zarifoğlu, Naki Ezel,

Eflatun Cem Güney, Cahit Uçuk, Hasan Latif Sarıyüce, Mustafa Ruhi Şirin, Orhan Şaik Gökyay, İsmail Sivri, Nihat Behram masal alanında; Abdullah Ziya Kozanoğlu, Mahmut Yesari, Reşat Nuri Güntekin, Rakım Çalapala, Cahit Uçuk, Talip Apaydın, Kemalettin Tuğcu, Ayla Kutlu, Ayşe Kilimci, Nihal Atsız, Fakir Baykurt hikâye ve romanda; Orhan Veli, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mümtaz Zeki Taşkın, Yalvaç Ural, Ülkü Tamer, Abdulkadir Bulut, Hasan Demir, Fazıl Hüsni Dağlarca ise şiir alanında eserler vermişlerdir.

Cumhuriyet sonrası dikkate değer yayınlar içerisinde çocuk dergileri de vardır. Ateş (1930), Çocuk Sesi (1932), Afacan (1934), Yavrutürk (1936), Gelincik (1936), Çocuk Gazetesi (1938), Binbir Roman (1939), Çocuk Romanları (1941), Çocuk Gözü (1945), Şen Çocuk (1945), Doğan Kardeş (1945), Karınca (1952), Çocuk Haftası Yıllığı (1959). Bunlara ek olarak daha çok gazeteler, bankalar ve çeşitli kurumların çıkardığı dergiler de hatırı sayılar bir yekûn tutmaktadır: Milliyet Kardeş, Tercüman Çocuk, Türkiye Çocuk, Zaman Çocuk, Hürriyet Çocuk, Diyanet Çocuk, Çekirge, Şeker Çocuk, Vakıf Çocuk, Pamuk Çocuk, Uçan Çocuk, Çocuk ve Yuva, Elma Şekeri, Yeni Can Kardeş, Kandil Çocuk, Çocuğa Selâm, Kumbara, Başak Çocuk, Başaralım. Ayrıca bunlara 1970’li yıllarda Yeşilay’ın çıkardığı ve çocuk edebiyatının gelişmesinde önemli bir yeri olan Mavi Kırlangıç ile Mavi Kuş, Kırmızı Bisiklet, Kervan adlı dergileri ve son zamanlarda yayın yapmaya devam eden Miço, Kırmızı Fare, Ebe Sobe, Salıncak’ı da edebiyata yer veren çocuk dergileri arasına katabiliriz (Alemdar, 2003, 24; Şimşek, 2002, 262; Enginün, 1985, 188).

2.3. Çocuk Kitaplarının Özellikleri

Çocuğun kişiliğinin oluşmasında aile, öğretmen, okul ve kitaplar etki etmektedir. Çocuk kitapla ebeveyn ve öğretmen öğretileri dışında hayat ile ilgili farklı şeyleri okur; bu da çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimine katkı sağlar. Toplumların geleceği olan çocuklara o toplumun değerlerine uygun kitaplar okutulmalıdır.

0-6 yaş döneminde resimlerle ve karikatürlerle geliştirilen çocuk dünyası, bir taraftan da okuma çağına hazır hâle getirilir. Çocuk, okuma dönemi için gereken ön bilgilerini oluşturmaya başlar. İlköğretim ikinci kademe sonuna kadar kendi

ahlaki değerler sistemini oluşturmaya başlayan birey, okuma alışkanlığı sayesinde edindiği objektif dūřunme tarzıyla yaşamını daha değerli kılar (Barutcu, 2010, 6).

Çocuk kitabı konusunda şirin (2007, 22) “iyi bir çocuk edebiyatı kitabı, amacı ve işleviyle çocuk okurun algı, ilgi ve dikkat düzeyine uygun, yalın ve içtenlikle yazılan ve hazırlanan, kendine, çevresine hayata farklı ve yeni bakış açıları öneren, felsefesi ve edebiyat tadı olan, edebiyat, sanat ve estetik değeri yüksek, çocuk gerçekliğine ve çocuk bakışına uygun, çocuğa göre yazılmış ve resimleştirilmiş kitaplardır” der.

Çocuklar için yazılacak kitaplarda önemli bir nokta “çocuğa görelik” ilkesidir. Bu ilke bir kitabın çocuk için uygun olup olmadığına karar vermeyi kolaylaştırır. Bir metin, bu ilke göz ardı edilerek yazılmışsa o eseri, çocuk edebiyatı ürünü kabul etmek zordur. “Çocuğa görelik ilkesinin sağlanması için dikkate alınması gereken dört madde vardır:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübelerinin ihmal edilmemesi,
2. Çocuğun ilgi alanının dikkate alınması,
3. Çocuğun kavrama gücünün ve zihnî kabiliyetlerinin dikkate alınması,
4. Çocuğun iş görme temposu ve tahammülünün dikkate alınması”

(Küçük, 2005, 52-53).

“Çocuğa görelik, çocukların içinde buldukları dönem özelliklerini göz önünde bulundurmayı, onların yaşla beraber değişen ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini tanıyıp hazırlanacak kitabı bunlarla örtüştürmeyi zorunlu kılar” (Okuyan, 2009, 136).

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı içerdigi öğrenme alanları ve kazanımlarla öğrencilerde aşağıdaki temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Bu programla ulaşılması beklenen temel beceriler;

- ✓ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma,
- ✓ Eleřtirel dūřunme,
- ✓ Yaratıcı dūřunme,
- ✓ İletişim,
- ✓ Problem çözme,
- ✓ Araştırma,
- ✓ Bilgi teknolojilerini kullanma,
- ✓ Girişimcilik,

- ✓ Karar verme,
- ✓ Metinler arası okuma,
- ✓ Kişisel ve sosyal değerlere önem verme şeklinde sıralanmaktadır

(MEB, 2009, 13). Çocuk kitapları hazırlanırken yukarıdaki temel becerileri kazandırma amacıyla çocukta sanat duygusu ve zevk üstünlüğü uyandırmalıdır.

2.3.1. Çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri

Çocuk kitapları hem dış yapı (biçimsel) hem de iç yapı (içerik) özellikleriyle çocuk için uyumlu olmalıdır. Kitaplar hazırlanırken biçimsel özelliklerini oluşturan öğelerin kontrol edilmesi gereklidir. Biçimsel özellikler başlığı altında kitabın sayfa sayısı, yazım ve noktalaması, sayfa düzeni, harfler ve resimlendirme gibi konular öne çıkmaktadır. Bahsedilen bu başlıklar çocuğun yaş-sınıf özelliklerine göre değişiklik gösterir. Burada öne çıkan önemli bir unsur da kitabın hitap ettiği yaş grubunun dikkatini çekecek vitrin güzelliğine sahip olmasıdır. Kitap çocuğun dikkatini çekmeli, çocukta okuma isteği uyandırmalıdır. Yaş gruplarına göre kitabın canlı ya da cansız varlıklara, oyuncaklara benzetilerek albenisi sağlanabilir.

Kitabın biçimsel özelliklerinde şunlar aranmalıdır:

Çocuk kitaplarının dış yapı (biçimsel) özelliklerini aşağıda tek tek ele alacağımız altı başlıkta inceleyeceğiz (Demircan 2006, 12; Yörükoğlu, 1997, 47; Sever, 1995, 14):

✓ Boyutlar

3-6 yaş grubundaki çocuklar, genellikle değişik boyutlardaki (büyüklük) kitapları karıştırmaktan, onların sayfalarını çevirmekten hoşlanırlar. Bu yaştaki çocuklara seslenen kitapların, çocuğun el ve göz yapısına uygun, hacim ve ağırlık yönünden de taşınabilir olmasına özen gösterilmelidir. Kitaplar, çocuğun sayfalarını rahatça çevirebileceği, günlük yaşamında dilediği an kullanabileceği, kullanırken de zorlanmayacağı bir araç özelliği taşınmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında, öğretmenlerin katkılarıyla büyük boyutlu kitaplar da kullanılabilir, ilköğretim çağındaki çocuklar için hazırlanacak kitapların ise çocuklarda kitaplık oluşturma-kullanma alışkanlığını da yerleştirmek amacıyla, kitaplık düzenlemesine uygun olan 16 X 23 cm boyutlarında olması beklenir.

✓ **Kâğıt:**

Erken çocukluk döneminden başlayarak çocukların kitaba saygı ve sevgi duymalarını sağlayan en önemli etkenlerden birinin kitaplarda kullanılan kâğıt olduğu unutulmamalıdır. Çünkü kitabın görsel etkisini yansıtan, baskı niteliğini artıran, uzun süre kullanılabilirliğini sağlayan en temel öge kâğıttır. Bu nedenle çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın dayanıklı (kolay kırışmayan, yıpranmayan, kirlenmeyen), mat, birinci veya ikinci hamur kâğıt olması gerekir. Özellikle, baskının arka yüze yansımaya; resimlerin ve yazıların üst üste binmesine, renklerin değişmesine, dağılmasına, harflerin iyi okunmamasına neden olan düşük gramajlı kâğıt kullanımından kaçınılmalıdır. Bu nitelikteki kâğıtlardan oluşan kitaplar, çocuğun elinde bir iki kullanımda yıprandığından ve kısa sürede özelliğini yitirdiğinden, çocukta da zamanla kitaba olan saygı ve sevginin yitimine neden olabilir.

✓ **Kapak - Cilt:**

Çocuğun kitaba yönelmesini, kitapla arkadaşlık kurmasını sağlayan ilk uyarıcı kitabın kapağıdır. Çocuğun ilgi ve beğenilerini devindiren bir kapak, onun kitaba ve okumaya yönelik olumlu duyuşsal davranışlar kazanmasını sağlayabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, kapak tasarımının sanatçı duyarlılığını yansıtmaya beklenir. Kapaktaki görsel tasarım, sanatsal bir anlatım ile çocuğun ilgisini kitaba yöneltmeyi, çekmeyi başarabilmelidir. Kapak resimlemesinde, çocuğa kitabın içeriğine ilişkin bazı ipuçları sunulması temel ilke olarak benimsenmelidir. Bu durum çocuğun kapak resmine ya da resimlerine bakarak metnin içeriğine ilişkin önceden düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlar. Ayrıca, çocuğa kendi kurguları ile metinde anlatılanlar arasında karşılaştırma yapma olanağı yaratılmış olur.

Ailede okuma geleneğinin oluşturulabilmesi ve yerleştirilebilmesi için kitapların uzun süre özelliklerini yitirmeden ve dağılmadan kullanılması gerekir. Bunun için, çocuk kitaplarında kısa sürede dağılan tel zımbalı cilt yerine, sırttan tutkalla yapıştırılmış dikişli cilt yeğlenmelidir. Çocukların kullanımına sunulacak kitaplarda ciltleme kusurlarının olmamasına dikkat edilmelidir; ayrıca, kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş kitapların seçilmesine özen gösterilmelidir.

✓ **Sayfa Düzeni**

Kitap, okul öncesi dönemdeki çocuk için, bir eğlence, bilgilenme ve duyarlık kazanma aracıdır. Kitabın belirlenen işlevlerini yerine getirebilmesi için, çocuğun kitapla kurduğu arkadaşlığın süreklilik kazanması gerekir. Çünkü okuma eyleminin alışkanlığa dönüşmesi ile kitap arkadaşlığı arasında sıkı bir ilişki olduğu bilinmektedir. Sayfa düzeni, henüz okuma yazma becerisi edinmemiş bir çocuk için bu ilişkiyi sağlayan önemli bir değişken konumundadır.

Sayfa düzeninde belirleyici etken, sayfayı okuma ve izleme rahatlığıdır. Bu rahatlığı sağlayan özellik ise estetik dengedir. Sayfa düzeninde resim, metin ve sayfa kenarlarındaki boşluklar arasında göze hoş gelen bir bütünlük ve sayfada bulunan tüm öğeler arasındaki oransal uyum, estetik dengeyi sağlayan temel etkenlerdir. Bu nedenle tasarımcılar, kitaplarda resim, fotoğraf, rakam, yazı ve sayfada yer alan diğer öğeler ile kenar boşlukları arasında bir uyum yaratarak, çocuğun istekle izleyebileceği sayfalar oluşturma sorumluluğunu üstlenmelidirler. Çünkü sayfada yer alan tüm öğelerin işlevlerine uygun konumları, bu öğelerin, birbirlerini tamamlayan nitelikleri; başka bir deyişle kitapların görsel tasarım zenginliği, çocuk-kitap etkileşimini sağlayan etkili bir uyaran olacaktır. Sayfa ve kapak düzeninin tasarım özeni, çocukların hem kitaba ilişkin olumlu duyuşsal özellikler edinmelerine hem de onların sanat eğitimi gereksinimlerini karşılamalarına olanak sağlayacak doğal bir öğrenme ortamı yaratır. Bu nedenle, nitelikli bir çocuk kitabının oluşturulabilmesi için, grafik sanatçıların sayfa tasarımında etkili bir sorumluluk üstlenmesi gerekir.

✓ **Resimler**

“Çocuk kitabı her şeyden önce bir sanat yapıtıdır.” yargısı, çocuk kitabı çizerlerinin uymak zorunda oldukları temel ilke olmalıdır. Bu nedenle, çocuk kitabı çizerlerinin çocuğun dünyasını iyi tanıyan, onun ilgi ve gereksinimlerini iyi bilen usta sanatçılar olması gerekir. Çünkü çocukta resim yapma, resim diliyle iletişim kurma isteğinin uyanması ve kitapla çocuk arasında sevgi bağı oluşması için sanatçı duyarlığı ile yapılmış resimlere gereksinim vardır. Bu duyarlık ile yapılmış resimler, sözcüklerle anlatılanı sanatçının görsel yorumuyla bütünler, metinde anlatılanlara görsel bir renk katar.

Yazarın sözel olarak aktaramadığı duygu ve düşüncelerin dışa vurumu için öncülük görevi üstlenir. Metnin kurgu özelliğine uygun olarak çocuğu bazen

eğlendirir, bazen heyecanlandırır, bazen de düşündürür. Çocuğun görme, duyma, duyumsama, düş kurma düşünme ve sezme yetilerini harekete geçirir. Çocuklar bu nitelikli resimlere zevkle bakarak kendilerince yeni öyküler uydurabilir. Böylece, çocuğun renkli ve devingen dünyasına resmin anlatım diliyle girmeyi başarabilen bir çizer, onların yaratıcılıklarını işleterek dil gelişimlerine de katkı sağlamış olur.

Okul öncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda yer alan nitelikli resimlerin bilinen en temel işlevi, çocuğun görsel ve işitsel algılama yetisinin eğitimi ile imgesel düşünme becerisinin gelişimi için bir alt yapı oluşturmasıdır. Daha çok görerek ve dinleyerek öğrendiği bir dönemde, sanatçı duyarlığı ile hazırlanmış kitap resimleri, çocuğun görme ve duyma algılarını eğitime sorumluluğunu üstlenir. Çocuk gördükleri üzerine duygu ve düşünce üretmeye, görsel iletileri belleğinde canlandırmaya başlar. Bu süreçte sözcüklerin dili de bu canlandırmaya katkı sağlarsa, kitap kendisinden beklenen işlevi yerine getirmiş olur (Pekmezci, 1996, 146-151).

İsmail Kaya'ya göre, "Çocuk, kitabı eline her alışında resmin farklı bir yönünü keşfetmeli, çizerin dünyasından izler taşıyan küçük serüvenler yaşamalıdır. Resimde çocuğun hayalinde tamamlayacağı yanlar olmalı, plastik değer ve kompozisyon olarak da nitelikli olmalıdır" (Kaya, 1996, 152).

Erkmen'e (1999, 37) göre ise resimlemeler çocukta resim yapma isteği uyandırmalıdır: "Sanatçı, çocuğun yorum yapabilmesi ve resim üstünde düşünerek onu tanımlayabilmesi için ne kadar ipucu verirse çocukta o denli biçimlendirme yeteneği harekete geçecektir. Algılama noktasına gelen her çocukta çizme yaratıcılığı başlar. Çocukları, sanatçı niteliği ile resim yapmaya bu resimler teşvik etmelidir."

Konu uzmanlarının yargılarından da anlaşılacağı gibi, çocuk kitaplarındaki resimlerin vazgeçilemez özelliği estetik değerleridir. Bu nedenle, çocuklara, yalnızca kitap sayfalarını doldurma amacıyla yapılmış, özensiz, sevimsiz, tekdüze anlatımlı resimlerin yer aldığı kitaplar alınmamalıdır. Hiçbir şeyin çocuğun duygu ve düşünce sağlığından daha önemli olmadığı hatırdan çıkarılmamalıdır. Bazı kitaplar ne denli ucuz olursa olsun, çocuğa özgü duyarlıkların gelişimine katkı sağlamayacaksa çocukların kullanımına sunulmamalıdır. Nitelikten ödün verilerek hazırlanmış bir kitabın ucuza satılması, çocuklara sunulması için haklı bir gerekçe oluşturmaz. Önemli olan kitabın fiyatı değildir. Asıl önemlisi, çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutlu kazanmalarıdır. Çocuğun gelişim evrelerine uygun yaşantılar

kazandırmaya aday kitapların seçimi konusunda gösterilecek duyarlık, çocuğun eğitimine verilen önemin de somut bir kanıtı olacaktır. Çocukları, resimleri özensiz hazırlanmış birçok kitap yerine, görsel zenginliği olan birkaç kitapla karşılaştırmanın çocukların eğitimi açısından çok daha yararlı olacağı hiç unutulmamalıdır.

Okul öncesi ve ilk okuma dönemindeki çocuklara seslenen kitap resimlerinin, estetik kaygı ön planda tutulmak koşuluyla, daha çok, renkli olması beklenir. Ancak, istenilen niteliklere sahip olsa bile, baskı sırasında renkleri karışmış resimlerin yer aldığı kitaplar da çocukların kullanımına verilmemelidir. Bu dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda, anlatımda daha çok resmin dilinden yararlanılır. Çocuklar resimlere bakarak da metnin kurgusuna ilişkin kestirimlerde (tahminlerde) bulunabilirler. Sözcükler, çocukların imgelerine taşıdıkları anlamın biçimlendirilmesi işlevini yerine getirir. Bu nedenle, resmin çağrıştırdığı anlam ile sözcüklerin dile getirdiği anlamın birbirini bütünlemesi gerekir. Bu bütünlük, çocuğun kitapla verimli bir iletişime girmesi, kitaptan yararlanması için gereklidir (Sever, 1995, 14).

Okul öncesi dönemdeki çocukları görsel sanatların diğer alanlarıyla da karşılaştırmak, eğitimcilerin sorumlulukları arasındadır. Bu nedenle çocuklar, resmin yanında fotoğraf, karikatür, grafik vb. sanatların olanaklarıyla oluşturulmuş nitelikli kitaplarla da buluşturulmalıdır.

✓ **Harfler**

Çocuk kitaplarında kullanılacak harfler, çocukların yaşlarına uygun olarak, gözü yormayacak, onların sözcükleri rahat okuması ve anlamlandırmasına olanak sağlayacak boyutlarda olması beklenir. Çocuk kitaplarında harflerin, okumayı zorlaştıran karakterlerde ve renklerde basılmaması gerekir. Harfler net olmalı, kolay okunabilmelidir. Harf, sözcük ve satır aralarındaki boşluklar sayfa düzenindeki tasarımı bütünlemeli, sayfaya sevimlilik ve görsel bir çekicilik katmalıdır. Satır aralarındaki boşluklar da harflerin boyutlarıyla orantılı olmalıdır.

Okul öncesi dönemde, okuma eyleminde edilgen olan çocuk, ilköğretimin başlamasıyla birlikte okuma sürecinin etkin bir üyesi olmak ister. Sözcükleri seslendirmek, onların anlamlarını çözmeye başlamak çocuğu mutlu eder. Çocuk, kendisini gerçekleştirmenin sevinciyle daha çok okumak ister. Bu arada genellikle, okul öncesi dönemde kendisine okunmasından zevk aldığı kitaplara yönelir. Bu

nedenle, okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda, okuma hızını düşürmeyecek, büyük puntolu (24 punto, 22 punto ve 20 punto büyüklüğünde) harflerin kullanılması gerekir. Özellikle, satır sonlarında sözcüklerin bölünerek hece çizgisinin kullanılması; tümcelerin sayfa sonlarında bitirilemeyerek yeni sayfaya taşınması, çocukların okuma hızı önünde engel oluşturabilir. Yaşlara uygun olarak puntolar şöyledir:

1. Sınıflar için: 20 - 24 punto
2. Sınıflar için: 18 punto
3. Sınıflar için 14 punto
4. Sınıflar için 12 punto
5. Sınıflar için 11 punto
6. Sınıftan itibaren 10 puntodur (Çelepoğlu, Yılar, 2007, 53).

2.3.2. Çocuk kitaplarının içyapı özellikleri

Çocuk kitaplarındaki dış yapıyı oluşturan ögeler, çocuğu kitaba çeken, çocukla kitap arasında iletişimi sağlayan uyaranlardır. Bu iletişimin kalıcılığı ve etkililiği ise dış yapı özeniyle bütünleşmiş içyapı (içerik) özellikleriyle gerçekleştirilebilir.

Yazar ve çizerin, paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri sözcüğün ve resmin anlam dilinden yararlanarak çocuğa aktardığı, çocukla paylaştığı bütünü adına içyapı (içerik) diyoruz. Tema, konu, kahramanlar, dil ve anlatım, plan çocuk kitaplarında içyapıyı oluşturan ögelerdir.

✓ Tema (İzlek)

Tema; Asıl konu, temel motif, ana konu “Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş” şeklinde ifade edilir (TDK, 2017). Tema (izlek), yazarın, çizerin kitapta ele aldığı konuyla çocukta uyandırmak istediği etki, onlarla paylaşmak istediği duygu ve düşünce birikimidir. Tema, kitapta işlenen konunun çocuğun duygu ve düşünce evreninde uyandıracığı etkidir.

Akbayır’a göre, anne babanın bir kitabı çocuğa okutmadan önce mutlaka kendisinin okuyup değerlendirmiş olması gerekir. Bu değerlendirmede tek bir temanın işlenip işlenmediğine, temanın basit ve açık olup olmadığına, çocuğun temadan bir sonuç çıkarıp çıkaramayacağına bakmalıdır (akt. Kaya, 2010, 21).

Çocuk kitaplarında yer alan temalarda bulunan iletiler kapalı ve karmaşık olmamalıdır. Anlam açıklığı, çocuğun kitaptan istenilen düzeyde yararlanmasını sağlar.

Çocuğun en çok gereksinim duyduğu şey sevgidir. Kitaplardaki, sevgi, dostluk, barış ve güven duygularıyla örülmüş anlatımlar, onların demokratik bir kişilik geliştirmeleri açısından önemli bir işlevi yerine getirir. Bu temel anlayıştan hareketle, şimdi de okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanmış kitapların, hangi tematik değerlere yaslandırılması gerektiğini açıklayalım. Kitaplarda yaşama sevgisi, insan sevgisi, doğa ve hayvan sevgisini ele alan konular içinde çocuklarla sevgiye ilişkin duyarlıklar paylaşılmalıdır. Çocukların anlam dünyasına uygun kurgularla insanlığın çalışkanlık, doğruluk, yardımseverlik gibi evrensel değerleri buyurgan olmayan ifadelerle çocuklara duyumsatılmalıdır.

✓ **Konu**

“Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu” olarak tanımlanır (TDK, 2017). Çocuk kitaplarında, ele alınan düşünce, olay ya da durum ile tema arasında güçlü bir ilişki olmalıdır. Kitaplarda, çocukların güven duygusunun gelişimine katkı sağlayacak, onların ilgilerini çekebilecek; eğlenmelerini, gülmelerini sağlayabilecek olaylar işlenmelidir.

Konu ile tema birbirine karıştırılmamalıdır. “Tema terimiyle çocuklara kazandırılması gereken genel davranışlar, konu terimiyle de bu davranışları kazandırmak için kullanılan araç-gereç, bu araç-gereçte işlenen durum kastedilmektedir” (Kıbrıs, 2010, 41).

Çocuklarımızın duyu ve düşünce güçlerinin gelişmesi, dengelenmesi, yaratıcılıklarının işletilebilmesi, yüreklerinde ve belleklerinde insanca duyarlıklar oluşturulabilmesi için, kitaplarda ele alınan konular, kaynağını hep sevgiden almalıdır.

Çocuk kitaplarında ele alınan konular, çocuklarda, güven duygusunu artırmalı, sağlam ve geçerli inançları yerleştirmeli; çocukları ulusal değerlere ve demokratik yaşayış biçimine saygınlığını sağlamalıdır. Konular, çocukların güldürü duygusunu geliştirmeli, onları eğlendirip dinlendirirken eğitmelidir (Şimşek, 2007, 27).

Çocuklar, dinsel, ırksal ya da başka bir ayrımcılığı özendiren, onların hoşgörü dünyalarını zedeleyecek kitaplardan uzak tutulmalıdır. Bu konuda en büyük sorumluluk ise öncelikle anne, baba ve öğretmenlere düşmektedir.

✓ **Kahramanlar**

Savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse), alp, yiğit (TDK, 2017). Çocukların, okudukları/dinledikleri kitapların, izledikleri film ya da oyunların kahramanlarıyla özdeşim kurduğu bilinmektedir. Çocuklar, kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinden, onların davranış ve eylemlerinden etkilenirler. Onları öykünürler (taklit ederler). Öykünme, bu dönemin en etkili ve hızlı öğrenme yoludur. Bu nedenle, masal ve masalımsı türlerin dışındaki kitaplarda, kahramanların ruhsal ve fiziksel özellikleri abartıya kaçılmadan betimlenmelidir.

Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitapların kahramanlarıyla özdeşleşir. Yazar, kahramanlarını seçerken bu özdeşleşme yönünü sürekli göz önünde bulundurmaya zorundadır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalıdır. Çünkü çocuk karmaşık yapıları anlayabilecek, karmaşık ilişkileri yorumlayacak düzeyde değildir (Aytaş ve Yalçın, 2011, 47).

Kahramanların, özellikleriyle gerçekçi ve inandırıcı olması beklenir. Ancak, çocukların kitapla bir sevgi bağı oluşturulabilmeleri için, kahramanlar, gerek fiziksel gerekse kişilik özellikleriyle ilginç ve sevimli kılınmalıdır. Kitapta seçilen kahramanlar, çocukların gelişim çağları ile bir paralellik içerisinde olmalıdır. Ne çocuğun ilgisini çekmeyecek kadar çocuğa uzak, ne de çocuğa sıradan gelecek kadar yakın olmalıdır. Kahramanların amaçları çocuk tarafından rahatça sezilebilmeli; başkahramanın amacına ulaşabilmek için verdiği uğraşıya, çocuk da duygu ve düşüncesiyle çekilebilmelidir. (Sever, 1995, 14).

✓ **Plan**

Çocuk kitaplarında, duygu düşünce ve olaylar düşünsel bir düzen içinde anlatılmalıdır. Bunu Ay (2009, 38) “Bir eserde konu, tema, kişi gibi özelliklerin birbiriyle uyumlu olacak şekilde düzenlenmesine plân denir. Plân yapılırken konu, tema vb. unsurlar sağlam bir şekilde esere yerleştirilmeli ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Eserin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri dikkatli bir şekilde oluşturulmalıdır” şeklinde açıklamaktadır.

Çocuk kitaplarında anlatılan olaylar arasındaki anlamsal ve mantıksal tutarlılık, çocukların da duygu ve düşüncelerini hem sözel hem de yazılı olarak belli bir düzen içinde anlatmasına katkı sağlar.

Çocuk kitaplarında, çocukların yaşları dikkate alınarak olay örgüleri oluşturulmalıdır. Küçük çocuklar günlük olayları içeren basit planlarla mutlu olurlarken biraz daha büyük olanlar karmaşık olay örgüsünden zevk alırlar. Ama ister basit, ister karmaşık olsun olay örgüsü iyi gelişmemişse kitap ilgiyi sağlamaz. Çocuk sonuna gelmeden kitaptan uzaklaşır (Sinar, 2007, 82).

Kısacası çocuk kitaplarında bir açıklık olmalıdır. Olaylar açık ve anlaşılır bir gelişim çizgisinde verilmelidir. Bu çocuğun kitaba karşı istekli olmasını sağlar.

✓ **Dil ve Anlatım**

Eserin çocuk tarafından okunup okunmayacağıın koşulu yazarın dili ve üslubudur. “Hangi türden metin olursa olsun, dil ile anlatım sağlam ve başarılı ise o metinler ilgiyle okunur. Bunu da sağlayan edebiyatın yaratıcı ve etkileyici gücüdür. O nedenle okunan eserde, dil ve üslup ayrı bir öneme sahiptir” (Tuncer, 2008, 29).

Kitabın dili, eserin başarılı olmasını ve okunmasını sağlayan yönüdür. Özkan ve Yılmaz (2007, 767-778), iyi bir çocuk kitabının dilsel özelliklerini şöyle sıralar:

1. Çocuk kitaplarında açık, anlaşılır, duru bir dil kullanılmalıdır.
2. Anlatım, okuyanın rahat anlayabileceği biçimde olmalıdır.
3. Cümleler hitap ettiği grubun düzeyine uygun uzunlukta ve genellikle kısa olmalıdır.
4. Anlatımda tek özne ve yüklemden oluşan cümlelere öncelik verilmelidir.
5. Edilgen çatılı fiiller yerine etken çatılı fiiller kullanılmalıdır.
6. Kitaplar özenle hazırlanmalıdır.
7. İfade ve sözcükler çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygun olmalıdır.
8. Çocukların sözcük hazinelerini geliştirecek sözcük ve deyimler kullanılmalıdır.
9. Kelimeler doğru anlamlarıyla kullanılmalıdır.
10. Kitaplarda dizgi yanlışları olmamalıdır.

11. Noktalama işaretleri doğru biçimde ve özenle kullanılmalıdır.

Türkçemizin anlatım olanaklarının, çocukların dil gelişim evrelerine ve anlam dünyalarına uygun olarak ustaca sergilendiği kitapların, çocukların dil birikimine önemli katkılar sağladığı bilinmektedir. Çocuk kitaplarının sağladığı bu katkılar dört başlık altında toplanabilir:

1. Kitaplar, çocukların anadan, babadan ve yakın çevresinden edindiği anadili becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan bir araçtır.

2. Dilin kullanım olanaklarını, güzelliğini çocuklara sezinleten, duyumsatan etkili bir modeldir.

3. Çocukların kavramsal gelişimini destekleyen özgün bir kaynaktır.

4. Çocuğun dil bilinci ve duyarlılığı edinme sürecinin en işlevsel uyarandır. Okul öncesi dönemdeki çocuğun, anlama ve anlatma gereksinmesini dilin anlatım güzelliği ile karşılamayı başarabilen kitaplar, doğal bir etkileşim ortamı yaratarak çocukları ilköğretim dönemindeki öğretme ve öğrenme süreçlerine de hazırlar. Çocuğun kültürel çevresini geliştirir. Bununla birlikte, aile ve çevreden geleneksel yollarla edinilen konuşma becerisinin, ölçünlü hâle gelmesini kolaylaştırır. Böylece, anadili öğretimi için bir alt yapı oluşturur (Sever, 2000, 631).

2.3.3. Çocuk kitaplarında yer almaması gerekenler

Literatür taramasında genellikle çocuk kitaplarında yer alması gereken özellikler başlığı altında birçok değerlendirme mevcutken, çocuk kitaplarında bulunmaması gereken özelliklerden neredeyse hiç bahsedilmemiştir. Bu konuda Yörükoğlu çocuk kitaplarında bulunmaması gerekenleri şöyle sıralamıştır:

- ✓ Önyargılar, batıl inançlar, bağnazlıklar
- ✓ Her tür ayrımcılık (din, ırk, cinsiyet)
- ✓ Katı ahlak kuralları
- ✓ Hoşgörüsüzlük
- ✓ Ümitsizlik
- ✓ Pasiflik
- ✓ Acımasızlık (Yörükoğlu, 1996).

2.4. Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerinin Fiziki Yönden İncelenmesi

Seza Kutlar Aksoy'un kendi sınıflandırmasına göre dört okul öncesi kitabı mevcuttur. Uyku Ağacı, Nil Soru Soruyor, Noktacık, Yolculuk (Ek: 3). Okul öncesi kitapları bilindiği üzere resimli kitaplar olarak da tanımlanmaktadır. Bu dönem 0-6 yaş arası olarak kabul edilmektedir.

Kitaplar çocuk tarafından kolayca taşınabilmeli, kitabın kapağı ilgi çekici ve kitapta ele alınan temaya ilişkin ipucu verir nitelikte olmalıdır. Okul öncesi yaşlardaki çocuklara okunacak kitaplar için önerilen harf büyüklüğü 18-22 ve/veya 14-16 puntodur (Saxby; akt. Ural, 2013). Sayfaların $\frac{1}{4}$ ' ünün yazı, $\frac{3}{4}$ ' ünün ise resimden oluşması; resimlerin sanatsal özellikler barındırması, kendi içinde hareket ve ahenk taşıması, kolay yorumlanabilir olması, metinlerle uyumlu içerik ve renkte olması gerekir (Gönen, 1989; Kara 2012; Karatay, 2011). Verilen bu bilgiler doğrultusunda Seza Kutlar Aksoy'un "okul öncesi" kategorisinde yer alan kitaplarının uygunluğuyla ilgili inceleme aşağıda yer almaktadır:

Uyku Ağacı-Nil Soru Soruyor adlı kitapların boyutları 23x21 olarak tasarlanmıştır. Elde tutulması açısından uygun bir ebatdır. Eserlerde kuşe kâğıt denilen, detayların daha net olduğu fotoğraf kâğıdı kullanılmıştır. Böylece kitaplar, hem görsellik açısından hem de dayanıklılık açısından okul öncesi çağındaki çocuklar için uygundur. Kitapların $\frac{3}{4}$ ' ü resimlemelerden oluşmaktadır. Çocuk resimlere bakarak kitabı yorumlar, olup bitenleri resme bakarak anlayabilir. Kitaplar 16'şar sayfadan oluşmaktadır. Sayfa sayısı arttırılmayarak çocuğun dikkatinin dağılmasının ve sıkılmasının önüne geçilmiştir.

Noktacık-Yolculuk ise karton kapaklardan oluşmaktadır. Kitapların ebatları 22.5x22.5 olarak tasarlanmıştır. Resim ve yazı ebatları belirtilen miktarlara uygundur. Resimlemeler canlı ve detaylı olarak ele alınmıştır.

Seza Kutlar Aksoy'un "ilköğretim çağı" kategorisinde yer alan kitaplarının fiziki yönden incelenmesi ise aşağıdaki gibidir:

Yazarın ilköğretim çağı ana başlığı altında yer alan 14 kitabının genel yapısı 6-12 yaş dönemi çocuklar için hazırlanması gereken kitaplar açısından uygundur (Roman: Arsa, Tomurcuk ve Pembe Kedi, Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde, Nun Geline, Güvercin'in Saati, Akıllı Anka, Boş Odanın Gizemi, Şişko Patates, Şeker Kız ve Büyülü Elma, Uğurböceğinin Mutluluk Hapları;

Öykü Kitapları: Büyülü Bahçe, Küçük Prenses ve Kardelen, Güneşe Köprü, Düşler Tramvayı).

İlköğretim çağı (6-12 yaş) çocuklarının gelişim özelliklerine bakıldığında; dil gelişiminin hızlandığı, mantıksal düşünme, zaman, mekân, boyut gibi kavramların yerleştiği, anne ve babanın dışında öğretmen ve arkadaşların iletişim çevresine eklendiği, aileden kazandığı değerlerin yanında kendi değerlerini oluşturmaya başladığı, eleştirel düşüncenin arttığı gözlenmektedir (Dursunoğlu, 2007). Trim (2004)' e göre, ilköğretim dönemi çocuk edebiyatı iki bölümde incelenmektedir. İlk dönem de, (6–8 yaşlar) çocuğun konuşma becerileri, sözcük hazinesi ve okuma becerileri gelişir, okumaya karşı ilgisi artar. Resimli kitaplara karşı olan ilgisi devam ederken, daha uzun hikâye ve bilgi (müracaat) kitaplarına yönelmeye başlar. Mizahi eğlenceli şiirler ve şiirsel dille anlatılan hikâyeler ilgisini çekmeye başlar. İkinci dönemde (9–11 yaşlar) konuşma ve düşünce stratejileri ile kavram bilgisi artar. Bu dönem geniş ve çok boyutlu düşünmenin başladığı dönemdir.

“Şeker Kız ve Büyülü Elma, Güneşe Köprü, Tomurcuk Ve Pembe Kedi” eserleri siyah-beyaz olarak resmedilmiştir. “Arsa” eserinin baskısı bulunmadığı için roman yazardan fotokopi şeklinde temin edilmiştir. Yazarın yolladığı nüshanın kapak sayfası renkli iç kısımları ise renksizdir. Geriye kalan 10 kitabın ise resimlemeleri 6-12 yaş grubu çocuklarına uygun olarak yapılmıştır. Kitapların $\frac{3}{4}$ 'ü yazılardan geriye kalan $\frac{1}{4}$ 'ü ise resimlerden oluşmaktadır. Kitapların yazı ebatları ve cümlelerde yer alan kelime sayıları ilköğretim çağı 1-4 arası dönem için uygundur.

“Gençlik Çağı” başlığı altında yer alan “Aşk Kalır ve Çevrimiçinde Şerafettin” adlı kitapların sayfa sayısı, yazarın aynı çağa ait diğer kitaplarının sayfa sayılarına göre fazladır. 14-18 yaş olarak tanımlanan bu dönemde daha karmaşık kurgulara, şiire, duygusal romanlara, sosyal olaylara yönelim artmaktadır. Çevrimiçinde Şerafettin adlı kitapta yer alan “okul, paranın gözü, drama, yok etmek ve yaratmak, sistem, çete, patlama, özgürlük, mim sanatı, drama vb.” gibi kısımların adlarına bakınca bu yönelimi görmek mümkündür. Artık kitaplar dış özelliklerindense konusu ile dikkati çekmektedir. İncelenen bu iki eserde de kitapların kapakları renkli ve resimlidir. İç sayfaları ise tamamen yazı ile kaplıdır.

2.5. Çocuk-Kitap İlişkisi ve Dil Gelişiminde Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve kitap ilişkisi çocuğun okuma yazmayı öğrenmesiyle başlamaz. Çocuğun kitapla tanıştığı ilk dönem 1-6 yaş arasındadır.

Kitap, çocuk için başlangıçta oyun nesnesiyken, ilerleyen dönemlerde üzerinde dinleme ve okuma etkinliklerinin gerçekleştirildiği bir iletişim aracı olacaktır. Kitabın çocuk tarafından fark edilmesini giderek keşfedilmesini sağlamak yetişkinlerin temel görevleri arasındadır. Bu süreç, zevkli ve eğlenceli olduğu kadar zorlu ve sıkıntılıdır da. Öncelikle, yaş gruplarına göre çocuğun ilgi alanlarının ve gereksinmelerinin bilinmesi gerekir. Her çocuğun yeteneği ve zekâ düzeyi farklı olmakla birlikte, bütün çocuklarda ortak olan özellikler vardır. Sözelimi, bebeklerin çevreye olan ilgileri, neredeyse evrenseldir. Bebekler, çevrelerini tanımak için görme, dokunma ve tatma duyularını kullanırlar. Bebeklikten çocukluğa geçerken en önemli iki aşama “yürüme” ve “konuşma”dır. Yürüme, ortalama bir, anlamlı konuşma ise iki-üç yaşları arasında gerçekleşir. Çocukların kitaba ilgisi ise konuşmadan önce başlamaktadır (Akbayır, 2005, 190). Bir buçuk yaşlarındaki çocuğun kitap sayfalarını çevirdiği, resimlerde tanıdığı kişi ve objeleri kendi dilinde ifade ettiği görülmektedir (Tuncer, 1998, 198). O hâlde, çocuğu bu ilk yaşlarından itibaren kitapla tanıştırmak, onu ilerde iyi bir okur yapmak için atılacak ilk adımdır.

Çocuk kitapları, okumaya bağlı olarak çocukların bazı özelliklerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu özellikleri Spink (1989) şu şekilde sıralamıştır:

1. Fiziksel gelişim: çocukları çocuk kitapları sayesinde kendi fiziksel özelliklerini tanıma ve keşfetme fırsatını yakalarlar.
2. Zihinsel gelişim: çocuk kitabı, çocuğa çeşitli bilgiler vererek, zihinsel gelişimine katkıda bulunur.
3. Dil gelişimi: çocuk kitabı çocuğa, kendisinin veya başkasının okuması yoluyla dilinin gelişimine yardımcı olur.
4. Duygusal gelişim, kişilik gelişimi, ahlaki gelişim, ruhsal gelişim ve sosyal gelişim: Çocuk kitabından yer alan konu, olaylar, karakterler, duygular ve bunların özellikleri, kitabın verdiği mesaj ve bu mesajın etkileri çocuğun duygusal, ahlaki, ruhsal, sosyal ve kişilik açısından gelişimine katkıda bulunur (Kocabaş, 1999; Konar, 2004).

“Dünyada bir dersin nesnesi olan kitaptan daha talihsiz bir kitap var mıdır?” (akt. Uslucan, 2005, 35) sözünde okuma alışkanlığı kazanılması ve kazandırılmasından söz edilmektedir. Çocukluğunun geçtiği evde ebeveynlerinin elinde hiç kitap görmeyen, ilk karşılaşmasını okulda ders kitabı olarak yaşayan bir çocuktan nasıl bir “kitap” algısı oluşmasını bekleyebiliriz. Bugün adından övgüyle söz edilen bilim, kültür ve sanat adamlarının çocukluk anılarını dinlediğimiz, okuduğumuz zaman mutlaka evdeki baba, dede kütüphanesinden bahsettiğini görürüz. Bu konuda Tokel (2004, 65)’in “çocuğunun okullarda eğitilip de adam edileceğini zannedenler, kesinlikle yanılıyorlar. Çünkü annesinin babasının bir şekilde koruyamadığı, sahip çıkamadığı, anlayamadığı, eğitemediği bir çocuğu öğretmen eğitemez” tespiti kitap-çocuk ilişkisinin eğitimin en önemli unsurlarından biri olduğunu göstermektedir.

Dilin en iyi ve en etkin şekilde küçük yaşlardan itibaren öğrenildiği yadsınamaz bir gerçektir. Çocuk çevreyle iletişim sonucu ya bilişsel süreçlerle ya taklitle ya da model alma gibi yollarla dil kazanımını elde eder. R.L. McArthy (akt. Celkan, 2015, 304) bu alanda yaptığı bir araştırmada: “Eğitimcilerin hikâyelerle ve masallarla yetişmiş çocukların bunları hiç duymamış veya kendisine hiç masal anlatılmamış ve hikâye okunmamış ailelerden gelen çocuklara göre dil kullanımı açısından daha avantajlı durumda olduklarını” belirlediğini öne sürer.

Buraya kadar çocuk, edebiyat, çocuk edebiyatı hakkında birçok bilgi aktarılmıştır. Bunlardan hareketle Oğuzkan “Çocuklar için edebiyat neden lazımdır?” sorusuna aşağıdaki maddelerle cevap vermektedir:

1. Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
2. Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.
3. Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşkil eder.
6. Edebiyat güzel bir dil demektir (Oğuzkan, 2001, 5-7).

2.6. Değer

2.6.1. Değer nedir?

Değer, erdem, ahlak ve etik birbiriyle ilişkili, birbirlerine yakın kavramlardır. Değerin sözlük karşılığı, “kıymet, önem”dir (TDK, 2017). Toplumun geneli tarafından kabul gören, iyi-kötü, doğru-yanlış gibi duygu, düşünce ve yargılara, değer denir. Değer, bireylerin olumlu tepkiler verdikleri, onayladıkları düşünceler, kurallar, uygulamalar ve maddi nesnelere (Fındık, 2017).

Değerler neyin iyi ve istenen, neyin kötü ve istenmeyen olduğunu gösteren ölçütlerdir; doğru ve yanlış ayırmamıza yardımcı olur; davranışlarımıza yön verir. Değerler, kültürü oluşturan öğelerden biridir. Nietzsche, değerleri yaratanın ve değerleri koyanın insan olduğunu söyler. Kant ise değer, öznenin tabiatının nesnelere zorla kabul ettirdiği bir zorluktan doğduğunu söyler. N. Hartmann da değerlerin kendi başına var olduğunu, bunların insanın keşfettiğini ileri sürmektedir (Özensel, 2003, s. 218).

Değer kavramı Latince “kıymetli olmak”, “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türemiştir (Aydın, 2011, 39; Bilgin, 1995, 83).

“Değer” kelimesinin TDK’nın güncel sözlüğünde yer alan tanımı “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (TDK, 2017) şeklindedir.

Değer, “Davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar” şeklinde tanımlanır. (Halstead ve Taylor, 2000, 169; akt. Kulaksızoğlu, 2000).

Başka bir açıdan ise “değer” kavramı bir şeyin “ne”liğini ifade etmeye yarayan hükümler olarak değil; ama birey veya bir grubun mevcut şartlar altında arzu etmeye, kıymet vermeye, aramaya ve fethetmeye değer bulduğu şeyler hakkında amir duygular ve hükümler dolayımında ifade edilir (Yavuz, 2010, 92).

Değerler konusunda son yıllarda önemli çalışmalar yapmakta olan Slalom Schwartz (1999) değeri, “genellikle davranışların/eylemlerin seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların/eylemlerin açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör” olarak nitelendirmekte ve “insanlara yaşamlarında değişken

önemlilik içerisinde yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden arzu edilebilir amaçlar” olarak tanımlamaktadır (Ros, Schwartz ve Surkiss, 1999, akt. Baysal, 2013, 2).

Değer, bir şeye önem kazandıran ölçüdür. Bir varlığın değerini oluşturan şey onun kendine özgü yetkinliğidir. Bir şeyin değerli olup olmaması, yine onun özünde mevcuttur (Hökelekli, 2010, 5).

Doğanay (2006, 258), “değeri yaşamı etkileyen, yaşamda önem verilen düşünceler” olarak tanımlarken Şentürk (2010, 53), değerın “kişinin kıymet verdiği, ihtiyaç duyduğu, sevdiği ve beğendiği maddi ve manevi her şey” olduğunu ifade eder.

Ludwig Grünberg’in görüşü şöyledir:

Değer bireyüstüdür, (zira) bir insan toplumunda kollektif vicdan sayesinde genel kabulle ilgilidir. Değerler, toplum-bağımlı kriterlere göre bina edilen ideallerle ilgili obje tarafından empoze edilen gerçekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerler kendileriyle yaşanan unsurlardır; yaşayan tecrübenin içinde ve onun tarafından yeniden üretilirler ve gerçekte her değer transandant bir mahiyet ima eder (Yavuz, 2010, 93). Değerler toplumsal yaşamı düzenleme görevi görürler.

Değerler üzerine kültürlerarası geniş bir araştırma yapmış olan Geert Hofstede (1980), değeri “belirli durumları diğerlerine tercih etmeye yönelik büyük bir eğilim” olarak ifade etmiştir (Fischer ve Smith, 2004, 669-688).

Değerler Psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmış olan Güngör (2000) değeri “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç” şeklinde tanımlamaktadır.

Bahar (2005, 78-79) “Güç, zenginlik, adalet, eşitlik, çalışkanlık, misafirperverlik, dürüstlük gibi bir toplumun sahip olduğu ortak bakış açılarına değer adı verildiğini” ifade ederek “değerlerin toplumun yaşattığı, kültürel olarak tanımlanmış ortak amaçlar olduğunu” belirtmiştir.

Değer, öznenin nesneye, diğer niteliklerine ek olarak sonradan eklediği bir niteliktir. Değer, ölçüt olarak da işlev görmektedir. Olanla olması gereken ayrımını içerir ve her zaman olumlu-olumsuz bir şey olarak görülür (Yılmaz, 2010, 229–242). Öznenin nesneye sonradan eklediği bu özellikleri değer adı altında Williams şöyle açıklamıştır (1979): “Değer kavramı çoğu zaman, ilgiler, zevkler, tercih edilen ya da edilmeyen düşünceler, tercihler, görevler, ahlaki yükümlülükler, arzular,

istekler, amaçlar, gereksinimler, hoşlanılmayanlar, cazibeler ve tercih edilen birçok yönelim ile ilgili kullanılmaktadır”.

Değer, bir şeyin önemini gösteren soyut ölçü, karşılık olmanın yanında bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel özelliklerini de içermektedir. Toplumla ait olan maddi ve manevi öğeler değeri oluşturmaktadır. Bu maddi ve manevi öğelerin toplum tarafından taşıdığı önemin karşılığı değerdir (Uslu, 2014, 13).

Değer kavramı sosyal sonuçlara yol açmaktadır. Bunun sonucunda değerlerin bazı işlevleri ortaya çıkmaktadır. Bu işlevleri Fichter şu şekilde ifade etmektedir (Özensel, 2003, 231-232);

1. Değerler tabakalaşma sistemini ortaya çıkarır ve bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder.

2. Değerler bireyin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde odaklar. Bu da odaklanılan nesnenin faydalı olup olmadığına bakılmaksızın bir çaba sarf edilmesi gerektiğine yol açar.

3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizerler.

4. Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleşmesinde rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler.

5. Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri kurallara uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yöreklendirir.

6. Değerler onaylanmayan davranışları engeller.

7. Değerler dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Değerin işlevinden sonra özelliklerine bakacak olursak, Schwartz ve Bilsky'e (1987) göre değerlerin özellikleri şunlardır:

1. Değerler inançtır. Ancak tümüyle nesnel ve duygulardan arındırılmış değillerdir. Fikir niteliği taşımazlar. Soyut ve kişiseldirler, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2. Değerler bireylerin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkin olan davranış biçimleriyle ilişkilidir.

3. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.

4. Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görür.

5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanır. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

7. Değerler inançtır. Ancak tümüyle nesnel ve duygulardan arındırılmış değillerdir. Fikir niteliği taşımazlar. Soyut ve kişiseldirler, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

8. Değerler bireylerin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkin olan davranış biçimleriyle ilişkilidir.

9. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.

10. Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görür.

11. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanır. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

12. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Değer kavramından sonra değeri değer hâline getiren erdem, erdemlilik kavramı; iyiye (ahlaki olana) yönelmek ve iyi (değerlere uygun) davranmaktır şeklinde tanımlanabilir. Değerlere uygun davranan kişiye, erdemli kişi denir. Erdem kavramı TDK'da; 1. Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet. 2. *fel*. İnsanın ruhsal olgunluğu (TDK, 2017). Arapça'da ise "fazilet" olarak karşılanmaktadır (Farabi, 1986, 31). Bu açıklamalardan erdem kavramı hakkında üstünlüğe işaret ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Aristoteles'e göre "erdemler ne doğal olarak, ne de doğaya aykırı olarak edinilir; Onları edinebilecek bir doğal yapımız vardır, alışkanlıklarımızla da onları

tam olarak geliştiririz. Bunları daha önce potansiyel olarak taşıyoruz, daha sonra da etkinlikleri gerçekleştiriyoruz” (Aristoteles, 1999, 12). Aristoteles’e göre her şeyin ölçüsü erdemdir. Erdemli birinin hazlarına yenilmeyen, iyi kişi olduğunu; hazlarına yenilenin ise hayvan olduğunu anlamaktayız.

Aristoteles’in hazla ilgili görüşüne Gökberk (1996, 87) benzer bir yorum yapmıştır; “Erdem insanın doğal özünün yapısından kaynaklanır ve insanı hazza vardır”.

Erdem kavramı, Antik Yunan’da ahlaki bir kullanıma kavuşmadan önce “bir varlığın yerine getirmesi gereken işlevi en iyi biçimde yerine getirmesi” olarak anlaşılmış, Homeros’un manzumelerinde “her tür üstünlük veya fazilet” için kullanılmıştır. (Macintyre, 2004, 46).

Norm ise değer ve erdem kavramlarından ayrılamayacak bir unsurdur. Norm, bir toplumda yaptırım gücüne sahip, emredici, zorlayıcı kurallardır. 1. Yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural, düzgü. 2. Önceden belirlenmiş kalıp, düzgü (TDK, 2017) şeklinde tanımlanmıştır. Değerler, normlara kaynaklık eder. Örneğin, değerler, hırsızlığın yanlış ve yapılmaması gereken bir iş olduğunu belirtirken; normlar, hırsızlığı yasaklar ve hırsızlık yapanı cezalandırır.

Değer, ahlaka göre daha geneldir; ahlakı kapsar. Değerlerin çeşitleri vardır: Millî (toplumsal) değerler, manevi (dinî) değerler, ahlaki değerler gibi. Değerlerin temeli (kaynağı), büyük ölçüde, din ve inançlardır; özellikle ahlaki değerler, büyük ölçüde, dinlerle, inançlarla bağlantılıdır.

Ahlak, neyin doğru ve neyin yanlış olduğunu belirten davranışsal ilkelerdir. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları (TDK, 2017).

Kuçuradi (2003) ise ahlakı; belli bir inancın, bölgenin, geleneğin doğru olarak, biraz da dogmatik olarak doğru kabul ettiği değerlerden oluşan bir sistem. Bu anlamda başka bir yerde ve zamanda sorgulanması mümkün olmayan değerlerdir şeklinde açıklamaktadır.

Etik, bir meslek alanında, sorumluluk bilinci ile nelerin yapılabileceğini ve nelerin yapılamayacağını gösteren ilkelerdir. 1. Töre bilimi. 2. Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü. 3. Etik bilimi.

4. Ahlaki, ahlakla ilgili. (TDK, 2017) Etik, daha çok, mesleklerle, mesleki alanla ilgilidir; ahlaka göre dar bir alana ve anlama sahiptir; ahlak, daha geneldir.

Aristoteles, Etik tanımında “her şeyin amacı olan”, “en üstün” ve sadece kendi kendisi için istenmesi gereken “iyi”nin tek amaç olduğunu ifade etmektedir (Aristoteles, 1999, 231).

Değerin erdem, norm, ahlak ve etik kavramlarından ayrılamayacağını belirttikten sonra değerın nasıl meydana geldiği sorusu akla gelmektedir.

Değer nasıl oluşur?

Değer, bağlantılı olduğu bir eylemin sonucunda ortaya çıkar. O hâlde değerleri anlamak için insanın var oluş biçimini anlamak gerekiyor. Varoluş Felsefesi I. Dünya Savaşının ardından 1930’lu yılların bunalım ortamında Almanya’da ortaya çıkmış felsefeye verilen addır (Bollnow, 2004, 9). Bu felsefede ortaya konan ve sorgulanan insandır. Zira değerlerin yapısı ve kuruluşu, onu oluşturan ve bu yapıyı değerlendiren insanın anlaşılmasından geçmektedir. Bu anlaşılabilirliği daha önce de Aristoteles’in bahsettiği, şu üç etkinlikle açıklayabiliriz: “Teoria, praxis ve poesis (Bilgi, ahlak ve sanat...)”. Bu konuda değerın ortaya çıkışıyla ilgili Poyraz şunları söylemektedir:

1. Değer, eylemle gerçekleşende ortaya çıkar: Yani bir değerın ortaya çıkması için bir eylemin olması gerekir. Değerler eylemlerden yoksun olarak varlıklarını sürdüremezler.

2. Değer, değer verme eylemini gerçekleştirende ortaya çıkar; yani nesnenin, bizim ona verdiğimizden başka herhangi bir değerı yoktur. Kişiler olmadan bir nesnenin değer sahibi olması mümkün değildir.

3. Değerlerin gerçekleştiği ortam kültür dünyasıdır: Yani her değer belli bir çağda ve o çağdaki kültür ortamında ortaya çıkar. 36 Değer kavramının tanımlarını bu şekilde inceledikten sonra değerler eğitimi kavramını da incelemek gerekmektedir (Yavuz, 2010, 93; Poyraz, 2007, 83).

2.6.2. Değer, Sosyoloji ve Felsefe

Sosyolojide de sosyal değerler en çok tartışılan konulardan biridir. Hatta “sosyologlar arasında belki de hiçbir konu, değerler kadar tartışmalara yol açmamıştır.” (Fichter, 2006, 165). Sosyoloji kaynaklarında sosyal hayatı açıklamak için kullanılan temel kavramlardan biri olan değerler (Erdoğmuş, 1989, 54);

sosyolojik olarak grup veya toplumun, kişilerin, örüntülerin, hedeflerin ve diğer sosyokültürel nesnelere önemliliği üzerindeki değerlendirmelere dayanan ölçütlere göre tanımlanır (Fichter, 2006, 166).

Sosyologlara göre “değer, belli bir kişinin veya grubun, bilinen belli eylem ve davranış seçenekleri arasından açıkça veya kapalı biçimde tercih edilene ifade eden bir kavramdır.” (Güvenç, 1976, 29-30). Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul ve tasdik edilen, onların ortak duygu, düşünce, amaç ve çıkarını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır (Erdoğan, 1976, 115; Kızılcık ve Ejder, 1992, 99; Avcı 2007, 21) ise değeri bireylere hayatlarında yol gösteren, hem toplumların ayırt edilmesini hem de toplumun/toplumların kaynaşmasını “sağlayan pekiştirici ve kuşatıcı” ilkeler ve inançlar olarak genellemektedir.

Değer kavramı, “Felsefe Sözlüğü’nde” Hançerlioğlu (2002, 54) tarafından “Nesne ve olayların, insanca önemini belirleyen niteliği...” biçiminde tanımlanmıştır. Yine bu sözlükte ruhbilimsel anlamda ise, değer kavramının “nesne ve olguların bireysel ve öznel önem taşıyan niteliği” ni ifade ettiği belirtilmiştir.

Diğer bir felsefe sözlüğünde değer şöyle tanımlanmaktadır: “1. Ahlak ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği nitelik. 2. Estetikte, güzel, hoş, nitelikli, muhteşem, vs. diye tanımlanan kültürel ürün ve etkinliklerin özelliği. 3. Mantıkta, bir değişkenin belli bir yorum altında oluşan değer alanının herhangi bir unsuru (Cevizci, 2002, 248-249).

Felsefi bir problem olarak değer probleminin ortaya çıkışını “Sofistler ve Sokrat’a kadar” geri götürmemiz mümkündür. Değer felsefesine en fazla önem veren ilk filozof olan Eflatun’dan itibaren filozoflar, değer problemini “iyi, kötü, gaye, doğru, fazilet, hakikat ve geçerlik (validity)” gibi değişik başlıklar altında tartıştılar (Ülken, 2016, 202-209).

Frankena değer kavramının felsefi kullanımını soyut ve somut olmak üzere önce iki kısma ayırır. Soyut bir kavram olarak değer: a. Sadece iyi, arzu edilir veya değerli gibi terimlerin tam olarak ifade ettiği şeyi içine alacak şekilde dar manada; b.

her türlü doğruluk, yükümlülük, fazilet, güzellik, hakikat gibi terimleri kapsayacak şekilde daha geniş manada kullanıldığını söyler (akt. Kılıç, 2009, 359).

Scheler ve Hartmann'dan etkilenen bazı filozoflar ise değeri; kırmızı veya yeşile benzer, daha özel değer yüklemelerini kapsayan “renk” gibi genel bir kavram olarak düşünürler. Bu filozoflara göre, “nasıl bir renk” tabiri, “rengi olan” bir şeyi değil de “kırmızı veya yeşil” gibi belirli bir rengi ifade ediyorsa, “bir değer” tabiri de “değeri olan” bir şeyi değil de, “cesaret” gibi belirli bir değer türünü ifade etmektedir (akt. Kılıç, 2009, 360).

“Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, o hâlde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” (Güngör 1993, 18).

Bir şeyin değeri ona yüklenen anlamdan kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle değerler onlara anlam yüklendiği, anlamlı görüldüğü için değerlidirler. Bu anlayışta iki nokta öne çıkmaktadır: Birincisi hiçbir şey birisi ona anlam yüklemeyince değeri değildir. Şeylerin kendi başlarına değerlerinden söz edilemez demektir bu. Değeri o şeye katan anlam yükleyendir. Ona anlamı yükleyen bir kişidir. Bu edimde belirleyici olan da kişidir, anlam yükleyerek ya da yüklemeyerek değerli olup olmamayı tayin eden de odur (Tepe, 2008, 7).

Kuçuradi'ye göre insanın değerli bir varlık olduğunu kabul etmezsek ne etiği ne de insan haklarını temellendirebiliriz. İnsan değerli bir varlıktır çünkü değerler üretir. Bilim, felsefe, teknoloji, hukuk, edebiyat vb. bunlar değerlerdir (Kuçuradi, 1996, 187).

“Değerler, insan dışındaki “içkin ve aşkın” bütün varlıklarla insanın münasebetinde meydana gelmektedirler. Bunun için de onların “icad” edilmiş olmadan önce “keşfedilmiş” olduklarını söylemeliyiz. Her değer varlıklar alanının hazır olmayan (absent) objesine ait bir keşiftir ve ondan sonra da insanın duyu verileri ve hazır olan (present) muhtevası ile ifade edildikçe bir icat haline gelir. Hiçbir değer sırf insanın, hele ferdin ruhi icadı, fiction'u değildir, onlardan her biri belirli bir varlık derecesinin aşkınlığından doğan bir eserdir: Madde olmasa teknik değer olamaz. Madde ve hayat olmasa sanat değeri olamaz. Bütün varlık derecelerine ait gerçek kavramlar olmasa fikir değeri olamaz. İnsani varlık ve kişiler arası aşkın münasebetler olmasa

ahlaki değer olamaz. İnsanın sonlu varlığının ötesi düşünülmesi
dinî değer olamaz (Ülken, 2016, 102).”

Değerlerin bize iyi, kötü, güzel, çirkin, ahlaki ve gayri ahlaki şeyler hakkında ölçütler sunduğu tüm tanımların ortak sonucudur (Çiftçi, 1999). Peki değer olarak belirtilen bu kavramları toplumun ortak paydasını belirttiği, bireylerin tercihlerinde doğru ya da yanlışı seçmelerine yardımcı olduğu, birlik ve beraberliği sağlayıp olumsuz durumları önleyici kabuller olduğu görülür.

2.6.3. Felsefe akımlarının değerler ve eğitime bakış açısı

Sezer (2005, 18) tarafından felsefe akımlarının değerlere ve eğitime bakış açısı şu şekilde derlenmiştir:

2.6.3.1. İdealizm

Bu felsefeye göre değerler, evrenin yapısında vardır ve bireylerin istediklerinden daha fazladır. Değer mutlak ve içsel olup, değiştirilmez ve evrenseldir.

Bu felsefeye göre eğitimin amacı öğrencileri doğruyu aramaya özendirme olmalıdır. Eğitim sürecinde, bireylerin doğuştan getirdikleri yeteneklerin farkına varmaları sağlanmalıdır. Okulun görevi; kültürel mirası oluşturan değerleri öğretmektir. Bu değerler yer, zaman ve koşullara göre değişmezdir ve evrenseldir.

2.6.3.2. Realizm

Bu felsefeye göre değerler gerçekliğin yapısıyla biçimlendirilir. İnsanların akıllarını kullanarak kâinatın düzenini keşfedebileceklerini savunur. Bilginin amacı gerçekte olup bitenleri bize göstermek ve bunlara uyum sağlayabilmemiz için bizi cesaretlendirmektir.

İlk kez Aristoteles tarafından ilkeleri belirlenen realizme göre eğitimin amacı, insanı en iyi, en mükemmel yetilerle donatarak mutlu etmektir.

Bu Amacı Temel Alan Eğitim:

1. Bilgi alanları konusunda aydınlatırken, insanın en önemli yetisi/gücü olan aklını geliştirmeyi,

2. İnsanların akıllarını kullanarak yapacakları tercihlerde ne istediklerini bilme, mükemmel bir potansiyel oluşturarak kendilerini ifade etme ile rasyonel ve

hiyerarşik düzene göre belirleyebilecekleri amaç ve roller aracılığıyla kendi kimliklerini belirleme konusunda cesaretlendirmeyi hedefler (Kale, 1988).

2.6.3.3. Natüralizm

Bu felsefeye göre değerler, insanın çevresi ile etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Natüralistlere göre içgüdülerin ve etkilerin baskı altında tutulmaması, tersine dile getirilmesi gereklidir. Ahlak, temel insani ihtiyaçlardan doğar. Beslenme, barınma ve ısınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması, çocukta sevgi ve güven gibi duyguları oluşturur.

Natüralist felsefede eğitimin temel amacının, insanları insan doğasının gerektirdiği şekilde ve bu doğaya uygun bir yaşam doğrultusunda yetiştirmek olduğu ileri sürülmektedir. Eğitimin hedefleri belirlenirken, evrensel düzenin bir parçası olan doğaya ve insan doğasına bakılmalıdır. Doğadaki süreçler/ oluşumlar yavaş, derece derece ve evrimsel nitelik taşıdığından eğiliminde gelişmesi yavaş olmalıdır (Kaya, 2017).

2.6.3.4. Pragmatizm

Bu felsefeye göre değerler, insanın çevresindeki olgu ve olaylara gösterdiği tepkilerden kaynaklanır. Gelenek ve görenekler ya da evrensel hiyerarşiler üzerine temellendirilen değerler sistemlerinin tersine Dewey amaç, araç ve sonuç ilişkilerine dayanan bir değerlendirme ölçütü ileri sürer. Deneysel değerlendirmenin temeli insanın tercihleri, istekleri, arzuları, hazları ve ihtiyaçlarıdır. Değerlendirme olgusu, değer bu işlenmemiş araçlarında bir çatışma olduğu ortaya çıkar. Bu felsefeye göre eğitimin amacı bireyleri yetiştirmektir. Bu çerçevede bireye daha sonraki yaşantılarının kontrolünü ve yönlendirmesini sağlayan temel bilgiler kazandırılmalıdır. Deneyimlere ve sorun çözümüne dayalı eğitim, sürekli değişen ve hiç bitmeyen bir süreçtir (Gerald 2001, 105-110).

2.6.3.5. Varoluşçuluk

Bu felsefeye göre değerler, felsefenin temel konusudur. Değerler kişilerin tercihleriyle ortaya çıkarlar. Bu nedenle de değerler toplumdan topluma, bireyden bireye değişebilir özellik taşırlar. Birey eylemlerinde kendi kendisini yönlendirirse bir değer yaratır.

Bu felsefeye göre eğitimin amacı, bireye insan özgürlüğünün her şeyden üstün olduğunu öğretmek, kendi bireyselliğini geliştirmeye olanak sağlamaktır. Varoluşçu felsefede eğitim, daha çok bireylerin kişilik oluşumuna yöneliktir. Bunun için öğretmen derslerde her öğrenciyle ayrı ayrı ilgilenmelidir. Eğitim ortamları kişinin yaratıcı bireyselliğini, özgür gelişimini sağlayacak biçimde düzenlenmelidir (Kaya, 2017).

Bir ülke eğitiminin bir değer sistemine bağlı bağlanabilmesi, o eğitimin önce bir felsefesi olmasını gerektirmektedir. Türk eğitiminin yapısı, yüzyıllar boyunca çeşitli jeopolitik ve sosyo-ekonomik etkiler altında birbirini izleyen reformlardan geçmiş ve sonunda Kemalist felsefenin ışığında kendisine bir yön bulmuştur (Sezer, 2005, 22).

2.7. Değerlerin Sınıflandırması

Değerlerle ilgili araştırmaları etkili kılmak için Nelson, Spranger, Rokeach ve Schwartz adlı araştırmacılar ve MEB tarafından çeşitli değer sınıflandırmaları yapılmıştır.

2.7.1. Nelson'un değer sınıflandırması

Nelson değerleri; bireysel, grup ve sosyal değerler olmak üzere üçe ayırmıştır (Uslu, 2014, 15; Akbaş, 2004, 32–33).

Tablo 2.3. Nelson'un Değer Sınıflandırması (Yazıcı, 2006, 501)

Bireysel Değerler	Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde ve diğer kişisel tercihlerimizde etkilidir
Grup Değerleri	Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından benimsenen ve uygulanan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir.
Sosyal Değerler	Sosyal değerler ise bireyin toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesini sağlayan adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir.

2.7.2. Spranger'ın değer sınıflandırması

Değer ile ilgili en çok kabul edilen sınıflamalardan birini Spranger yapmıştır. Spranger ayrıca psikolojide ilk kez değer testini kullanan kişidir. Spranger yaptığı çalışmalar sonucunda değerleri altı grupta toplamıştır. Bunlar, estetik, teorik (bilimsel), ekonomik siyasi, sosyal ve dinî değer gruplarıdır. Bu sınıflama Allport, Vernon ve Lindzey tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür (Güngör, 2000, 84-87). Bu değerler şu şekildedir:

Tablo 2.4. Spranger'ın Değer Sınıflandırması (Güngör, 2000, 84-87)

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevmek, onlara yardımcı olmak ve bencil olmamak esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempatiktir, bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Din uğruna dünyevi hazları feda eder.

2.7.3. Rokeach'ın değer sınıflandırması

Rokeach değerle ilgili tanım yapmak için öncelikle insani değerlerin doğası ile ilgili temel varsayımları dikkate almıştır.

Rokeach 1973 yılında yayımladığı, "The Nature of Human Values" adlı kitabında, değerleri aracı ve temel değerler şeklinde iki gruba ayırmış ve 18'i amaç, 18'i araç değer olmak üzere toplam 36 değer belirlemiştir. Bu değerler şu şekilde sınıflanmıştır (Bilgin, 1995, 84):

Tablo 2.5. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması (Bilgin, 1995, 84)

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı olma	Cesaret
Bilgelik	Dürüstlük
Dini olgunluk	Entelektüellik
Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçek dostluk	Hırslılık
Güzellikler dünyası	İtaatkarlık
Heyecan verici bir hayat	Kendini kontrol etme
İç huzur	Kibarlık
Kendine saygı	Kendine hâkim olma
Mutluluk	Mantıklılık
Gerçek dostluk	Neşelilik
Özgürlük	Sevecenlik
Rahat bir hayat	Sorumluluk sahibi olma
Sosyal kabul	Temizlik
Ulusal güvenlik	Yardımsızlık
Zevk	Yaratıcılık

2.7.4. Schwartz'ın değer sınıflandırması

Değer sınıflamasında Schwartz, Rokeach'ın bu kesin teorik ayrımının tersine temel ve aracı değerler arasında kesin bir ayrım yapmamıştır. Schwartz, değer tiplerinin üç evrensel gereksinimden kaynaklandığını varsaymaktadır. Bu temel varsayımları:

1. Bireyin organizmasının biyolojik kaynaklı temel gereksinimleri,
2. Bireyler arasında düzenli/başarılı sosyal etkileşim gereksinimleri,
3. Topluların ve grupların devamlılık ve refahını sağlayan sosyal gereksinimleri olarak ifade etmiştir (Roccas vd., 2002, 790).

Tablo 2.6. Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, 60-65; Akbaş 2004, s.34)

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek).	Etkileşim Grup
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak).	Etkileşim Grup
Hazcılık: Bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak.	Organizma
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı.	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.	Organizma Etkileşim
Özyönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak).	Grup Organizma
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum	Organizma Etkileşim Grup
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat).	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik: Kültürel ya da dinî töre ve fikirlere saygı ve bağlılık.	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (dünyevi	Grup

	işlerden el ayak çekmek).	
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması.	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.	Etkileşim Grup
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği.	Milli güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak).	Organizma Etkileşim Grup

2.7.5. Milli Eğitim Bakanlığı değer sınıflandırması

Tablo 2.7. Milli Eğitim Bakanlığı Değer Sınıflandırması

(www.tahaoo.meb.k12.tr).

Sevgi	Aile birliğine önem verme
Sorumluluk	Bağımsız ve özgür düşünebilme
Saygı	İyimserlik
Hoşgörü ve duyarlılık	Estetik duyguların geliştirilmesi
Özgüven	Misafirperverlik
Empati	Vatanseverlik
Adil olma	İyilik yapmak
Cesaret, liderlik	Çalışkanlık
Nazik olmak	Paylaşımçı olmak
Dostluk	Şefkat-merhamet
Yardımlaşma, dayanışma	Selamlaşma
Temizlik	Açakgönüllülük
Doğruluk, dürüstlük	Kültürel mirasa sahip çıkma
Fedakârlık	

Değerlerle ilgili literatüre bakıldığında değerler eğitimi ile ilgili farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar şöyledir:

1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama Yaklaşımı
2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama Yaklaşımı
3. Değer Çözümlemesi (Analizi) Yaklaşımı
4. Etik Karşılaştırma (Ahlaki Muhakeme) Yaklaşımı
5. Eylem/Davranış (Yaparak Yaşayarak) Öğrenme Yaklaşımı
6. Adli Topluluk Okulları
7. Değer Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program
8. Karakter Eğitimi
9. Vatandaşlık Eğitimi

2.7.6. Diğer değer sınıflandırmaları

Scheller (1966)' e göre "bütün değerler aynı özelliklere sahip değildirlir. Değerlerin taşıyıcıları vardır ve değerler taşıyıcılarına ahlâkla ilgilerine ve görelili olup olmadıklarına göre üç gruba ayrılırlar:

1. Kişisel değerler,
2. Vital (hayati) değerler,
3. "Şey" lerin taşıdığı değerler.

Birinci gruptaki değerler; iyi, kötü, sevgi ve nefret gibi değerlerdir. Bu değerlerin taşıyıcısı kişilerdir. İkinci gruptaki değerler ise, sağlıklı olma ve hasta olma, bitkin ve dinç, gülbüz ve cılız, asil ve bayağı olma gibi değerlerdir. Bu değerlerde temelini canlı varlık dünyasında yani insan, hayvan ve bitkide bulurlar. Üçüncü grupta yararlı, hoş gibi değerlerle kültür değerleri, ekonomik, estetik değerler vardır. Bu değerlerin temelinde belli bir "şey" vardır. İşte bu "şey"e Scheller "değer taşıyan şey" adını vermektedir" değerlendirmesini yapmaktadır. Scheller'e göre "bir objenin güzelliğini veya bir hareketin iyiliğini kavırken, biz kendi duygumuzu değil, fakat bu objede veya harekette bulunan değer maddesini kavırıyoruz." (Ülgen, 2016, 98).

Güngör (1993) ise değerleri 6 başlık altında toplamıştır. Bu kategorileri;

Estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dinî değerler olarak sınıflandırmamız mümkündür demektedir.

Filiz (1998) de farklı bir değerler sınıflaması yaparak, değerleri içerik (amaçsal- niyetsel) ve araçsal (işlevsel) değerler olmak üzere iki kategoride toplamıştır.

Yine Şirin (1983) bu konuda, Ahlaki değerleri de ahlaki değerler ve beceri değerleri olarak ikiye ayırabiliriz. Ahlaki değerler davranış tarzlarına ait olup hedef olan durumları ihtiva etmez. Bu değerler, aracı değerlerin belirli türlerini kapsar. Kişiler arası bir niteliğe sahip olan ahlaki değerler, yanlış yapmaktan dolayı insanda suçluluk duygusuna yol açar. Dürüstlük, kibarlık, sorumluluk sahibi olmak gibi değerler ahlaki değerlere örnek verilebilir.

Ketenci (1997), çalışmasında değerleri şu şekilde sınıflandırmıştır; insani değer “dil, bilgi, sanat”, toplumsal değerler “adalet, laiklik”, etik değerler “adil olmak, dürüst olmak”, millî değerler, burjuva değerleri, batılı doğulu değerler, evrensel değerler, İslami değerler.

Mengüşoğlu (1988), Özlem (1982), ve Akarsu (1979)’ ya göre; Scheller bu üç grup değeri “mutlak değer” ve “göreceli değerler” olarak iki grupta toplar. Ahlak değerleri, kişi değerleri ve kutsal değerler (die Werte des Hellen) mutlak değerlerdir (Akt. Ketenci, 1997, 28).

Acat ve Aslan (2012) özgün, işlevsel ve kapsamlı bir değer sınıflanmasına ulaşmak amacıyla yaptıkları çalışmanın sonucunda değerleri “muhafazakâr, geleneksel değerler, ulusal-millî değerler, öze dönük-kişisel değerler, sosyal-toplumsal değerler ve bilimsel yenilikçi değerler şeklinde beş gruba ayırmışlardır. Bu grupların altındaki değerler şu şekilde sıralanmaktadır (Acat ve Arslan, 2012, 1461);

Tablo 2.8. Acat ve Aslan’ın Değer Sınıflandırması (Acat ve Arslan, 2012, 1461)

Değer	Açıklama
1. Muhafazakâr - Geleneksel Değerler	Sorumluluk, dürüstlük, Allah’a inanma, büyüklere saygı, dindar, güvenilir, namuslu olma, aileye bağlı olma, sabırlı, vicdanlı, insanları ve doğayı sevme, cesur, kurallara ve düzene saygı, yardımsever, adaletli, bakımlı/temiz olma
2. Ulusal-Millî Değerler	Vatansever, laiklik, milliyetçilik, Türk kültürüne sahip çıkma, ulusal simgelere duyarlı olma, inkılapçılık /devrimcilik
	Farklı olabilme, özsaygı, öz kontrol, tefekkür

3. Öze Dönük - Kişisel Değerler	etme, bağımsız olma, açık fikirli, lider Titiz, misafirperver, samimi, tutumlu, esnek,
4. Sosyal - Toplumsal Değerler	bağışlayıcı olma, alçakgönüllü, minnettarlık, kibar, ağırbaşlı olma, duygusal, merhametli, cömert
5. Bilimsel - Yenilikçi Değerler	Azimli, eleştiriye açık olma, akılcı, disiplinli, kararlı, çalışkan, yaratıcı, yenilikçi, işbirliğine açık olma, araştırmacı olma, mükemmeliyetçi, kuralcı, empati kurma, hırslı olma

Hökekleli (2010), ahlaki, dinî, toplumsal, ekonomik, bilimsel, sanatsal ve siyasi olmak üzere çeşitli değer türlerinden bahsedilebileceğini; çoğu zaman bunların iç içe, bir arada var olduklarını ifade etmiştir. “Yaşlılara saygı” gibi toplumsal değerlerin aynı zamanda hem dinî hem ahlaki bir değer olduğunu söyleyen Hökekleli, değer türleri arasında en önemli olanın ahlaki değerler olduğunu, diğer bütün değerlerin ahlaki değerlerle ilişkili olmak durumunda olduğunu savunmuştur.

Doğan (2007, 313-314), değerleri toplumsal, ulusal ve küresel değerler olarak

sınıflandırmışken, Ünalın (2005, 35), değerleri beşeri/insani (onur, şefkat, sevgi, adalet, saygı gibi), millî (vatan, bayrak gibi) ve ideolojik (şehitlik, gazilik, kahramanlık gibi) olarak üç gruba ayırmıştır.

Fütüvvetnamelerde Türk ahlaki değerleri şu şekilde sıralanmıştır (Yeniterzi, 2001; Ekinci, 2008);

Tablo 2.9. Fütüvvetnamelerde Türk ahlaki değerleri (Yeniterzi, 2001; Ekinci, 2008)

Ahlaki Değerler			
Doğruluk	Cömertlik	Dostluk	Sadakat
Marifet	İhlas	Takva	Kanaat
Muhabbet	Adaleti korumak	Sabır	Vefa
İlim	Tefekkür	Sır saklamak	Misafir sevmek
İyilik	Yalan söylemek	Hoşgörü	Diğerkâmlık
Fedakârlık	Yardım	Sözünde durmak	Hile yapmamak

Hoca ve büyüklere saygı	Kötü söze cevap vermemek	Bol bol ikramda bulunmak	Kudreti varken suçluyu affetmek
Din farkı gözetmeksizin tüm insanları sevmek	İnsanlara nasihat ederek iyi yolu göstermek	Büyüklerle hürmetkâr, küçüklerle şefkatli olmak	Kibri ve kini terk etmek alçak gönüllü olmak

Ercan (2001), değerleri ulusal ve evrensel değerler olarak ikiye ayırmıştır;

Ulusal değerler: Millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, kahramanlık, dil, gelenek, görenekler ile ulusal marş, bayrak ve ulusal bayramların oluşturduğu ulusal simgelerdir. Evrensel değerler: Demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, bağımsızlık, uygarlık, barış, hoşgörü, saygı, sevgi, anlayış uzlaşma, bilim, eşitlik, çevre duyarlılığının oluşturduğu evrensel simgelerdir.

Morris değerleri “faal değerler, kavranmış değerler ve amaç değerler” olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Faal değerler bireysel değerleri etkiler ve insanın isteklerini yansıtır. Kavranmış değerler toplum tarafından kabul gören davranışların kültürel olarak paylaşılmasını yansıtır. Amaçsal değerler ise bireysel tercihler ve normatif standartlara bağımlı kalmaksızın bir olay ve konuya yüklenen anlamdır (Dirican, 2013, 27).

Dilmaç ise, insanların hayatlarında yer alan ve önemsedikleri en belirgin değerleri şöyle sıralamıştır:

1. İnsanları sevme
2. Uyumlu olma
3. Hırsları kontrol altına alma
4. Başkalarının mutluluğunu isteme
5. Kendini kontrol etme
6. İyi insan olma
7. Manevi değerlere inanma
8. Yardımsever olma
9. Tecrübeli ve bilgili olma
10. Dost edinme
11. Evlat yetiştirme
12. Eser oluşturma (Dilmaç, 1999, 16–17)

Bu konuda çalışmalar yapan Evin ve Kafadar (2004, 296), çalışmalarında değerleri ulusal ve evrensel değerler olarak ele almışlardır. Bu değerleri şu şekilde ayırmışlardır. Ulusal simgeler ve değerler olarak; millet, devlet, vatan, ordu, Cumhuriyet, ulusal simgeler (ulusal marş, anıtlar, bayram, bayrak), kahramanlık, dil, gelenek ve görenekleri belirtmişlerdir. Evrensel değerler olarak; demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, uygarlık, barış, eşitlik, bilim ve bilimsel düşünme, sanat, çevre duyarlılığı, sevgiyi belirtmiştir. 9 tane ulusal 9 tane de evrensel değer ifadesine yer vermiştir.

Doğanay (2006, 263) tarafından ülkelere göre değer sınıflaması Tablo 2.10'da gösterilmiştir (Akt. Doğanay, 2006, 263).

Tablo 2.10. Ükelere Göre Değer Sınıflandırması

Ülke Adı	Ortak Değerler
Türkiye	Adil olma, aile birliğine önem verme, hoşgörü, dürüstlük (doğruluk), misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, temizlik (Köroğlu,2006).
Yeni Zelanda	Doğruluk, itaat etme, başkalarını düşünme, dürüstlük, saygı, sorumluluk, iyi kalplilik, görev, merhamet (Heenan, 2007).
Avustralya	Tarafsızlık, gerçeğe saygı, akıl yürütmeye saygı, adalet, eşitlik, başkalarının iyiliğini düşünme, özgürlük, çeşitliliği kabul etme, çatışmalara barışçıl çözümler arama (Moroz & Reynolds, 2000).
ABD “NCSS”	Özgürlük, gizlilik, doğruluk, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, hakkaniyet, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik, otoriteye saygı (NCSS, 1984).

2.8. Değer / Değerler Eğitimi

Değer/değerler eğitimi kavramlarına geçmeden değerler eğitiminin tarihi gelişimine bakacak olursak; değerler eğitimi hakkında 1900'lü yıllardan başlayarak

ahlak ve değer eğitiminin yöntem ve amaçları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. 1920’li yıllarda Amerika’da yapılan karakter eğitimine dair çalışmalarla devam etmiştir. 1930’lu yıllarda karakter eğitimine gösterilen ilgi düşüş göstermiş ve bu ilgisizlik 1960’ların ikinci yarısına kadar sürmüştür. Daha sonra 1960’lı yılların sonuna doğru hem eğitimciler hem de halk tarafından değerlere gösterilen ilgide canlanma görülmüş, değer eğitimi önem kazanmıştır. 1960-1970 yılları arasındaki değer eğitimi ile ilgili gelişmeler popüler bir sloganla “insanın gücü” olarak adlandırılmıştır.

1980’den sonra toplum eleştirmenleri, veli grupları, dinî liderler ve siyasi partilerin çoğu yeniden geleneksel değerlere dönmüş, bunun sonucunda saygı, sorumluluk, öz disiplin, aile, vatan sevgisi ve başkalarına hizmet gibi değerler ne çıkmıştır (Ulusoy, Dilmaç, 2012, 55). Ülkemizde ise daha öncelerinde sarmal bir program izlenirken 2005 yılından bu yana değerler eğimi merkeze alınarak uygulanan bir programla, eğitim ğretim yapılmaktadır. 2005 yılında yapılan Yeni programın temelini oluşturan ğrenci merkezlik ilkesi gereğince öğrenme, öğrencinin bilgi, tutum ve değerlerinden başlayarak gerçekleşmektedir. Bu anlayışla beraber, değer eğitiminde telkinden farklı olarak değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımları ifade edilir olmuştur (Aydın, Gürler, 2012, 48).

Literatürde değer eğitimi ve değerler eğitimi olmak üzere iki yaklaşım bulunmaktadır.

“Değer eğitimi” ifadesi daha çok belli bir takım değerlerin aktarılması anlamında kullanılırken. "Değerler eğitimi" daha liberal bir bakış açısıyla kişilerin kendi değerlerinin farkına varmalarını sağlamaya yönelik çalışmaları ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, değer eğitimi bir takım değerlerin aktarılmasını ve benimsetilmesini amaçlarken, değerler eğitimi kişiyi bu konuda serbest bırakmak gerektiğini, yapılması gerekenin kişinin kendi değerlerinin farkına varmasına yardım etmek olduğunu öne sürmektedir (Bacanlı ve Dombaycı. 2012).

Değerler eğitimi, kısaca, değer kazandırma etkinliğidir. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme teşebbüsüdür. Kimilerine göre ise doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun yeleri olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmesini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimler aşılamaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2004).

Değerin, insanı değerli kılan üstün nitelikler bütünü olduğunu ve bu niteliklerin bireyin kişiliğini belirlediği yapılan çalışmalardan ortaya çıkmıştır. Değerler eğitimi ise kısaca kişilerin kendi değerlerinin farkına varmalarını sağlamaya yönelik çalışmalar olarak ifade edebiliriz.

Değer eğitimi konusunda literatür incelendiğinde şu tanımlamalara rastlanmıştır:

Yaman (2012, 18) bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yaşam boyu süren bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine bir bütün olarak “Değerler Eğitimi” denilmektedir.

Değerler eğitimi kavramının genel olarak tanımına baktığımızda, istenilen davranışların topluma kazandırılması için yapılan çalışmalar olduğunu görmekteyiz. Eğitimin en temel özelliklerinin başında iletişim ve kazandırılmak istenilen aktarımlar gelir. Eğitimin bu özellikleri, değerlerin aktarılması için kullanıldığında, “Değerler Eğitimi” adını alır. Değerler eğitiminde genel itibari ile kazandırılmak istenilen davranışlar; karakter eğitimi ve evrensel erdemlerdir (Moğul, 2012, 12).

Doğan (1997, 18) değer eğitimi konusunda; “Bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler” demektedir. Bacanlı (2012, 20-21) ise değerın geçmiş-gelecek ilişkisi kurularak; çocukta davranışa dönüşecek şekilde aktarılmasından şu şekilde bahsetmektedir;

“Toplum kendini devam ettirmek ister, bunu da değerlerini gelecek nesillere kazandırarak sağlayabilir. Şüphesiz, bu evrensel değerlere yüz çevirmek manasına gelmez. Toplumumuz için söylenecek olunursa, Yunus Emre'nin ve Mevlana'nın değerleri ulusal olmanın yanı sıra evrenseldir de. Değer eğitimi çocuklarımızın sizinle paralel, benzer seçeneklerde bulunmalarını sağlamayı amaçlar. Eğer siz değerlerinize bağlı değilseniz, gelecek neslin bağımlı olmalarını bekleyemeyeceksiniz demektir. Bundan dolayı değer eğitimi öncelikle çocuğun içinde bulunduğu yerde ortaya konmuş olan davranışların kazandırılması anlamına gelir. Diğer bir deyişle, ortamda ve yetişkinler tarafından davranışlarla gösterilmeyen

değerlerin çocuklar tarafından kazanılma ihtimali de yoktur. Kişiler neleri değer görüp hayatında yaşatırsa çocuklar da onları değer kabul eder. Muhtemelen bunun günümüzdeki bir yansıması kitle iletişim araçları ve özellikle televizyondur. Çocuklar orada davranışa döküldüğünü gördükleri değerleri kavrama meylinde olacaklardır. Değer eğitimi bundan dolayı yaşayan ve yaşanılan bir eğitimidir (Bacanlı, 2012, 20-21).”

Değer eğitimi ilk olarak ailede başlamaktadır. Ebeveynlerini örnek alan çocuk eğitim sistemi içerisinde aileden kazandığı değerlerle dâhil olur. Toplumsal devamlılığın sağlanması ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında temel görev aileye düşmektedir.

Değerler eğitiminin temelini bu değerleri öğretmek oluşturmaktadır. Bu eğitim kalbe, akla ve iradeye seslenmeli ve maksadı iyiliği sevdirmek, tanıtmak, istemek olmalıdır. Değerler eğitimi önce çocuğun duyarlılığına seslenmelidir. Çünkü çocukta duygu, akıldan önce gelir. Değerler eğitimi, irade üzerinde de etki yapabilmelidir. Maddi gücü artan kişilerin merhameti de artmalıdır (Aydın, 2011, 6). Değerler eğitimiyle çocuk farkındalık sahibi olan bir birey hâline getirilmelidir. Gücün kendi çıkarları için kullanılmayacağını bilmelidir. Bu konuda Şener (2013, 2505);

“Değerler eğitimi, toplumun huzur ve mutluluğunda, birlik ve bütünlüğünde önemli bir yer tutar. İnsanların iyiye, doğruya ve güzele yönelmesinde değerler eğitimi hayati bir önem taşımaktadır. Aile içi ilişkilerde, küçük-büyük ilişkilerinde, işçi-işveren, öğretmen-öğrenci, arkadaşlık-dostluk, hatta tartışma, çatışma ve düşmanlıkta bile bir değerler manzumesine ihtiyacımız bulunmaktadır. Millet olabilmeyi, birbirini anlayıp, empati kurabilmeyi sağlayan temel faktör ortaklaşa paylaşılan değerler manzumesidir. Bir toplumun devamında olduğu kadar gelişmesinde de, millî, ahlaki değerlerinin yeni nesillere iyi bir şekilde aktarılması belirleyicidir.” der.

Kişide eğitimle değerlerin bilinç düzeyine çıkarılması sağlanmalıdır. Burada ailede başlayan değer eğitimi örgün öğretimle devam etmelidir. Buradan eğitimin amacının bir toplumun geleceğini daha iyi ve mutlu bir şekilde nasıl devam ettirebileceklerini göstermektir.

Eğitim ve değerin insan yetiştirmede ortak bir amaca hizmet ettiğini Kaymakcan (2014, 138) şu sۆzleriyle açıklamaktadır;

“Eğitim ve değerler, insanın yetiştirilmesinde ortak bir amaca hizmet ederler. Hem eğitim hem de değerler insanın maddi ve manevi yۆnden yetiştirilmesini ۆncelemektedir. “İnsan açısından eğitimin gayerinin ne olması gerektiği sorusu eğitimciler arasında hemen her zaman tartişılan ۆnemli konulardan birisi olmuştur. Bu tartişmalarda ۆç nokta ۆn plana çıkmıştır: İnsanın zihnini ve dۆřünme kabiliyetini geliştirmek, duygu ve irade yۆnünü gۆçlendirmek ve bedenini eğitmek. İnsanın sağlıklı bir yaşam sۆrmesi ve çeşitli işleri başarıyla gerçekleştirebilmesi için bedeninin eğitilmesi veya akıl kuvvetlerinin gۆçlenmesi için muhakeme eğitimi ve bilgi aktarılması eğitimin ۆnemli gۆrev ve hedeflerindedir. Ancak yegane hedef ve gaye zihin eğitimi olmamalı insan bir bۆtün olarak ele alınıp geliştirilmelidir. Tek başına zihin ya da beden eğitimi insanı daha akıllı ve gۆçlü hale getirebilir, ancak bu akıl ve gۆcün tۆm insanlık ve varlık için hayırlı bir şekilde kullanılması ahlak ve değerler eğitimi ile mۆmkündür.” (Kaymakcan, 2014, 138).”

Değer ve değerler eğitimi kavramları hakkında yapılan tanımlamalardan hareketle değerler eğitiminin temel ۆzellikleri Yılmaz (2006, 23-67) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

1. Değerler boşluk kabul etmez: Değeri olmayan insan yoktur; Kۆtő değerlerle donanmış insan olabilir.
2. Kalıtımla geçmez; çevresel etkenlere gۆre biçimlenir: Değerler, genetik yollardan geçmez; aile ve okul gibi ortamlarda ۆđrenilir.
3. Yaşayarak, gۆrerek ve hissederek ۆđrenilir: Değerler, yaşadıkları ortamlarda; yaşanılarak, gۆzlenerek ve hissedilerek ۆđrenilir.
4. Zihin, kalp ve davranış ۆgenine oturur: Zihin ikna olmalı, kalp benimsemeli ve beden sergilemelidir.
5. Ret-kabul belirginliğine gۆre biçimlenir: Değerler, toplumsal ve kurumsal kabul ve retlere gۆre biçimlenir.

6. İç ve dış tutarlılık gerektirir: Hem değerlerler arasında hem de söylem-eylem arasında tutarlılık gerekir (Yılmaz 2006, 23-67).

2.9. Türk Millî Eğitiminde Değerler Eğitimi

Millî kültürümüzün geleceğe aktarılması için kültürel bağların koparılmaması gerekir. Bu kültür aktarımını sağlanması aile ve okul ile mümkündür. Bunun okul düzeyinde gerçekleştirilmesinin sorumluluğu ise Türkçe derslerindedir. Çünkü edebî eserler bu kültür bağının kopmamasını sağlayacak en önemli unsurlardır. Çocuk millî değerleri, yurt sevgisi değerlerini Türkçe dersleri sayesinde kazanacaktır.

Eğitimin amacı, okulun varlık nedeni, yetiştirilmesi istenen insan profilini belirlemek ve hazırlanan program doğrultusunda eğitimciler tarafından bu profile uygun bireyler yetiştirmektir. Yeni bir eğitim ve okul vizyonunun çizilebilmesi için eğitimin amacı ve okulun varlık nedeni yanında, eğitim sisteminin ve okulların yapısı konusundaki inançların, değerlerin de ortaya konması gerekmektedir (Özden,1999, 54).

Türk Millî Eğitiminin öğrencilere kazandırmak istediği değerleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- ✓ Yurt sevgisi
- ✓ Yurda hizmet etmenin gerekliliğine inanma
- ✓ Bayrağa saygı
- ✓ Türk milletini yücelten Türk büyüklerine saygı duyma
- ✓ Türk milletini yücelten Türk büyüklerine değer verme
- ✓ Tarihi eserleri korumanın gerekliliğine inanma
- ✓ Tarihi eserleri sevmeye
- ✓ Türk milletinin ahlaki değerlerini benimseme
- ✓ Türk milletinin insani değerlerini sevmeye (misafirperverlik, imence v.b.).
- ✓ Toplum menfaatlerini üstün tutma
- ✓ Ailenin önemini benimseme
- ✓ Aile bireyleri arasında sevgi
- ✓ Aile bireyleri arasında hoşgörü olması gerektiğine inanma
- ✓ Ailede demokratik iş bölümüne inanma

- ✓ Ailenin zor şartlarına katlanması gerektiğine inanma
- ✓ Evde, okulda, çevrede sorumluluklarını bilme
- ✓ Grup çoğunluğunun kararına değer verme
- ✓ Toplum hayatı adına iş ve meslek sahibi olmanın gerekliliğine önem verme

- ✓ Kendi isteklerim ailenin şartlarına uydurması gerektiğine inanma
- ✓ Geleneklere saygı
- ✓ Öğrenme merakına önem verme
- ✓ Bilginleri takdir etme
- ✓ Sanatçıları takdir etme
- ✓ Bilginlerin eserlerine değer verme
- ✓ Bilimin önemine inanma
- ✓ Bilimsel düşünceyi üstün tutma
- ✓ Teknolojiye hayatında yer verme
- ✓ İnsanlığa hizmet etmiş bilginlere değer verme
- ✓ Araştırmacı olmayı tercih etme
- ✓ Resim yapmayı tercih etme
- ✓ Müzik yapmayı tercih etme
- ✓ Doğanın güzelliklerine hayatında yer verme
- ✓ Sağlık ve temizlik alışkanlığına hayatında yer verme
- ✓ Çevresindeki canlı varlıklara değer verme
- ✓ Çevresindeki cansız varlıklara değer verme
- ✓ Okuma alışkanlığına önem verme
- ✓ Kanunlar karşısında eşit olduğuna inanma
- ✓ Tutumlu olmayı savurganlığa tercih etme
- ✓ Yurtta Sulh Cihanda Sulh ilkesine önem verme (Sezer, 2005, 59).

2017 yılında yayınlanan İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 1-8. sınıflar için ders kitaplarında yer alacak 16 adet temaya yer verilmiştir. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Bu 16 adet tema ve bu temaların alt temaları aşağıda verilmiştir (MEB, 2017, 18-19):

Tablo 2.11. İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Temalar

Tema	Alt Temalar
Erdemler	Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
Millî Kültürümüz	Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
Millî Mücadele ve Atatürk	15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.
Birey ve Toplum	Ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.
Okuma Kültürü	Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.
İletişim	Aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.
Hak ve Özgürlükler	Bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkımı savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.
Kişisel	Başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati,

Gelişim	girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi <i>vb.</i>
Bilim ve Teknoloji	Bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik <i>vb.</i>
Sağlık ve Spor	Adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku <i>vb.</i>
Zaman ve Mekân	Çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler <i>vb.</i>
Duygular	Bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık <i>vb.</i>
Doğa ve Evren	Bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci <i>vb.</i>
Sanat	Afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme <i>vb.</i>
Vatandaşlık	Adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci <i>vb.</i>
Çocuk Dünyası	Çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları <i>vb.</i>

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programında değerlerle ilgili öğrencilerin;

✓ Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,

✓ Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2017, 10).

Tablo 2.12. İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Zorunlu Temalar (MEB, 2017, 19)

Zorunlu Temalar	İçerik Önerileri
Erdemler	Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
Millî Kültürümüz	Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
Millî Mücadele ve Atatürk	15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.

Yeniden düzenlenen öğretim programında değerlerin insanın tutum ve davranışının şekillenmesinde önemli bir role sahip olduğu belirtilmektedir. Değerlerin birer kültür aktarıcısı olarak ele alınması gerektiği, kazanımların gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayacağı belirtilmektedir. Programın değerler kısmında değerlerin öğretilmesinde öğretmenlere düşen görevler de belirtilmiştir. Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin farkındalığının yanı sıra yeterliliği ve becerisinin de bu süreçte büyük önem taşıdığından bahsedilmektedir.

Değerler eğitiminden bahsettikten sonra değerler eğitiminin gerekliliği konusu gündeme gelmektedir. Hızlı ve baş döndürücü şekilde değişim içinde olan değerler, bunlarla baş etmek zorunda kalan ve değer karmaşası yaşayan çocuklar için değer aktarımı çok daha önemli bir hâle gelmiştir. Değerler eğitimi Yapılandırmacılığın yeni ilköğretim programlarının temel öğrenme-öğretme yaklaşımı olarak kabul edilmesiyle öğrenciye, anlamı ya da bilgiyi kendi deneyimleriyle yapılandırma fırsatı verilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım ise “öğretmeni rehber konuma alan bu yaklaşımda asıl olanın, öğrenenin öğrenme sürecinde aktif olması ve öğrendiklerini var olan bilgisiyle yeniden yapılandırmasıdır” şeklinde açıklamıştır (Özcan, 2015, 12). Ayrıca bilginin, kültürel çevreden, âdetlerden ve değerlerden bağımsız olmadığına vurgu yapılmıştır.

Eğitimdeki bu gelişmeler bilişsel alan kazanımlarında olduğu gibi değerlerin öğretiminde de öğrencilerin aktif olmasını gerekli kılmıştır.

Ortak değerler oluşturamayan bir toplumun bütünüleşme değil, tersine toplumsal çözüme yaşaması kaçınılmaz bir gerçektir. Çocukların zihinlerini bilgiyle doldurarak öğretim yaparken gönüllerini de sevgiyle donatıp onların ahlaklı birer fert olarak yetişmeleri için okullarda Değerler Eğitimi çalışması yapmasının gerekliliği oluşmuştur (www.meb.gov.tr).

2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı, değerler bağlamında, daha önceki Türkçe programlarından farklıdır. Daha önceki (2006 ve 2015) Türkçe dersi öğretim programlarında değerler örtük bir şekilde yer almakta ve değerin tam olarak ne olduğuyla ilgili net bir bilgi verilmemektedir. 2017 programında ise bu durumum tam tersi bir durumla karşılaşmaktayız. Erdem (değer) kavramı için ayrı bir başlık/tema oluşturulmuştur. Ayrıca kazandırılacak değerler de temalar altına yerleştirilmiştir.

Buna karşın 2017 Türkçe dersi öğretim programında değerler için ayrı bir başlık açıldığını ve öğrenciye kazandırılması istenilen değerlerin ne olduğu, yukarıda verilen temalar altında sıralanmıştır. Bu nedenle 2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı, değerlerin Türkçe dersi içerisinde ele alınması bağlamında bir milat niteliği taşımaktadır. 2017 programında “Öğretim Programında Değerler Eğitimi” başlığı altında şu ifadelere yer verilmiştir:

Öğrencilere iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı amaçlayan eğitim, bu yönüyle değerlerle şekillenmiş bir etkinliktir. Bu bağlamda okullardaki değer eğitiminin amaçlarından biri öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Bunun için bireyin çok yönlü gelişmesi önem taşımaktadır. Ayrıca insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahip olan değerler, öğrencinin sağlıklı ve dengeli gelişimine katkı sağlamaktadır.

Türk Millî Eğitim Sisteminin temel hedefleri arasında öğrencileri sağlıklı, mutlu bir şekilde hayata hazırlamak, iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla

donatmak yer almaktadır. Bu bağlamda değerlerin eğitim süreci içerisinde kazandırılması ve yeni nesillere aktarılması hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılık açısından da son derece önem taşımaktadır.

Günümüz demokratik toplumlarında, akademik başarı kadar, insan ilişkilerini düzenleyen pek çok değer giderek daha fazla öne çıkmaktadır. Milli, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede aile, toplum, medyanın yanı sıra öğretim programlarının da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Öğretim programlarında derslerin doğasına uygun olarak kazanımlar içinde yer alan değer ifadeleri, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük bir biçimde kazandırılmaya çalışılmalıdır. Bu doğrultuda kazanımların gerçekleştirilmesinin değerlerin kazanılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmenin değerler eğitimine ilişkin farkındalığının yanı sıra yeterliliği ve becerisi bu süreçte büyük önem taşımaktadır. Değerlerin kazanılma sürecinde rehber olan öğretmen, öğretim programında yer verilen bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra neyin iyi ve doğru olduğunu model olarak ve etkinlikler yoluyla sunabilmelidir (MEB, 2017, s. 7).

2.10. Dil Zenginliği

Dil, bizzat insan'ı "insan" yapan en temel değer ve varlık şartıdır (Hocaoğlu, 2007); dil bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır (Aksan, 2000); dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendisine özgü yasalar olan ve ancak bu yasalar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş toplumsal bir kurumdur (Ergin, 2011) tanımlarından hareketle, dil yaşayan toplumların birbirleriyle anlaşmasını sağlayan en önemli unsurdur. İnsanların duygu ve düşüncelerini hiçbir aracı kullanmadan aktarması ancak dille mümkündür. Aktarılan bu duygu ve düşünceler kültürel değerlerin bir aynasıdır. Yani insan hangi

kültürle yoğrulursa diline de o yansır. Dil kültürün aynası ve simgesidir. Bunu Humbolt “Dil ile kültür sürekli olarak birbirlerini etkiler, birbirlerinden ayrılmazlar” sözüyle desteklemektedir.

Nesilden nesile aktarılan örf ve âdetler, gelenekler ve görenekler, değerler, yaşayış biçimi kültürü oluşturan öğelerdir. Yani toplum ne yaşıyorsa eserlerinde o görülür. Toplumun yaşayışını yansıtan bu eserlerde kültür; atasözü, deyim ve kalıp sözlerle karşımıza çıkar. Bir eserde atasözü, deyim ve kalıp söz ne kadar fazla kullanılmışsa eser o kadar zengindir. Aksan (2011), “Bir dili zengin ya da yoksul olarak nitelemek için ilk akla gelen ölçütler konusunda şu dört soruyu sormaktadır: 1-Bir dildeki sözcük sayısı, özellikle kültür dili sayılan dillerle karşılaştırıldığında ne durumdadır? 2-Bir dil, doğadaki nesnelere, evreni, insan davranışlarını ayrı ayrı adlandırabiliyor, soyut kavramları yeterince karşılayabiliyor, bilimde, teknikte, sanatta oluşan kavramları kendi öğeleriyle anlatabiliyor mu? 3-Aynı kavram alanında çeşitli sözcüklere, değişik anlatım yollarına sahip mi? 4-Bir dilin söz varlığı acaba hangi ölçüde kendi sözcüklerinden oluşuyor?”. Bu sorular, dil ile kültürün paralelliğinin, hatta yukarıda da belirttiğimiz gibi bu iki ögenin ayrılmaz bir bütün olduğunun kanıtı niteliğindedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kullanılan araştırma modeli, araştırma için seçilen evren ve örneklem ile verilerin toplanması, analiz edilmesi ve hazırlanması ile ilgili bilgi verilmiştir.

Çalışmada Seza Kutlar Aksoy'a ait 20 eser MEB'in değer sınıflamasında yer alan 27 değeri içermesi bakımından incelenerek; Seza Kutlar Aksoy'un roman ve öykülerinde hangi değerlerin nasıl yer aldığı araştırılmıştır. Ayrıca Türkçe dil zenginliği açısından bu 20 eserde atasözü, deyim ve kalıplaşmış sözlerin nasıl ve ne kadar yer aldığına da bakılmıştır. Bu çalışmada, nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi modeli kullanılmıştır. Veri toplarken fişleme tekniği ile bilgiler kaydedildikten sonra tasnif edilmiştir. Ayrıca yazarla da bir görüşme yapılmıştır.

Dil zenginliği belirlenirken www.tdk.gov.tr sitesinde yer alan sözlüklerden, ayrıca konuyla alakalı makale, tez ve kitaplardan yararlanılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, belirlenen amaçlara uygun olarak, verilerin elde edilmesi ve çözümlenmesi sürecinde nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı Yıldırım ve Şimşek'e göre; "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma"dır. Nitel araştırma, "araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlemesini gerektirir" (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 39-40). Nitel araştırmaya dayalı bu çalışmada deneysel olmayan yöntemlerden tarama (survey) modeli ve içerik analiz yöntemi kullanılacaktır. Karasar, tarama modeli için, "geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır" (Karasar, 2014, 77) der.

Bu çalışmada Seza Kutlar Aksoy'un 20 kitabı değerler eğitimi ve dil zenginliği açısından incelenip değerlendirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini bir çocuk edebiyatı yazarı olan Seza Kutlar Aksoy'un hayatı ve eserleri; örneklem grubunu da Seza Kutlar Aksoy'un bütün eserleri oluşturmaktadır. Bu çalışma bir çocuk edebiyatı yazarı olan Seza Kutlar Aksoy'un çocuk edebiyatı alanındaki yerini, önemini belirlemek ve ilettiği değerler açısından eserlerini incelemek ve eserlerinde yer alan dil zenginliklerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu amaca göre araştırmanın problem sorusu "*Bir çocuk edebiyatı yazarı olan Seza Kutlar Aksoy'un ve eserlerinin çocuk edebiyatına katkıları nelerdir ve bu katkıyı sağlayan değerler ve dil zenginlikleri hangileridir?*" şeklindedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmaya başlamadan önce yapılacaklar belirlenerek bir taslak çıkarılmıştır. Bu taslak çerçevesinde çalışmada kullanılacak kaynaklar temin edilmiştir. Bu amaçla Seza Kutlar Aksoy'un kitapları başta yazar olmak üzere çeşitli yayınevlerinden istenmiş, dergi, gazete ve internet sitelerinde yer alan yazılar derlenmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesi için ilgili alanyazın tarama; çocuk, edebiyat, çocuk edebiyatı, değer, değer eğitimi, felsefe ile ilgili kaynak kitaplar, makaleler ve tezler incelenmiştir.

Çalışmanın veri zenginliğini arttırmak ve yazar hakkında daha derinlemesine bilgi sahibi olmak için yazarla görüşme de yapılmıştır. Bu görüşme sayesinde yazarın çocuk ve çocuk edebiyatına bakışı daha net öğrenilmiştir. Yazara açık uçlu sorular sorulmuştur. Görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme "yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme" olmak üzere üçe ayrılır (Altunışık vd., 2007, 84). Bu çalışmada hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gitmeyi birleştirdiği için diğer iki yöntemin avantajlarını ve dezavantajlarını içeren yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2010, 163).

Çalışmayı yapan araştırmacı tarafından içerik analizinde öncelikle çalışma konusu ile ilgili kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra, incelenen veriler, bu kategoriler içerisine uygun yere yerleştirilmiştir. Kategori geliştirme aşamasında dikkatli olunup ve aynı metin üzerinden benzer bir araştırma yürütmeyi planlayan başka araştırmacıların da aynı sonuçlara ulaşabilecekleri türden uygun kategoriler geliştirilmiştir. Yazarın eserindeki metinler çözümlenerek değerler eğitimiyle bütünleştirilmiştir. Ayrıca dil zenginliği için tek tek okunan kitaplar TDK'nın sözlüklerine, “Türkçede kalıp sözler” (Gökdayı, 2012) kitabına ve kalıp sözlerle ilgili yapılan çalışmalara göre içerik analizi ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak, çalışma nitel araştırma ekseninde şekillendirilip, sonuca ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Seza Kutlar Aksoy'un eserleri MEB'in değerler ölçeğine göre incelenmiştir. Eserlerde yer alan değerlerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinde “betimsel çözümleme” ve “içerik çözümlemesi” yöntemleri kullanılmıştır.

Betimsel çözümleme yöntemi var olan durumu olduğu biçimiyle ortaya çıkarmaya çalışan bir yöntemdir. Betimsel çözümlemede amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce dizgisel ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 224).

“İçerik çözümlemesi” ise: Mevcut olan iletişim boyutlarını analiz etmek ve buradan mevcut olmayan sosyal gerçeğin belirli boyutlarına yönelik çıkarım yapmak amacıyla, metnin içeriklerini analiz eden ve bu süreçte belirli kurallar çerçevesinde hareket eden bir yöntemdir. Bu yöntem edebî eserleri, romanları, tarihi eserleri, dinî ve ilahi metinleri, yazıtları arşivleri ve kamuoyu için üretilen her türlü söylev ve söylemleri çözümleyebilen bir yöntemdir (Gökçe 2006, 20). Bu nedenle çalışmamızın örneklemini oluşturan eserlerin incelenmesinde içerik çözümlemesine başvurulmuştur.

Dil zenginliği açısından 20 eser tek tek incelenerek eserlerde yer alan atasözü, deyim ve kalıplaşmış sözler tespit edilerek analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Seza Kutlar Aksoy'un örneklem olarak alınan eserlerinin, değerler eğitimi ve dil zenginliği bakımından incelenmesi yapılarak, bunlara ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde yer alan değerler

4.1.1. Sevgi

Sevgi Türkçe Sözlük'te "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu" (TDK, 2017) şeklinde tanımlanmaktadır.

İlk sevgi tomurcukları yeni doğan bir bebek ile annesi arasındaki ilişkiyle başlar. Daha sonra yavaş yavaş baba, kardeş, arkadaş, eş, memleket, yurt, dünya, doğa ve insan sevgisini tanımayla devam eder. Buna bağlı olarak ilgi, anlayış, hoşgörü, sevecenlik, beğenme, bağışlama hisleri de sevginin bir ürünü olarak karşımıza çıkar (<http://www.psikoterapi.pro>). Yani sevgi, bir kimsenin ölünceye kadar davranışlarında ortaya çıkan bütün değerlerin başındadır. Bir insanda sevgi değeri yerleşmeden diğer değerlerin oluşması mümkün değildir.

Çocuk eğitiminde de en önemli koşul sevgidir. Her zaman her koşulda sevildiğini bilen çocuğun duygusal gelişimi dengeli olur. Sevilen çocuk güven duygusu içinde çevre ile uyum sağlayarak kolaylıkla sosyalleşir. İlk yıllarda gereksinmesi olan sevgiyi bulamayan çocuk güvensiz ve uyumsuz bir çocuk olur. Ayrıca çocukların sevgisiz ve ilgisiz büyümeleri, onların çevrelerine karşı da kaba, saldırgan ve şefkatsiz davranmalarına neden olabilir (<http://www.e-dadi.com>).

Seza Kutlar Aksoy, eserlerini evrensel değerler üzerine kurmuştur. Evrensel değerlerin başında sevgi gelir. Sevgi değeri çalışmamızda beş ayrı başlık altında incelenmiştir.

4.1.1.1. Aile sevgisi

Nun Gelince adlı eserin “Nun” hikâyesinde yaramaz söz dinlemeyen Cansu kayboluyor. Bir süre sonra eve gelip merdivenlerde annesini görünce ikisi de çok mutlu oluyor ve birbirlerine duydukları sevgi açığa çıkıyor.

“ ... Küçük kız annesini görünce her şeyi unuttu. Sevinçle ona koştu. Annesi de Cansu’yu kucaklayıp öpücüklere boğdu. İşte böyle sarmaş dolaş, annesi onu çok sevdiğini söylerken... O da nesi?” (NG, s. 43).

Seza Kutlar Aksoy’un bir başka eseri olan **Şişko Patates** hikâyesinde Çiçek’in anneannesi hastadır. Bu nedenle annesi ona bakmaya gider. Evde yalnız kalan, bütün evin yükünü üstlenen Çiçek artık yorgun düşmüştür. Hikâyenin sonunda annesinin evde olduğunu anlayınca içini büyük bir sevinç kaplar.

“ Sonra evden gelen o bildik, tatlı, yumuşacık, sesi duyunca gözleri pırıldadı. Yasemin kokuları arasında basamakları tırmanırken bağırmaya başladı:

-Anne... Anneçiiiimm... Ne zaman döndün?” (ŞP, s. 68).

Beş ayrı hikâyeden oluşan **Güneşe Köprü** eserinde ise sevgi üzerine şunlara değiniliyor.

“ Annesi güldü. Sevgiyle Işık’a sarıldı.

-İyi ki böylesin, dedi. Ben de dayanamam doğrusu.” (GK, s. 38).

“Neyse ki ışık açıldı. Neşeyle parıldıyor; çevreyi aydınlatıyor, insanın içini ısıtıyordu. Tıpkı, Işık’ın üstünü özenle örten babasının gözleri gibi...” (GK, s. 45).

“Anne eve gelince ev daha da şenlendi. Çocuklar neşeyle zıplayıp çevresinde döndüler.” (GK, s. 56).

Nil Soru Soruyor eserinde Nil anne ve babasının kuş, kedi ve çiçeği sevdiğini görüp onlardan biri olmak ister. Ancak annesi onu da severek Nil’i sevmek için bunlardan biri olması gerekmediğini gösterir.

“ ‘Gülüm!’ dedi annesi. Onu öptü kokladı.” (NSS, s. 12).

Uğurböceği’nin Mutluluk Hapları hikâyesinde “sevgi” değeri uğurböceğinin yavrusuna duyduğu sevgiyle karşımıza çıkıyor.

“ Biliyorsun bebeğim, beneklerin çıkmadan larvayken de sevdim seni. Her zaman seveceğim. O üç büyümlü sözcüğü bul yeter. Dokuz benekli, benim gibi bir uğurböceği olmak hoşuna gitmez mi.” (UMH, s. 10).

4.1.1.2. Arkadaş sevgisi

Şeker Kız ve Büyülü Elma hikâyesinde sevgi üzerine şunlara değiniliyor:

“Çiçek arada bir deniz salyangozlarını kulağına tutarak masal anlatmaya başladı. İlk masal ‘Alladdin’in Sihirli Lambası’ydı. Kızların meraklı, büyülenmiş bakışları görülecek şeydi. Kızlar arada bir Çiçek’in kollarını okşuyor, şampuan kokan yumuşacık saçlarına yüzlerini gömüyor, sevgilerini dokunarak belli ediyorlardı.” (ŞP, s. 18).

Yine aynı hikâyede sevgi değeriyle şefkat değeri iç içe verilmiştir.

“Ada ve Alara’yı yanına katıp buluşma yerine yürüdü. İki minik civciv elinden tutup zıpladılar. İki kız sevgiyle kucakladı, öptü. Annesinin ‘tombul kuşu’ Çiçek şimdi kendini bir anne gibi hissediyordu. Kızları, kendi annesini, bu tombul kuşu da pek seviyordu.” (ŞP, s. 64).

“Küçük kız koşarak Şeker’e sarıldı. Yanaklarından öptü. Öylesine şaşırdı ki Şeker, elindeki 20 liralıklar yere saçıldı. Kız birazını kapıp kalanını Şeker’e verdi. Grup neşe içinde küçük perinin poz poz fotoğrafını çekti.” (ŞKBE, s. 44).

“Ay! Yanlışlıkla oldu işte diyordu Şeker. Yeter ağlama. Özür dilerim. Kendimi nasıl affettirebilirim? Seni çok seviyorum. Ne istersen yaparım.” (ŞKBE, s. 49).

“ ... Ziya ile Birgül yanına yanaşıp Şeker’i öptüler. Birgül yeni resim defterini Şeker’e uzatıp, ‘Bunu sana veriyorum. Sen çok güzel resim yapıyorsun.’ dedi.” (ŞKBE, s. 77).

Düşler Tramvayı eserinde yer alan “Şekilsiz” hikâyesinde teyzesinin öğütlerini dinleyen Serin televizyon karşısında uyuyakalır. Uykusunda bir serüvene çıkar. Çıktığı serüvenin kahramanı “Şekilsiz”dir. Şekilsiz’e olan sevgisi hikâyede şu şekilde karşımıza çıkar.

“ ... Kirpikleri kelebekler gibi titreşiyordu. Serin güldü. İçinden bu minik tuhaf şeyi ellemek, mıncıklamak geçti. ‘Adın ne?’ diye sordu.” (DT, s. 31).

... Şekilsiz kanatlı bir kedi olup kâğıdın üstüne yattı. Serin onun çevresini çizerken mavi kirpiklerini kelebek kanatları gibi kırıştırdı. Serin’e tatlı tatlı baktı. Onu öptü Serin. Sert gövdesini mıncıkladı...” (DT, s. 33).

4.1.1.3. Doğa sevgisi

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesinde kardelen çiçeğini ilk kez gören prensesin “doğa”ya duyduğu sevgi karşımıza çıkar.

“ Prenses ‘Senin kadar güzel çiçek görmedim.’ dedi. ‘Benim çiçeğim olur musun? Hiç korkma incitmem seni.’

Kardelen dedi ki:

‘ Olurum. Sen de çok güzelsin. Ateş böceği hala üstümde olsaydı ben de ancak senin kadar güzel olurum.’ ” (KPK, s. 49).

Nil Soru Soruyor hikâyesinde yine giriş cümlesi sevgi ifade ediyor.

“ Bir gün, Nil’in babası eve güllerle geldi. Annesi sevindi. ‘ Ne güzel kokuyorlar.’ dedi. (NSS, s. 1).

Yaşama sevinciyle paralel olan doğa sevgisi ve hayvan sevgisi **Büyülü Bahçe** eserindeki “Anne Sevgisi” hikâyesinde;

“İşte geldi güzel bahar. Çimenler diz boyu yeşerdi. Kedi yavruları bahçede patileriyle bazen papatyaları okşuyorlardı, bazen annelerinin kuyruğunu. Sonra gidip bahçeyi çevreleyen ortanca duvarının arkasında saklambaç oynuyorlardı.” (BB, s. 29) şeklinde karşımıza çıkar ve bu cümlelerde sevgiler iç içe geçmiştir.

4.1.1.4. Hayvan sevgisi

Akıllı Anka eserinde İbo’nun bir kuş olan Anka’ya duyduğu sevgi şöyle aktarılıyor.

“İbo kafasını kaldırdı. Gördüklerine inanamadı. O olağanüstü renk cümbüşüne öylece bakakaldı. İşte gökyüzündeki oydu. Akıllı Anka’ydı çocukların gökkuşağı sandığı. Aşk gibi, sıcacık, insanın içini titreten o büyülü şey. Bulutsu, mavi gözlerini muzipçe kırıp zümrüt yeşili kuyruğunu şöyle bir savurdu...” (AA, s. 90).

Nun Gelince’de sevgi üzerine şunlara değiniliyor.

“Nun pırr diye uçup sağ omzuna kondu. Cansu kafasını çevirince küçük adam turuncu dudaklarıyla, yanağına bir öpücük kondurdu.” (NG, s. 38).

“Sevmeyi bildiğin sürece istediğin kadar büyü. Uçmaya gelince... o kadar uğraşmalısın ki.” (NN, S.54).

Nil Soru Soruyor eserinde Nil anne ve babasının kuş, kedi ve çiçeği sevdiğini görüp onlardan biri olmak ister. Ancak annesi onu da severek Nil'i sevmek için bunlardan biri olması gerekmediğini gösterir.

“ Az sonra babası kediyi sevdi, okşadı. ‘ Minnoşum. Tüylerin de yumuşacık. Sıcacık mı sıcak.’ ” (NSS, s. 3).

Altı beneği olan yavru uğur böceğinin beneklerini dokuza tamamlaması için yaşadığı serüveni anlatan **Uğurböceği'nin Mutluluk Hapları** adlı eserde Kanat minik yavruya duyduğu sevgiyi annesiyle paylaşıyor.

“ ‘ Yaşasın yaşasın!’ diye bağırdı oğlan da.

‘Artık her dileğim olacak. Şimdi eve gidelim. Anne, uğurböceğini de eve götürelim mi? Ben onu çok sevdim.’

Cıra neşeyle. ‘Ben de seni çok sevdim.’ diye bağırdı. ‘Adın da pek güzelmış. Kanat, beni duyuyor musun?’ ” (UMH, s. 14).

4.1.1.5. Kitap Okuma Sevgisi

Düşler Tramvayı eserinde yer alan “Öykü Andersen” hikâyesinde kitap okuma sevgisine sıkça rastlıyoruz. Kitap okumaktan vazgeçemeyen Bade, kendini kitapla geliştirir ve besler. Zaten kendisi de yazar olmak ister.

“ ‘İkiye geçtin değil mi Bade? Kitap okumayı seviyor musun?’ dedi Pamuk Teyze.

Bade derin bir soluk alıp, heyecanla, ‘ Çok seviyorum.’ Dedi. ‘ Ben çok kitap okudum. Bir tanesini anlatayım mı?’

‘ Anlat. Öyküleri çok severim.’ ” (DT, s. 57).

Kekeme olan Şerafettin'in başarılarını anlatan **Çevrimiçinde Şerafettin** hikâyesi çalışmak, araştırmak, başarılı olmak, kitap okumak üzerine kurulmuş bir eserdir.

“Sahaf dükkânına gelince bir kitap cennetiydi burası. Eski kitaplar bir hoş, bir tatlı kokardı ki Şerafettin buraya bayılır. Tamam, biraz loştu ama insana huzur verirdi.” (ÇŞ, s. 23)

“İyi ki kitaplar vardı. Birinde Türkçe öğretmenin önerisiyle kütüphaneden bir kitap almıştı. Sait Faik adlı bir yazarın kitabıydı. İçindeki Hişt Hişt adlı öyküye bayılmıştı. Öyküyü yaşar gibi olmuştu. Ada, yollar, hışırdayan otların mis gibi

kokuları... Gözünün önüne topu topu üç kez gördüğü Koca dayı Koca yenge ve o sıra dışı gün belirivermişti nedense” (ÇŞ, s. 62).

“Kitap okumasının öbür çocuklara örnek gösterilmesi de iyiydi” (ÇŞ, s. 78).

Kimi zaman doğrudan kimi zaman zaman dolaylı yollarla kitap okuma sevgisini eserlerine işleyen Aksoy, **Nun Gelince**'de;

“Uçmak için her zaman kanat gerekmez düşünmen hayal etmen yeterli. Bunu en iyi yazarlar, sanatçılar, bilim adamları ve çocuklar yaparlar. Uçuş hazırlığı için, bir kitap al oku. Kendini kahramanın yerine koy!” (NG, s. 54) cümleleriyle kitap okumanın bir alışkanlık olması gerektiğini sezdirir.

Yine dolaylı yollardan çocuklara kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak isteyen Aksoy her fırsatta öğrencinin zihninde bir resim çizer. Kitap okuma sevgisini aile sevgisiyle beraber verir.

“Anne babayı kanepede yan yana kitap gördü (UMH, s. 28). Babanın kolu annenin omzunda: annenin eli de babanın belindeydi. Arada birbirlerine bakıp gülümsüyorlardı (UMH, s. 29).

Şişko Patates adlı eserinde Aksoy, Çiçek'ten bahsederken kitaplara olan ilgisinden de söz eder.

“İstanbul'da dünya kadar güzel kitap vardı. Burada bulduğu ise işte şu eski birkaç masal kitabı. Ağabeyinin çocukluğundan kalma... Okunmaktan eskimiş (ŞP, s. 9).

Büyülü Bahçe eserinin “Mutluluk Ülkesi” adlı hikâyede okulda mutlu olamayan Candan annesinin getirdiği kitapla mutlu olur ve okula bakış açısı değişir.

“Bir gün annesi eve çok güzel kapaklı bir kitapla geldi. Kitabın kapağında ak bulutlar, mavi kanatlı bir kuş, bulutların arasında kırmızı giysili çocuklar vardı.” (BB, s. 40).

Ayrıca yazar eserinde “yaşama sevinci”nden oldukça sık bahsetmektedir.

Beş ayrı öyküden oluşan **Düşler Tramvayı** adlı eserde Mutlu, önceki gün annesinin dağılan incisinin bir tanesini bulamamıştır. Bu aklından bir türlü çıkmıyordur. Ta ki okulda koşturan arkadaşlarını görene kadar.

“...Çocuklar koridorlarda koşuyordu. Çınlayan seslerin müziği yankılanıp Mutlu'nun yüreğine doluyordu. Bir anda içi sevinçle doldu. Eksik olan inciyi her şeyi unuttu çocuk. O da koşmaya başladı.” (DT, s. 10).

Noktacık adlı eserde küçük kız daha ilk cümleden yaşama sevincini belli eder.

“Renkleri çok severim ben! Mavi denize bulanıp sarı mayomla yeşil bir yosun olmak isterim.” (N, s. 9).

“Müziği çok severim ben, içimde kuşlar cıvıldıyor, müzik dinlerken.” (N, s. 11).

“Masal dinlemeyi çok severim ben, uykusuz kalınca gece.” (N, s. 14).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesine adını veren öyküde önceleri saraydan çıkmayan küçük prensesin saraydan çıktıktan sonra arkadaş edinmesiyle yaşama sevinci kazandığını görüyoruz.

“Prenses sevinçle, ‘Yığınla dostumuz oluyor anneciğim,’ dedi. ‘Mutlu değil misin?’” (KPK, s. 52).

4.1.2. Sorumluluk

Sorumluluk “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet” olarak tanımlanır (TDK, 2017).

Sorumluluk sahibi olmak kişinin küçük yaştan itibaren kazanması gereken bir davranıştır. Çocuk önce dağılan oyuncaklarını toplar, kıyafetlerini katlar, ekmek alır, ödevlerini yapar, anne ve babasına yardımcı olur. Böylece ilk etapta kendine karşı olan sorumluluklarından başlar sonrasında aile çevre, toplum ve evrene olan sorumluluklarını yerine getirir. Bu davranışlar sorumluluk duygusunun yavaş yavaş oluşmasını sağlar. Bu duygunun oluşmasında biz ebeveynlerin ve kitapların yeri de oldukça önemlidir.

Seza Kutlar Aksoy’un hikâyelerinde “sorumluluk” değerinin sık sık yer aldığını görüyoruz. Yazar sorumluluk bilincini aşlamak için hikâye kahramanlarına sorumluluklar vererek okuyuculara bunları fark ettirmeye çalışır.

Şeker Kız ve Büyülü Elma hikâyesinde Şeker’in resim yapma yeteneğini bilenler resim ödevlerini ona yaptırmak istiyorlar. Ziya’nın resim ödevini Şeker’in yaptığını fark eden öğretmen bu durumun tekrarlanmaması için çocukları uyarıyor. Çocuklara kendi sorumluluklarını kendilerinin yerine getirmesini isteyerek onları uyarıyor.

“Bu son olsun. Herkes kendi resmini kendisi yapsın. Sana da doğruyu söylediğin için teşekkür ederim Ziya.

‘Bi şey değil,’ dedi oğlan ağzını çarpıtarak.”

İşe bak! Resmi Şeker yapıyor teşekkürü Ziya hak ediyor. Bir de ağzını çarpıtıyor. Yaptığı iyilikleri, Şeker’in yeteneklerini bazı çocukların anlaması olanaksız. Bir daha asla kimseye resim yapmayacak (ŞKBE, s. 18).

Nun Gelince adlı eserde başına buyruk, şımarık bir kız olan Cansu’nun Nun’u tanıdıktan sonra hayatının değiştiğini görüyoruz. Nun, Cansu’ya ufak bir nasihatle sorumluluk değerini hatırlatır ve onu sorumluluklarını yapmaya teşvik eder.

“ ‘Sana küçük bir sır vereceğim.’ dedi Nun. Büyüklere iyi haberler vermeli. Yaptığın ödevleri gösterirsin.” (NG, s. 55).

Çantayı hazırladığını, kitap okuduğunu anlatır. En sonunda da geziye gitmek istediğini söylersin. Hadi koş!’

Cansu koştu. Döndüğünde sevinçten uçuyordu. Her zaman olmaz diyen annesi, hemen olur demişti. Cansu tepinmeden, zırlamadan kabul edivermişti. Acaba neden?” (NG, s. 56).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesinde ise;

“Yarın benim tutulacağımı herkese haber ver. Kuşlara söyle uzaklara gitmesinler. Yollarını kaybedebilirler. Küçük balıklar da öyle. Kıyıdan ayrılmasınlar. Hele biri var ki... ona mutlaka söylemelisin.” (KPK, s. 24).

“ ‘Gelin toplanın bir araya’ diye fısıldadı. ‘Balıkçılar, kuşlar, balıklar ve siz genç çift. Bu gece çok işimiz var. Sinem için bir şeyler yapmalıyız.’ ” (KPK, s. 25).

Düşler Tramvayı hikâyesinde kapıcı olan babasının apartmandan ayrılamamasından dolayı oğlu İlker’in conta değiştirmeye gittiğini görüyoruz. Burada babasının mesuliyetinde olan bir işi İlker yapıyor. Aslında burada mecburiyete bağlı bir sorumluluk vardır.

“ Vay naber İlker! Nereye böyle?

Karaköy’e. Conta değiştirmeye.

Baban neden gitmedi?

Apartmentdakiler ayrılmasına izin vermiyorlar. Benden istedi.” (DT, s. 46).

4.1.3. Saygı

Türkçe Sözlük'te (TDK, 2017) “1. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlanmaktadır

Saygı, eşitlik, hoşgörü/duyarlılık, empati, iyimserlik değerlerinin ortaya çıkma sebeplerinden en önemlisidir. Yani birçok değerın temelinde saygı vardır. Çocuk “saygı” değerini önce ailesinden sonraları çevreyle etkileşime girerek insanlardan, daha sonra okuldan ve bununla beraber okuduğu kitaplardan öğrenir. Buna bağlı olarak; önce anne babalara; daha sonra öğretmenlere ve kitap yazarlarına büyük bir iş düşer. Bunun farkında olan Aksoy, saygı değerine, bazı eserlerinde doğrudan bazı eserlerinde ise örtük olarak yer vermiştir.

Aksoy, **Şişko Patates** adlı eserinde dış görünüşünden dolayı dalga konusu olan Çiçek'in hayatını anlatmıştır. Yazarın aslında anlatmaya çalıştığı şey, Çiçek'in arkadaşlarının onun dış görüntüsüne bakıp dalga geçmemeleri ve fiziksel farklılığına saygı duymalarıdır.

Yine aynı hikâyede, yazar kadının toplumdaki yerine dikkat çekerek kadına karşı saygı duyulması gerektiğine örtük olarak yer vermiştir. Kadının aslında farkında bile olmadan bütün yükü üstlendiğini, evde her işi yaptığı halde maddi/manevi destek görmediğini eleştirel bir gözle anlatan Aksoy, bu konuya dikkat çekerek ailede var olması gereken saygı değerini ve kadına karşı duyulması gereken saygıyı çocuklara aşılama çalışır.

“ ‘Baba! Sen anneme çalıştığı için para veriyor musun?’

Babasının yüzü kızardı. Çiçek'e dik dik baktı. Hışımlla kalkarken masaya çarptı. Yiyecek kapları, bardaklar şingirtıyla dans etti. Balkon kapısına yönelirken iki arı başının üstünden pike yaptı. Selam verir gibi başını eğdi babası. Sonra:

‘Ailede para söz konusu olmaz’ diye söylev çeker gibi bağırdı. ‘Kadın erkek çalışırlar. Çocuklarına iyi gelecek sağlamak için. Sizin için ben dışarda çalışıyorum anne evde çalışıyor. Ne parası? Nankör olma.’

Nankör Çiçek sustu kaldı. Utku gözlerini Çiçek'e dikip hafiften ayağına vurdu. Sonra babası içeri girince , ‘Damarına bastın babamın,’ dedi.

‘Ama haklı değil miyim? Babam çalışınca para almıyor mu?’ ” (ŞP, s. 28).

Eserlerinde akılcılığı, bilimselliği ilke edinen Aksoy bilime saygı duyulması gerektiğini de vurgular. **Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde** adlı hikâyesinde bilimin paradan daha değerli olduğunu ve bilime saygı duyulmasını dile getirir.

“Burada eskiden dünyanın en ünlü kitaplığı varmış. Kitap kâğıttan yapılır. Kâğıtsa ağaçtan. Ağaç toprakta yetişir. Altından kitap yapılmaz. Sizin bilime saygınız yok mu?” (TPKAP, s. 79).

Küçük Prenses ve Kardelen eserinde yer alan “Ay Dede” hikâyesinde yarın Ay tutulması olacağını öğrenen Sinem’in Ay’la konuşmasında kullandığı üsluptaki saygı göze çarpar.

“Ay, ‘Bakıyorum keyfiniz pek yerinde,’ diye gülümsedi. ‘Ama korkarım yarın bir süre karanlıkta kalacaksınız.

Sinem meraklandı. Ay’a ‘Neden ama?’ diye sordu.

‘Çünkü yarın tutulacağım küçük kız,’ dedi Ay.

Sinem güldü. ‘Tutulacağım da ne demek? Balık mısınız siz? Yoksa yaşlı biri gibi beliniz mi tutulacak?’ ” (KPK, s. 23).

4.1.4. Hoşgörü / Duyarlılık

Hoşgörü Türkçe Sözlük’te “Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans” (TDK, 2017) şeklinde tanımlanmıştır. Hoşgörü sahibi olanlar, insanlara bir şans daha verir, hataları görmezden gelir, tahammül sınırı yüksek kişilerdir.

Hoşgörü-duyarlılık **Nun Gelince** hikâyesinde şu şekilde geçiyor.

“Sen çok akıllı ve duyarlı bir kızsın, dedi Nun sevgiyle. ‘Çok hızlı ilerliyorsun. Yakında gerçekten uçacaksın. Bunu hissediyorum.’ ” (NG, s. 67).

Beş ayrı hikâyeden oluşan **Güneşe Köprü** kitabında “Bir Elmanın Yarı” hikâyesinde Emre’nin Fatmanur’dan küçük bir bedel karşılığında odasını toplamasını istediğın görüyoruz. Odasını toplarken iyice her şeyi birbirine katan Fatmanur hakkında konuşan anne ve Emre’nin arasında geçen diyalog hoşgörü değerine güzel bir örnektir.

“Gülümsedi Emre. Yüzü eski güzel yüzü oldu. Kardeşini affetti. Fatmanur’un minik elini okşayıp, şöyle dedi boğuk bir sesle:

‘Biliyor musun anne! Arada bir kızıyorum ama... Ben kardeşimi çok seviyorum.

Elbette seversin, dedi annesi. Ara sıra kavga etseler de kardeşler birbirini çok severler. Hep söyleyip dururum ya. Bir elmanın iki yarısı gibidirler.’ ” (GK, s. 71).

Öykü kitabına da adını veren **Küçük Prenses ve Kardelen** hikâyesinde küçük prenses iyi huylu, alçak gönüllü, mütevazı çevreye ve insanlara karşı duyarlı bir kızıdır. Hikâyenin bütününde, küçük prensesin insanlara karşı bu duyarlı davranışları okuyucular tarafından takdir edilir. Öyle ki hikâyenin sonunda dışarda prensesi bekleyen çocukların prensese papatyalardan taç yapması üzerine prensesin alçak gönüllülük gösterip hoşgörüyü bu tacı kabul ettiğini görüyoruz.

“Küçük prenses, akıllı prenses! Buyrun, halk sizi dışarda bekliyor.

Küçük prenses saraydan dışarı çıktı. Çocuklar ona papatyalardan örülmüş bir taç taktılar. Öylesine güzel bir taçtı ki bu. Ancak gerçek bir prensese yaraşır.” (KPK, s. 62).

4.1.5. Özgüven

Akağündüz (2006), özgüveni bireyin kendisine yönelik iyi olumlu duygular geliştirmesi sonucu kendini iyi hissetmesi, bu iyi hissetme sonucunda kendisiyle ve çevresindeki kişilerle barışık olması şeklinde tanımlamıştır.

Bir çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, sorumluluk alması, kendi kararlarını verebilmesi için küçük yaştan itibaren özgüven duygusunun oluşması gerekir. Kitaplar bunun için biçilmiş kaftan gibidir. Çocuk okuduğu kitaplar aracılığıyla kimi zaman farkında olmadan bu duygunun varlığını fark eder ve özgüven duygusunu geliştirir. Seza Kutlar Aksoy da eserlerinde özgüven değerine sık sık başvurur.

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesinde sevgi;

“ ... Mandolinin üstü gözyaşlarıyla parlamaya başlamıştı bile. Tam o sırada öğretmen , ‘Çok iyi. Bir daha.’ diye Işık’ı yüreklendirdi. Işık inanamadı. Yeniden çaldı.” (KPK, s. 40).

Şişko Patates hikâyesinde kendine pek de güveni olmayan şişko Çiçek’in, arkadaşıyla arasında şu diyalog geçer;

“... Ben kendimi koruyamaz mıyım? dedim.

Korursun eminim korursun.

Sen de kendini korursun. Ne var bunda?

Evet, ne var? Ben de kendimi korurum.” (ŞP, s. 59).

Yine aynı hikâyede Sırma annesi için şunları söylüyor.

“Bizde de babaanem... O annemin çalışmasını istememiş. Annem de ‘Okul bitirdim çalışırım işte,’ demiş. Bir keresinde kavga ettiklerini duydum. Annem, ‘Kendim olmak istiyorum,’ dedi. Babam da ‘Kim engel oluyor? Ol,’ dedi. Annem de ‘Sen!’ dedi.

‘Annen de bir tuhafmış.’ dedi Timur. ‘Yani o şimdi kendisi değil mi? Başkası mı? Bence baban haklı. O yüzden ayrılmıştır.’

‘Saçmalama,’ dedi Sırma. ‘Kendin olmak kendini tanımak gerek. Bir keresinde anneme sormuştum da böyle demişti. ‘İnsan kendini tanırsa ne istediğini de bilir,’ dedi. İnsan istediğini yapmalı. O zaman mutlu olur. Başkasının istediğini yapınca değil. (ŞP, s. 42).

Düşler Tramvayı hikâyesinde “özgüven” değeri, sınıftaki arkadaşlarının hikâyenin sonunu uyduramayıp her seferinde Mutlu’nun uydurmasıyla karşımıza çıkıyor.

“ ‘Çocuğun biri yolda giderken...’ dedi. ‘arkasını siz tamamlayın. Herkes birkaç tümce söyleyebilir. Sen devam eder misin?’ acaba nasıl anladı Mutlu’nun istekli olduğunu? Nasıl anladıysa anladı. Uydurmaya bayılırdı Mutlu. Hemen arkasını getirdi:

‘Çocuğun biri yolda giderken, taşların arasında parlayan beyaz bir şey gördü. Eğilip baktı. Minicik bir inciye bu.’

Meral abla, Mutlu’nun yanındaki kıza verdi sözü. Kızın aklına bir şey gelmedi. Aklına gelmeyen on dokuz çocuk pas geçti. Sıra yine Mutlu’daydı.

...

Meral ablanın da yüreklendirmesiyle Mutlu öyküyü anlatmaya başladı.” (DT, s. 22).

4.1.6. Empati

Bir kişinin kendisini bir başkasının yerine koyabilmesi ve bu yolla onun duygu, düşünce, tutumları ve yaşantısını anlayabilmesine empati denmektedir. İnsan ilişkilerindeki temel motivasyonlardan biri, ilişkideki bireylerin karşısındaki tarafından yaşantısının, duygusunun ve düşüncesinin anlaşılmasıdır. Kısaca “her insan diğerleriyle ilişkilerinde diğerleri tarafından anlaşılmak ister. İnsan ilişkilerinde

bireyin karşısındakini anlama potansiyeli olarak tanımlanabilecek olan empati önemli bir niteliktir. Bu özelliği nedeniyle empati kavramı insan ilişkileri ve iletişimin temel kavramlarından biridir ve insan ilişkilerinin önemini anlaşılmasına paralel olarak artan bir şekilde popülerleşmektedir.” (Dökmen, 2005, 131).

Aksoy hemen hemen bütün kitaplarında “empati” değerine yer vermiştir.

Nun Gelince adlı hikâyede Cansu Dumçuk’un yerine kendini koyup üzüyor.

“Zavallı olan kim? Tavuk tüyüne bulanmış Nun mu, yoksa Cansu mu? Önüne gelen Cansu’yu paylayıp duruyordu. Küçük kız ağlamaya başladı. Sonra aklına Dumçuk geldi. Ya Nun haklıysa? Dumçuk’un başına bir şey geldiyse? O karanlık yerde kötü adamlar Dumçuk’u yakalayıp tutsak ederlerse? Cansu, bu kez zavallı Dumçuk için ağladı. Arkadaşları onu hıçkırarak ağlarken buldular.” (NG, s. 72).

Güneşe Köprü hikayesinde abisi Emre’nin üzüldüğünü görüp empati kuran Fatmanur’un da tıpkı Emre gibi üzüldüğü görülüyor.

“ Fatmanur dönüp Emre’ye baktı. Ağabeyi üzgündü. Hüzünlü, dalgındı bakışları. Fatmanur’un tüm neşesi yok oldu birden. Çantasından yavaşça parayı çıkarıp arkaya, Emre’ye uzattı.” (GK, s. 71).

Şişko Patates hikayesinde aç kalmayı sevmeyen şişko Çiçek, Timur’un da diyet yaptığı için aç kalmasına üzülp empati yapar.

“Timur geldi. Kan ter içindeydi. Yürüyüş yapmış hatta arada bir de koşmuştu.

‘Canımı çıkarıyorlar,’ dedi

‘Kim?’

‘Doktora gittik, o da koşma verdi. Her sabah yedide. Düşünebiliyor musun? Her gün. Azıcık da yemek verdi.’ diye yakındı.

‘Hiii... Çok fena.’ dedi Çiçek. ‘Ben aç duramam. Her gün koşulur mu?’ ” (ŞP, s. 39).

Aynı hikayede empati değerini başka bir yerde de karşımıza çıkıyor.

“ ‘Annem beni çok sever,’ dedi. ‘Benim iyiliğimi ister ama... Hiçbir şey yapmazsan ne değişir ki? Yine annemin suçu değil ki bu prensesin suçu da değil. Ona da annesi öyle öğretmiştir. Parktaki teyze böyle dedi. Bilseler öyle davranmazlardı’ ” (ŞP, s. 62).

Başodanın Gizemi hikayesinde ise empati;

“ İç bahçeye geçtim. Nenem uzun boyuyla katmerli leylakları topluyordu.

‘Gel canım,’ dedi. ‘ Gel. Teyzenlerin bitişiğindeki Aynur Hanım’a bunları götür.’

‘ Şu kocası memur olan mı? Hani, mavi gözlü teyze...’

‘Evet. Bahçeleri yok. Leylakları yok onların. Sevinir. Dönüşte misafirim olur musun? Sarma yaptım. Seversin.’ ” (BG, s. 24).

Bir başka hikaye olan “**Düşler Tramvayı**”nda da empati değeri karşımıza çıkıyor.

“ Ödlek mi? Belki de İlker ödlektir. Ama geçen haftaki olayda hiç öyle değildi. Tamam , korktu ama başka türlü korktu. Oğlan öğretmenin elinden kurtulmaya çalışıyordu.” (DT, s. 49).

Noktacık hikayesinde empati, küçük kızın kendini arkadaşının yerine koyup onu anlamasıyla karşımıza çıkıyor.

“ ‘Sanırım haklısın’, demiş sonunda,

‘Bebeğim ağlamıyor şimdi, gök gürültüsü, şimşek bitti.’ ” (N, s. 28).

Akıllı Anka hikâyesinin “Gurbetçi” bölümünde İbo, evine dönemeyen anka kuşu için bir yol bulmaya çalışırken bu durumdan üstü kapalı olarak öğretmeni Bayan Müller’e bahseder. O da evine dönemeyen bir arkadaşının neler hissedebileceğini düşünüp empati yapar.

“-Şey... Eeee... Bir tanıdığım var da efendim. Ülkesine gidemiyor. Burada ne yapacağını da bilemiyor. Dili de bir tuhaf. Biraz karışık yani. Yani çok zor bir durumda. Hani bir ülkesine gidebilse... Şey... Siz...

-Ah canım! Dedi Bayan Müller anlayışla. Çok zor bir durum gerçekten. Seni anlıyorum şekerim. Burada onu dışlıyorlardır. Öyle değil mi?” (AA, s. 63).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesinde, Sinem okulu sevmemektedir. Bu duruma kızan babası ona ders vermek için kitaplarını yırtmıştır. Sinem bu olayı genç adama anlatınca adam da Sinem için üzülmüştür.

“Sinem ağlamaya başladı. ‘Bu yıl dördüncü sınıfa gidiyordum. Karnemde üç zayıfım vardı. Babam kızdı. Kitaplarımı yırtıp attı. Aslında iyi biridir. İki aydır okula gitmiyorum. Dersler olmasa okulu da severdim.

...

‘Çok üzüldüm,’ dedi genç adam. Öylece bakakaldı küçük kızın ardından.” (KPK, s. 24).

4.1.7. Âdil olma

Adil olma değeri adaletli olmayı ve doğruluktan ayrılmamayı ifade eder. Sosyal değerler içinde ele alabileceğimiz adil olma, adaletli olmayı ve insanlara saygı göstermeyi merkeze alır (Haynes, 2002).

Şişko Patates hikâyesinde adil olma değeri kadın haklarıyla beraber verilmiştir. Aksoy hikâyelerinde kadın haklarını sıkça işlemiştir. Bu hikâyede de kadınlara adil davranılması gerektiğini vurgulamıştır.

“ ‘Baba! Sen anneme çalıştığı için para veriyor musun?’

Babasının yüzü kızardı. Çiçek’e dik dik baktı. Hışımla kalkarken masaya çarptı. Yiyecek kapları, bardaklar şingirtıyla dans etti. Balkon kapısına yönelirken iki arı başının üstünden pike yaptı. Selam verir gibi başını eğdi babası. Sonra:

‘Ailede para söz konusu olmaz’ diye söylev çeker gibi bağırdı. ‘Kadın erkek çalışırlar. Çocuklarına iyi gelecek sağlamak için. Sizin için ben dışarda çalışıyorum anne evde çalışıyor. Ne parası? Nankör olma.’

...

‘Ama haklı değil miyim? Babam çalışınca para almıyor mu?’ ” (ŞP, s. 28).

Adil olma değeri ile ilgili birçok mesaj veren **Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde** eserinde hakları yenen kişilerin haklarını korumaları gerektiği vurgulanmıştır.

“Bu arada Süpermen kollarında Tomurcuk ve kediyile bulutların üstünde uçuyordu. Yerel desenlerle süslü örtü pek yakışmıştı genç adama. Kafasından planlar yapıyor, yüksek sesle düşünüyordu.

‘Önce olanları kendi gözlerimle görmeliyim. Halkı dinlemeliyim,’ diyordu.

Tomurcuk sabırsızlıkla, ‘Onları hemen kurtarın,’ dedi. ‘Yani, o kötü adamları alıp uzaklara atın. Hııı? Olmaz mı?’

Süpermen’in yanıtı şöyle oldu:

‘Bu, işin kolayına kaçmak olur. Oysa benim istediğim kalıcı çözümler. Yani köylülerin yasal yollardan haklarını aramaları. Kendi haklarını korumayı öğrenmeliler.’ ” (TPKAP, s. 68).

4.1.8. Cesaret/ Liderlik

Cesaret kişinin tereddüt etmeden zorlukla mücadele etmesidir. İnanıldığı ve sahip olduğu değerler uğruna korkmadan, yılmadan savaşmasıdır. Bu savaş kişinin biriyle kavga etmek için kullanacağı cesaret duygusu değildir. Cesaretin bir değer niteliği taşıması için insana ve insanlığa hizmet eden toplum tarafından benimsenen bir çaba olması gerekir (Kumbasar, 2011, 109).

Türkçe sözlükte de cesaret “ güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin bulunduğu güven; yiğitlik ve göz peklığı” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2017).

Cesaret ve liderlik çocuklarda erken kazanılması gereken duygulardır. Çocuk kimi zaman bunu çevresindeki kişiler aracılığıyla, örtük öğrenmeyle öğrenir. Kimi zaman da kitaplar aracılığıyla öğrenir. Aksoy çocuğu cesaretlendirmek için ve ileriki yıllarda karşısına çıkabilecek problemlere, zorluklara yılmadan mücadele etmesi için kitaplarında bu değere sıklıkla yer vermiştir.

Şişko Patates hikâyesinde sihirbaz, Alaaddin’i gediğin içine girmesi için zorluyor ona cesaretlendirici cümleler söylüyor. Aslında sihirbazın asıl amacı onu kandırıp hazineyi Alaaddin’e buldurmak. Sihirbazla Alaaddin arasında şu diyalogu görüyoruz.

“ ‘Hadi içeri gir,’ dedi, ‘Yerin biraz altında hazinlere var. Çok zengin olacaksın, unutma. Sihirli bir lamba göreceksin. Hemen al, getir bana.

Yapamam. Korkarım amca. Lütfen sen gir.

Korkacak ne var çocuğum. Al şu büyüğü yüzüğü. Başın derde girerse ovala.’ ” (ŞP, s. 21).

Yine aynı hikâyede;

“Üzülürsen daha çok üstüne gelirler. Aldırmayacaksın. Gülüp geçeceksin. Sonra sen çok akıllısın. Dün oynadıkların çok iyiydi. Ben olsam yapamazdım.”(ŞP, s. 58) diyen Timur Çiçek’i cesaretlendiriyor.

Akıllı Anka hikâyesinde öğretmen Bayan Müller yaptığı resimden dolayı İbo’yu cesaretlendiriyor.

“Bayan Müller ise İbo’nun bir gün önce Bitirim için yaptığı resmi panoya astı...

‘Resim kurslarına katılmalısın. Çok yeteneklisin.’ ” (AA, s. 68).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesinde önceleri okulda başarısız olan Sinem arkadaşlarının da yardımıyla başarılı olmuştur. Sinem’in “Ay dede”sinin onu

cesaretlendirdiği öykünün bu kısmı, okuyucuların da başarmanın temel noktalarından birinin cesaret olduğunu görmeleri için güzel bir örnektir.

“Sinem Ay’a baktı. Gülümsedi.

‘Çok teşekkür ederim Ay dedeciğim.’ Dedi. ‘sen olmasaydın başaramazdım.’

Ay, ‘Böyle söyleme küçük kız,’ dedi. ‘unutma sen başardın. Önemli olan istemeyi bilmek. Birileri mutlaka yardıma koşar.’ Altın ışıklarıyla Sinem’in saçlarını yanaklarını yumuşacık okşadı.” (KPK, s. 26).

Yine aynı hikâyenin “Uç Uç Böceğim” öyküsünde mandolin çalamayan Işık’ı öğretmeni cesaretlendirerek onun başarmasını sağlar.

“Mandolinin üstü gözyaşlarıyla parlamaya başlamıştı bile. Tam o sırada öğretmen, ‘Çok iyi. Bir daha,’ diye Işık’ı yüreklendirdi. Işık inanmadı. Yeniden çaldı.

‘Arının kuyruğunda sipsivri bir diken var.’

‘Devam. Aferin.’”(KPK, s. 40).

4.1.9. Nazik olma

Türkçe sözlükte nezaket, “ başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik” (TDK, 2017) şeklinde tanımlanmıştır. Nezaket bazen bir söz bazen bir bakış bazen de bir davranışla ortaya çıkabilir. “ Günaydın, merhaba, iyi akşamlar, özür dilerim” gibi ifadeleri kullanmak; konuşan bir kişiyi dinlemek, başarılı olmuş bir kişiyi tebrik etmek, birine yol vermek nazik olmanın çeşitli halleridir. Nezaket diğer değerlerin de başında gelir. Nezaket değerini kazanmış bir çocuk saygı, hoşgörü, selamlaşma, iyilik yapma, alçak gönüllülük, değerlerini de yerine getirmiş olur. Buna bağlı olarak, çocuğun çevresindeki herkes çocuğa örnek olmalıdır. Çünkü nezaket somut olarak gözlemlenebilen bir davranıştır.

Zeece (2009)’e göre küçük çocuklara okunan kitaplar, onların nazik davranışlarını artırmada faydalı olacaktır. Çocuklara okumak üzere seçilen kitaplar çocuğun içinde bulunduğu kültüre de uygun olmalıdır (Zeece, 2009).

Şişko Patates hikâyesinde pek de nazik olmayan Çiçek Timur’a karşı farklı duygular beslediği için nazik davranışlar sergilemeye başlıyor.

“ ‘Bu Timur.’ dedi. ‘Arkadaşım. Benim adım da Sırma. Biz de oynayabilir miyiz?’

Kafasını salladı Çiçek. ‘Olur,’ dedi. ‘Olur olur.’ ” (ŞP, s. 35).

Akıllı Anka hikâyesinde İbo, kuşa sinirlenip onu azarlayacakken vazgeçip onunla nazik bir dille konuştu.

" İbo tam, ‘Gaganı kapa! Bunak kuş.’ diyecekken vazgeçti. Nazik bir tavırla şunları dedi:

‘Bak Anka’cığım! Ben kuş değilim, insanım. Sonra çok da gencim. Öğretmenim geleceğin parlak dedi. İki dil biliyorum, bilgisayar biliyorum, güzel resim yapıyorum...’ ” (AA, s. 72).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâye kitabında yer alan “Ay Dede” öyküsünde Sinem, Ay’la konuşurken nazik bir dille konuşur. Çocuklara nezaket kavramını öğretmek için konuşma dilindeki inceliği de fark ettirmek gerekir.

‘Ay ‘bakıyorum keyfiniz pek yerinde,’ diye gülümsedi. ‘Ama korkarım yarın bir süre karanlıkta kalacaksınız.

Sinem meraklandı. Ay’a ‘Neden ama?’ diye sordu.

‘Çünkü yarın tutulacağım küçük kız.’ dedi Ay.

Sinem güldü. ‘Tutulacağım da ne demek? Balık mısınız sin? Yoksa yaşlı biri gibi beliniz mi tutulacak?’ (KPK, s. 23).

Öykü kitabına adını veren **Küçük Prenses ve Kardelen** hikâyesinde, kardelen ve prenses arasında geçen konuşmada ikisinin de birbirine nazik davrandığı, birbirlerinde kırmak istemediğini görülür.

“ Prenses ‘Senin kadar güzel çiçek görmedim.’ dedi. ‘Benim çiçeğim olur musun? Hiç korkma incitmem seni.’

Kardelen dedi ki:

‘ Olurum. Sen de çok güzelsin. Ateş böceği hala üstümde olsaydı ben de ancak senin kadar güzel olurdum.’ ” (KPK, s. 49).

4.1.10. Dostluk

Türkçe Sözlükte; dostluk “dost olma durumu”dur (TDK, 2017).

Özünü hoşgörü, paylaşma, birliktelik, saygı ve sevginin oluşturduğu dostluk değeri, sosyal bir varlık olan insanın çevresiyle iletişime geçme ihtiyacından doğmuş olgulardan birisidir. Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza dostluk olgusu, çocuğun sosyal hayat içerisinde tecrübeler

edinmesini, kazanması gereken diğer değerlerle birlikte, hayata kuvvetli bir bağla bağlanmasını sağlar.

Küçük Prenses ve Kardelen öyküsünde dostluk adına birçok bölüm vardır. Öykü neredeyse dostluk üzerine kurulmuştur. Ay, yıldızlar, balıklar, balıkçılar, kuşlar, genç çift, Sinem... Hepsi birbiri için karşılıksız iyilik yapıp yardımlaşıp birbirleriyle dost olmuşlardır.

“Evet Ay gülüyordu. Hem de muzip muzip. Aklına çok güzel bir düşünce gelmişti.

‘Gelin toplanın bir araya.’ diye fısıldadı. ‘Balıkçılar, kuşlar balıklar ve siz genç çift. Bu gece çok işimiz var. Sinem için bir şeyler yapmalıyız.’

Görülecek şeydi doğrusu. Balıkçılar o gece denize açılmaktan vazgeçtiler. Işıklı sandallarıyla iskeleye yanaştılar.

Balıklar havaya sıçrayıp durdular. Ay’ın sözlerini daha iyi duymak istiyorlardı.

Martılar, serçeler, kırlangıçlar Ay’a yakın olmak için en yükseğe uçtular. Çünkü hepsi Sinem için bir şey yapmak istiyorlardı.” (KPK, s. 25).

Düşler Tramvayı eserinin “İnci” hikâyesinde kitabın ilk paragrafında yer alan cümleler, okula gitmek istemeyen Mutlu’nun arkadaşlarını düşündüğünde okula gitmek istemesi onun dost canlısı biri olduğuna işarettir.

“Her sabah okula giderken ayakları geri geri giderdi Mutlu’nun. Keşke evleri okula uzak olsaydı. Mutlu da diğer arkadaşları gibi okula şen şakrak servise binseydi. Böyle yalnız başına, sersem sepelek sürüklenmeseydi. Arkadaşlarını düşününce içi sevinçle doldu.” (DT, s. 7).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâye kitabının “Uç Uç Böceğim” öyküsünde küçük kızların dostluğu ile ilgili şu bölüm karşımıza çıkıyor.

“ ‘Ben yarın yüzme okuluna kayıt olacağım. Geliyor musun?’

Gül, ‘Ben de istiyorum,’ dedi. ‘Ama bakalım babam izin verecek mi?’

Ayşe, ‘Babana birlikte gidip sorarız,’ dedi. ‘Sen gitmezsen ben de gitmem.’” (KPK, s. 30).

Beş ayrı hikâyeden oluşan **Güneşe Köprü** eserindeki “Düğmeyi Kapatınca Işık Nereye Gider” hikâyesinde, sevgi dolu olan Işık’ın arkadaşlarına olan sevgisi dostluk değerini karşımıza çıkarır.

“Işık affetmiş kızgınlığı çoktan geçmişti. Cem’le yan yana yürürken içi sevinçle doldu (GK, s. 42).

...

“Tam ayrılırken Işık, Cem’e şöyle dedi:

-Biliyor musun? Sen benim en iyi arkadaşımın.

-Sen de benim arkadaşımın, dedi. Cem. Yarın buluşuyor muyuz?

-Evet. İstersen bize gel.

Dostça kucaklaştılar.” (DK, s. 43).

Akıllı Anka eserinde ayrı ülkelerden bir araya gelen Deniz ve Laura’nın kısa sürede birbirlerini çok sevip dost olduklarını görüyoruz.

“Senin gibi bir dostum olduğu için şanslıyım Laura, iyi ki geldin. Seni çok seviyorum. Ben de seni Deniz. Keşke yakın ülkelerde yaşasaydık...” (AK, s. 191).

4.1.11. Yardımlaşma / Dayanışma

Yardım, “kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma” (TDK) olarak tanımlanır. Yardım kavramı kişinin herhangi bir menfaat beklemeden karşısındakine yaptığı iyiliktir. İnsanlar yaşadığı müddetçe kimi zaman maddi kimi zaman manevi yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu insanlığın doğasında olan bir gereksinimdir. Güçlü güçsüze, zengin fakire, abla kardeşe, babaanneye yardım eder. Bu sebeple bireylerde yardımseverlik değerinin kazanılması için topluma büyük görevler düşer.

Şişko Patates hikâyesinde tiyatro oyunu sergilemeye çalışan çocukların yardımlaşmasını görüyoruz.

“ ‘Olsun gerekirse birkaç rolü birden oynarız. Hem parktaki çocuklar var. Anneleri var.’

‘Ay! Hiç olur mu?’ dedi Çiçek.

‘Belki oyuna onlar da katılır. Katılmazlarsa biz sanki onlar oynuyorlarmış gibi yaparız. Bazı şeyleri de anlatırız. Ben anlatırım yani.’

‘Ben de oynayacağım,’ dedi Ada. ‘Bu çocuk da oynar.’ ” (ŞP, s. 43).

Akıllı Anka eserinde, doğum gününe yetişmeye çalışan İbo, üstündeki tozları temizlemek için kardeşinden yardım istedi.

“ ‘Konuşup duracağına, bana yardım et.’ dedi İbo. ‘Şu tozları üfle!’

Küçük kız hemen yardıma koştı. Önce İbo'nun ardına pat pat vurdu, sonra üfledi.” (AA, s. 9).

Ancak İbo'nun isteklerinin ardı arkası kesilmiyordu. Tam çıkarken ayağının takılmasıyla eşyaların odaya saçılması bir oldu. Odasını toplamak için kardeşi, namıdiğer “Bitirim” den yardım istedi. Pek gönüllü olmayan Bitirim abisine cebindeki paranın yarısı karşılığında yardım etti.

“Off... Bunca şeyi kim, nasıl, ne zaman düzeltecek? Neredesin ey ortalığı toplayacak o masallardaki yardımsever cin?

Elbette görünürde cin falan yoktu. Sadece Bitirim vardı. Bu yüzden İbo onun tombul yanaklarını sıkıştırıp yalvardı.

‘Ne olursun sen topla! Bak geç kaldım’

‘İuh... Bana ne! Yapamam’ dedi kâkül yığını. Sonunda anlaşma yapıldı. Bu arada İbo'nun cebindeki paranın yarısı Bitirim'e gitti. Kız hemen canlanıp odayı toplarken, İbo gönül rahatlığıyla evden fırladı.” (AA, s. 9).

Uğurböceği'nin Mutluluk Hapları adlı hikâyede kendi beneklerini bulduktan sonra Kanat'a yardım ettiği görülür.

“Cıra şimdi keyifle çocuğun hazinesine bulmasına yardım edebilirdi. Kanat, ‘Şuraya kon uğurböceği.’ diyordu. Cıra hemen konuyor, buradaki vahşi hayvanlar yok oluyor, yollar açılıyor ve çocuk rahatça yoluna devam ediyordu.” (UMH, s. 22).

Başodanın Gizemi adlı hikâyede okula yeni gelen Sanay'ın, okul çıkışında annesin gelmediği için tek başına beklediğini gören Utku ona yardım etmek ister.

“Sonunda dersler bitti. Utku, Gülnihal'in atkuyruğunu avuçlayıp Ali'yle çanta tokuşturduktan sonra servise binmek üzere bahçeye çıktı. Araç henüz gelmemişti. Ve işte yine o. Sanay! Oracıkta, tam annesine sarılıp mızıldandığı yerde. Bu kez sesi çıkmıyor, kaygılı gözlerle sütunun çevresini turluyordu. Serde ev sahipliği var. Anteplilik var. Erkeklik var. Dayanamadı Utku. Belki yardıma ihtiyacı vardır diye. Eh! Ne de olsa bir konuk o. Yeni gelmiş garibim. Kıza doğru yürüdü.” (BG, s. 9).

İyilik yapma, yardımlaşma, dostluk, paylaşımcı olma üzerine kurulan **Küçük Prenses ve Kardelen** öyküsünde genç çiftin düğünlerinde herkes elinden gelen yardımı yapıyordu.

“Ay elinden geldiğince parladı. Küçülünce ateş böcekleri, sokak fenerleri yardıma koştular. Haziran'da bir gece, kıyıda bir şölen vardı ki sormayın. Balıkçılar,

balıklı ekmekleri yetiştiremiyorlardı. Konuklar yeni evli çifti kutluyorlardı. Sinem'in karnesi gagalarda dolaşıp duruyordu.” (KPK, s. 27).

4.1.12. Temizlik

“Temiz olma durumu, arılık, saffet, nezafet” (TDK) şeklinde tanımlanan temizlik çocuklara küçük yaşta aşılması gereken önemli değerlerden biridir. Çünkü çocukların sağlıklarına zarar verecek ortamlardan korunması için alması gereken temizlik önlemlerini öğrenmeleri ve buna göre hareket etmeleri gerekir. Çocuk çevresini temiz tutmalı, buna bağlı olarak doğayı temiz tutmayı da öğrenmelidir. Çünkü mikroplar, bulaşıcı hastalıklar temizlenmemiş gıdalardan, hijyenik olmayan eşyalardan vücudumuza girer ve hızla yayılır.

Şişko Patates hikâyesinde sakar Çiçek ortalığı önce berbat edip sonra temizliyor.

“Annesinin bir gün erkekler çocuk gibidir dediğini duymuştu Çiçek. Zavallı çocuk baba. Hemen işe girişmeli Çiçek. Çaydanlığın altını yaktı. Ocak da Çiçek'in elini yaktı. Çiçek bağırınca Utku uyandı. Kalın sesiyle, ‘Ne oluyor yav?’ diye bağırdı. Yaramaz zeytin kabı Çiçek'in elinden kaydı, ortalık yağa bulandı.

...

Sonunda ortalık temizlenip masa hazırlandı.” (ŞP, s. 27)

4.1.13. Doğruluk / Dürüstlük

“Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet” (TDK, 2017) olarak tanımlanan doğruluk, insanlarda bulunması gereken en önemli erdemlerin başında gelir. Dürüstlük, yalan söylememe, doğrunun ardını kovalama, yalandan uzak durma çocuklukta kazanılması gerekir. Dürüstlük diğer değerleri de beraberinde getirir. Bu değeri tam anlamıyla kavramış birey adaletli olur, sadık olur, saygılı olur. Böylelikle hayat insanlar için daha yaşanılabilir bir hal alır.

Seza Kutlar Aksoy'un çoğu eserinde dürüstlük değeri ile ilgili iletilere rastlıyoruz.

Akıllı Anka hikâyesinde, iki kardeş arasında geçen diyalogda çocuğun dürüstlük değeri ile ilgili doğru davranışı görüp bu değerini çocuğa kazandırılması amaçlanmıştır.

“-Bu resmi kim yapmış oldu ağbi? Ben öğretmene de diyeceğim?

-Ben yaptım dersin. Ağbim akıl verdi de.

-Ama ben yapmadım ki. Hah! Bak şöyle derim. Benim akıllı ağbim var. O düşündü, yaptı. Ben de yardım ettim derim. Öğretmenim yine de beğenir. Değil mi?

-Beğenir beğenir, diye onayladı İbo. Benim akıllı kardeşim. Zaten ben yaptım desen inanmazdı. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. Annem böyle der bilirsin.” (AA, s. 47).

4.1.14. Aile birliğine önem verme

Aile toplumun temelini oluşturan en önemli yapı taşıdır. Ailenin temelleri ne kadar sağlam atılırsa toplum da o kadar sağlam olur. “Aile toplumun sahip olduğu değerleri kapsayan ve bu değerleri gelecek nesillere aktaran bir kurumdur. Aile bir çocuk için hayatın bir modelidir. Çocuklar toplumla nasıl bütünleşeceğini, toplumun kültürünü nasıl benimseyeceğini, nasıl bir davranış ve tutum sergileyeceğini ailesinden öğrenir. Bu sebeple çocuklara küçük yaşlardan itibaren ailenin önemini kavratılması gerekir.” (Kumbasar, 2011, 95). Bu sebeple aile bireylerinin sevgi, saygı, sadakat, hoşgörü üzerine kurulmuş bir ailede yaşaması çok önemlidir. Bu, çocukların “aile birliğine önem verme” değerini kazanması için çok önemlidir.

Şişko Patates hikâyesinde babasının yaptıklarına sessiz kalamayan Çiçek bu durumu arkadaşlarıyla paylaşınca kendini kötü hisseder. Ailesinin sırlarını açığa çıkardığını düşünerek suçluluk duyar.

“ ‘Babana mı kızılıyorsun?’ dedi Timur. ‘ben de anneme kızılıyorum. Hele Sırma’ya şu söylediklerinden sonra.

‘Babama kızılıyorum çünkü durmadan emir veriyor. Bizi konuşmuyor. Biz de...’

‘Siz kim?’ dedi Timur.

‘Kim olacak? Annemle ben. Abim hiç aldırmaz. Zaten babam ona kızmaz. Annem de bazen gidip ağlar.’

Çiçek kendini birden kötü hissetti. Bunları kimseyle konuşmamıştı. Sanki başka bir Çiçek vardı da hiç tanımadığı, kumsalda bir kez gördüğü birilerine anlatıp duruyordu. Babası duysa ‘Hımmm,’ dedi ‘Hımmm... Bütün aile sırlarımızı ha?’ ” (ŞP, s.40).

Uğurböceği'nin Mutluluk Hapları adlı hikâyede kanepede oturan anne baba portresi çocuklara aile birliğine önem verme değerini fark ettiriyor.

“Minik kanatlarımı delicesine çırparak ormanda yani odada dolanıp salondan gelen hafif müziğe doğru kanat çırdı. Anne ve babayı kanepede yan yana kitap okurken gördü. Babanın kolu annenin omzunda; annenin kolu da babanın belindeydi. Arada birbirlerine bakıp gülümsüyorlardı.” (UMH, s. 30).

4.1.15. Bağımsız ve özgür düşünebilme

“Toplumların geleceği, düşünebilen, yaratıcı ve muhakeme gücü yüksek bireyler yetiştirilmesiyle yön bulacaktır. Değişime uğrayan yaşam koşulları eğitim sistemine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Günümüzde eğitimin amacı sadece bilginin kazandırılması, bilginin sorgulanmadan kabul edilip, davranışların bu doğrultuda sergileyen bireylerin yetiştirilmesi olmaktan çıkmıştır. Bunun yerine edinilen bilgiyi özümseyen, kendi tarzına uygun bir şekilde biçimlendiren, bağımsız düşünme becerilerine sahip, yaratıcılık ve problem çözme için üst düzeyde düşünme stratejilerini geliştirip düzenleyebilen, nitelikli bireyler yetiştirmesi amaçlanmaktadır.”

Şişko Patates hikâyesinde şişko Çiçek'in arkadaşlarından utanarak kocaman gövdesini bir papatyaya gibi saklamaya çalışması onun özgür düşünebildiğinin bir kanıtıdır.

“ Kumsala çıkınca ne olur? Kar gibi ak, tombul gövdesini Çiçek saklamak isterdi. Ama nereye? Kumsal denizle dolsa... Ya da Çiçek gerçekten papatyaya olsa.

Uçsa uçsa... Mavi gökte kaybolsa... Kafasını kaldırıp göğe baktı.

‘Çiçek papatyaya oldu’ dedi Ada. ‘Papatyaya uçuyor. Biz kabuklarla havaya...’ ” (ŞP, s. 35).

Düş gücüyle olmayacak şeylerin gerçekleştirildiği **Tomurcuk ve Pembe Kedi** hikâyesinde, kurallar ve istediklerine çekilen duvarlara karşı duran Tomurcuk'un “bağımsız ve özgür düşünebilme” değerini sıkça kullandığını görüyoruz.

"Bir gün Tomurcuk annesiyle gezmeden dönmüştü. Ayakkabıları çamur içindeydi. Tomurcuk çamurlu ayakkabılarla yatağın üstünde hoplamak istedi. Kimbilir ne eğlenceli olurdu.

‘Olmaz.’ diye duvarı çekti annesi. Tomurcuk atlamak için bir iki deneme yaptı. Hayır. İmkânsızdı. Küçük kız bu kez imkânsızı gerçekleştirdi. Görünmez duvarı görünmez olarak atladi geçti. Yani düş gücünü olanca hızıyla çalıştırdı. Gerçek Tomurcuk ayakkabısını çıkardı. Hayalindeki Tomurcuk ise çamurlu pabuçlarla topallaya topallaya içeri girdi. Kar beyaz yatak örtüsünün üstünde zıplamaya başladı.” (TPK, s. 15).

4.1.16. İyimserlik

Genellikle her düşünce ve işi iyi olarak değerlendiren bir tutum veya kişilik özelliği, nikbinlik, optimizm (TDK, 2017) olarak tanımlanan iyimserlik, “yaşama karşı olumlu duygular besleme, yüksek moral hissi, etkili bir problem çözebilme yeteneği, akademik ve mesleki başarı, sağlıklı ve uzun yaşam sırrı, depresyona yakalanmamak için önemli bir yol olarak değerlendirmiştir.” (Daco, 1989) olarak da açıklanabilir.

İnsanlar hayatları boyunca birçok olumsuz olayla karşı karşıya kalırlar. Kimileri bu zorlukların iyi taraflarını görür bundan bir ders çıkarmaya çalışır kimileri ise sadece problemleri görür hayatı kendilerine ve çevresindeki insanlara zehir eder. İşte bu ilk gruptakiler iyimserler diğer gruptakiler ise kötümserlerdir. Buna bağlı olarak iyimserler yüksek moral ve motivasyonla bu problemleri çözmeye çalışır kötümserler ise o karamsarlık batağına daha fazla saplanıp problemlerin altında boğulurlar.

Şişko Patates hikâyesinde Çiçek kendisine şişko deyip alay eden Aylin’e karşı iyimser davranıyor.

“ ‘Ben şimdi cinim öyle mi?’ dedi. ‘Hiç de fena değil. Dilekleri yerine getiriyorum ha! Hadi bakalım şişko! Dile benden ne dilersen?’

‘Seninle arkadaş olmayı.’ dedi Çiçek gülümseyerek.

Küçük Prenses ve Kardelen öyküsünde ‘genç çift’ geleceğe karşı olumlu duygular besleyip iyimser duygular içine girmişlerdir.

“ ‘İşte hilal,’ diyordu genç adam nişanlısına. ‘Öğretmen olmana sadece iki ay kaldı. Benim okulumsa bitti. Haziran’da evleniriz. Belki dolunay çıkar o gece.’

Genç kız ‘Ay ışığında dostlarımıza sandalda balık ziyafeti veririz.’ diyordu. Öylesine mutluydular (KPK, 25).

4.1.17. Estetik duyguların geliştirilmesi

Türk Dil Kurumu (TDK, 2017) sözlüğünde estetik, sanatsal yaratımın genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu olarak tanımlanmıştır. Avşar (2008)'a göre ise estetik, bir bakış biçimidir, bir öngörüdür, bir genel beğeni düzenidir, bu beğeni somutlaştıran ya da somutlaştıracak olan kurallar dizgesidir.

Gündelik dilde güzel bir davranış, güzel bir çalışma, güzel bir iş, güzel bir ameliyat vb. iyi, yararlı, doğru ve başarılı gibi değer kavramlarıyla eşanlamlı olarak kullanılan „güzel“ değeri, aslında özel bir değeri, estetik değeri gösterir. Güzel bir manzara, güzel bir yapı, güzel bir tablo vb. anlatımlar nesnelere, estetik yönden değerli olduğunu bildirir (Demir ve Gökay, 2006).

Estetik değer simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür. Bir eser ancak estetik değer barındırıyorsa sanatsal olma özelliği kazanır. Estetik duygular güzeli hatırlatır, güzel bakmayı, güzel düşünmeyi beraberinde getirir. Estetik yalnız sanatta olan güzel değil, tabiatta ve eşyadaki güzelliği de kapsar; ayrıca var olan nesnelere güzelliklerinin yanı sıra, güzele ait olan yaşamın ve gerçeklerin ruhsal ve kişisel yönlerini de ele alır. Estetik içerisinde aşkı, sevgiyi, heyecanı, coşkuyu, ilgiyi bütün yoğunluklarıyla görebilmek mümkündür (Şen, 2007, 81).

Estetik değer kazanan çocuk hayat disiplini kazanır. Hayata ve olaylara farklı pencereden bakar. Bunun farkında olan yazarımız bütün eserlerinde estetik değere yer vermiştir. Eserlerinde yer alan doğa, insan, eşya tasvirlerini ustalıkla kullanan ve sanatın çeşitli dallarından örnekler sunan Seza Kutlar Aksoy, estetik zevki çocuklara fark ettirip kazandırmaya çalışır.

Şişko Patates hikâyesinde içine kapanık kilosuz yüzünden arkadaşlarının alay ettiği Çiçek'in yaşamı anlatılıyor. Bu hikâye aslında başlı başına estetik bir kavram olan güzellik üzerine kurulmuştur. Yani Çiçek'in şişman olmasından dolayı onun estetik olmadığı ve kendisinin de bundan rahatsızlık duyduğu sıkça karşımıza çıkar. Bunun yanında eserdeki betimlemeler, müzik, tiyatro resim gibi değerlerin işlenmesi çocuklarda estetik zevkin oluşmasını sağlıyor.

“Çiçek salyangoz kabuğunu eline aldı. Üstündeki çizgilere dikti gözlerini. Kafasından notalar hızla akıp geçti. Aynı anda notaya benzeyen minik papatyalar,

binlerce milyonlarca papatya, portenin üstünde zıpladılar. Çıkardıkları müzik eşliğinde kabuğun içine girip gözden kayboldular.” (ŞP, s. 64).

Tomurcuk ve Pembe Kedi hikâyesinde Tomurcuk bir resim çizer. Resminde aslında düşlerini çizer. İsteddiği gibi bir anne ve baba...

“Resim defterini boya kalemlerini aldı. Yeni annesiyle babasının resimlerini çizmeye başladı. İşte sarı dalgalı saçlı, uzun kırmızı tırnaklı, kırmızı dudaklı annesi. Maviş kirpikler, her gözde beşer tane. Ayaklarında yüksek topuklu pabuçlar... Mavi gözlü sarı saçlı baba da tamam.” (TPK, s. 30).

Akıllı Anka hikâyesinin “Anka Canlanıyor” bölümünün ilk paragrafı çocuklara muhteşem bir estetik zevk kazandırmak için güzel bir örnektir.

“Bir avuç mercimek yeşil eliş kâğıdı, ninenin rengi solmuş fistanından bir parça, sulu boya takımı, renk renk boncuklar ve zamk... İşte malzemeler hazırды.

İki kardeş keyifle resim defterinin başına geçtiler. Türkiye'nin masmavidir göğü. Parlak mavi suluboya göğü kapladı. Minik mercekler yan yana yapıştırılıp pırıl pırıl bir güneş oldular. Buranın yağmuru boldur. Yeni yıkanmış gibidir ağaçlar. Yeşil eliş kâğıdından ağaç toprak kesilip yapıştırıldı. Ağaçların üstünde kırmızı boncuklar ışıldadı.” (AA, s. 45).

4.1.18. Misafirperverlik

“Misafir on kısımetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır.” diyen bir toplumun misafire ne kadar değer verdiğini uzun uzun anlatmaya gerek yoktur. Misafirperverlik insanların birbirleriyle olan etkileşimleri için çok önemlidir. Ayrıca bu değer birçok değeri de bünyesinde bulundurur. Misafirperver bir insan selamlaşma, paylaşımcı olma, aile birliğine önem verme, yardımlaşma, saygı, sevgi değerlerini de içerisinde bulundurur. Bu nedenle bu değerun unutturulmaması gerekir. Modern çağın getirdikleriyle yalnızlaşan insan, gitgide toplumdan uzaklaşır. Gerek iş hayatının yoğunluğu gerekse teknolojik gelişmeler insanları tek başına zaman geçirmek istemeye yöneltir. Bu nedenle bu değerın canlı tutulması için bizlerin elimizden geldiğince çaba sarf etmesi gerekir. Yüzyıllardır en önemli değerlerinden biri olan misafirperverliğin nesilden nesile aktarılması için bu değeri layıkıyla çocuklarımıza aşılammamız gerekir.

Anne ve babasının işleri gereği Antep'e taşınan kızın İstanbul'dan çok başka bir kent ortamına girmesiyle başlayan **Başodanın Gizemi** adlı hikâyede Sanay sınıfa girer girmez arkadaşlarının ilgisi ve misafirperverliğiyle karşılaşır.

“Zil çalınca yeni gelen kızın çevresini sardılar. Utku hiç lafa karışmadı. Kimi İstanbul'un hangi semtinde oturduğunu sordu, kimi bildiği semtleri sıraladı.” (BG, s. 8).

Antep'e geldiği için hiç de mutlu olmayan Sanay okul çıkışı Utku'nun dikkatini çeker.

“Sonunda dersler bitti. Utku, Gülnihal'in atkuyruğunu avuçlayıp Ali'yle çanta tokuşturduktan sonra servise binmek üzere bahçeye çıktı. Araç henüz gelmemişti. Ve işte yine o. Sanay! Oracıkta, tam annesine sarılıp mızıldandığı yerde. Bu kez sesi çıkmıyor, kaygılı gözlerle sütunun çevresini turluyordu. Serde ev sahipliği var. Anteplilik var. Erkeklik var. Dayanamadı Utku. Belki yardıma ihtiyacı vardır diye. Eh! Ne de olsa bir konuk o. Yeni gelmiş garibim. Kıza doğru yürüdü.” (BG, s. 9).

Yine aynı romanda Utku'nun Sanay ve ailesini Antep'in turistik yerlerini gezdirerek misafirperverliğini ortaya koyduğunu görüyoruz.

“şimdi önce Antep Kalesi'ne gidelim isterseniz. Sağdan ikinci sokaktan yine sağ. İşte bu cadde. Kale'den her yeri kuşbakışı görebiliriz.” (BG, s. 36).

...

“Kale'den sonra Etnoğrafya Müzesi'ne mi yoksa Hışva Han'a, Zincirli Bedesten'e ya da Boyacı Camii'ne, St Mary Katedrali'nden camiye dönüştürülmüş Kurtuluş Camii'ne mi gitmeli?” (BG, s. 37).

Küçük Prenses ve Kardelen öyküsünde, saray duvarlarını yıkan prenses saraya gelen tüm konuklara misafirperverlik gösterir.

“ Köylüler, yargıçlar, öğretmenler, doktorlar, gençler, çocuklar, yaşlılar saraya girip çıkmaya başladılar. Küçük prenses çocuklarla oynadı. Konuklara sarayı gezdirdi.” (KPK, s. 52).

4.1.19. Vatanseverlik

Vatanın tanımı şu şekilde de yapılabilir: “Vatan, devletin hâkimiyet alanı ve sınırlarını oluşturan toprak parçasıdır. Deniz ve hava sahasının yanı sıra yer altı ve yer üstü kaynakları da vatan kavramının bir parçasıdır. Her devletin mutlaka bir

vatanı vardır. Çünkü toprak olmadan hâkimiyet, hâkimiyet olmadan da vatan olmaz.” (Doğan, 2005, 133). Vatanseverlik ise; “doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir” (TDK, 2017).

Bir millet hiçbir saldırıya, bölünme girişimine uğramadan kendi vatan topraklarında yaşadığı zaman ancak mutlu olup huzurla yaşayabilir. Gelecek nesillerin mutlu olabilmesi için onlara da vatan sevgisi aşılanmalıdır. Çünkü insanın vatanını koruyabilmesi vatanına duyduğu sonsuz sevgi ve bağlılıkla mümkündür. Vatan sadece toprak değildir, vatan millettir, vatan bayraktır, vatan özgürce yaşamaktır.

“ Sahipsiz olan vatanın batması haktır,

Sen sahip olursan, bu vatan batmayacaktır.” (Mehmet Akif Ersoy).

Bu dizeleri ilke edinerek çocuklarımıza vatanseverliği aşılamalıyız.

Akıllı Anka hikâyesinin “Anka Canlanıyor” bölümünde vatan sevgisi İbo'nun kardeşine resim yaparken Türkiye'nin doğal güzelliklerinden bahsederken karşımıza çıkıyor. Bu paragrafla, S. Aksoy çocuğa estetik zevkle beraber vatan sevgisini kazandırmaya çalışıyor.

“İki kardeş keyifle resim defterinin başına geçtiler. Türkiye'nin masmaavidir göğü. Parlak mavi suluboya göğü kapladı. Minik mercekler yan yana yapıştırılıp pırıl pırıl bir güneş oldular. Buranın yağmuru boldur. Yeni yıkanmış gibidir ağaçlar. Yeşil elışı kâğıdından ağaç toprak kesilip yapıştırıldı. Ağaçların üstünde kırmızı boncuklar ışıldadı.” (AA, s. 45).

Antep'in sık sık konu edildiği **Başodanın Gizemi** romanında torununa gerçek bir hikâye olan “eşekli hikâye”yi anlatan nine Antep'in işgalinden bahsederek vatanseverlik örneği gösterir.

“Besni'ye gidiyoruz. Ortalık yangın yeri. Güzel Antep'imizi Fransızlar işgal etmiş. Erkekler toplantı üstüne toplantı yapıyor. Gizli gizli. Şehri savunacaklar ya. Ah! O yakışıklı amcan savunmaya giderken katırın üstünden düştü de öldü. Ciğerlerine kemik saplanmış dediler. Neyse... Bizi de çoluk çocuk, güvenli diye Besni'ye yolladılar. Elde avuçta ne varsa ne varsa çıkına dolduruldu, köylülere verelim de bize yemek versinler diye. Altın, mecrediye ne varsa...(BG, s.25).

4.1.20. İyilik yapmak

Merhametten ve sevgiden kaynaklanan güzel bir davranış, insanın, eli, dili ve malı ile yaptığı olumlu her iş, hayır veya yardım olarak tanımlanır. İyilik yapmak evrensel bir değer olmakla beraber Türk kültüründe de oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk dünyasının temel eserlerinden olan “hakikatlerin eşiği” Atabet’ül Hakayık’da da iyilik kavramından sıkça söz edilmiştir. “*İnsanların iyilik ve kötülükleri arzu etmekle geçmez, iyi işin de kötü işin de karşılığı gecikmez; ey kötülük yapıp, iyilik uman (kimse), diken eken üzüm biçmez*” (AH. 373-376) diyen Atabet’ül Hakayık, iyiliğin eninde sonunda insanın karşısına çıkacağını söylüyor.

Nun Gelince hikâyesinde, önceden kendisi de aynı şekilde kaybolan Dumçuk, Cansu’nun da kaybolduğunu öğrenince ona iyilik yapmak ister ve yardım eder.

“İstemem. Be... Ben kayboldum.’

‘Nasıl kayboldun yani?’

Nasıl olacak, birden kayboldum.’ Oğlan kaşının birini kaldırıp uzaklara baktı.

‘Peki, tabelalarda tuhaf şekiller gördün mü? Uçmayı istedin mi?’

‘Evet.’ dedi Cansu. ‘Sen nerden biliyorsun?’

‘Ben de öyle kayboldum da ondan. Korkma seni bir yere götüreceğim. Onlar senin evini bulur. Ama kimseye söylemeyeceksin söz mü?’ (NG, s. 16).

Uğurböceği’nin Mutluluk Hapları hikâyesinde annesi minik uğurböceğine, beneklerini tamamladıktan sonra insanlara iyilik yapıp onları mutlu etmesi için öğüt verir.

“-Peki, o büyülü sözcükleri bulduğumu nasıl anlayacağım?’

-Hissedeceksin bebeğim. Büyülü sözcükleri bulunca için çın çın çınlayacak. Üç tane parlak kırmızı yeni beneğin çıkacak. Her benekte yeniden doğar gibi...

‘İyi’ dedi Cıra. ‘Büyülü sözcükleri bulunca hemen eve dönerim.’

‘Hayır Cıra. İnsanlar yüzyıllardır bizim uğur getirdiğimize inanır. Beneklerin çıkınca insanların dileklerini yerine getirirsin. Asıl eğlence o zaman başlıyor. Sen, başkaları ve tüm evren mutlu olacak. Mutluluk hapı almışsın gibi.’” (UMH, s. 10).

Aynı hikâyede beneklerini tamamlamak üzere olan Cıra, okul bahçesinde gördüğü çocuklara iyilik yapmak ister. Bahçenin kapısında okula gitmemek için annesine direnen kızı gören uğurböceği, hangisine iyilik yapacağına karar veremez.

“İki katlı güzel bir okulun bahçesine gelmişti. Kapıda ağlayan küçük bir kız ve annesinin bağrıışmalarına tanık oldu. Çocuk içeri girmek istemiyor, tepiniyor, anne de girmesi için yalvarıyordu.

‘Bak, burası anasınıfı,’ diyordu kadın. ‘Çok eğleneceksin, inan.’

Cıra kararsızdı. Dokuz beneği olsaydı acaba hangisinin dileğini yerine getirirdi? Annenin mi yoksa çocuğun mu?” (UMH, s. 31).

Başodanın Gizemi hikâyesinde bahçesi olmayan komşusuna leylak yollayan ninenin komşusuna leylak yollamak istemesi ve iyilik yapmak istemesi çocuklara bu değeri öğretmek için güzel bir örnektir.

“İç bahçeye geçtim. Nenem uzun boyuyla katmerli leylakları topluyordu.

‘Gel canım.’ dedi. ‘Gel. Teyzenlerin bitişiğindeki Aynur Hanım’a bunları götür.’

‘Şu kocası memur olan mı? Hani, mavi gözlü teyze’

‘Evet. Bahçeleri yok. Leylakları yok onların. Sevinir. Dönüşte misafirim olur musun? Sarma yaptım. Seversin.’ ” (BG, s.24).

Hikâye kitabına adın veren **Küçük Prenses ve Kardelen** öyküsünde prenses üşüyen çocuğa iyilik yapar ve ona başlığını verir.

“Prenses ve çocuklar neşeyle hoplayıp zıpladılar. Kardan adam yaptılar. Karlara yatıp yuvarlandılar.

Küçük bir oğlan ağladı: ‘Üşüyorum. Eve gitmek istiyorum.’

Prenses hemen beyaz başlıklı kürkünü küçük çocuğa giydirdi. Çocukların biri keçi kılından külahını prensesin başına taktı.” (KPK, s. 48).

Yine **Küçük Prenses ve Kardelen** hikâye kitabında yer alan “Açgözlü Dev” öyküsünde; çiğ damlaları ve su birikintileri dev tarafından tutsak edilen gün ışığına iyilik etmek için Güneş’e haber götürürler.

“Hava sıcaktı. Çiğ damlaları, su birikintileri buharlaşıp bulutlara yükseldi. Dev’in bahçesindeki çiğ damlaları, onları hemen Güneş’e yetiştirdi.

‘Güneş anne, Güneş anne! Biliyor musun, Dev yeni doğan gün ışığını tutsak etti. Gözlerimizle gördük. Çabuk ol kurtar onu.’

‘Doğru mu bu? Ah zavallı küçüğüm! Adını bile koymamıştım. Ben şimdi o hain yaratığa haddini bildiririm.’ ” (KPK, s. 71).

4.1.21. Çalışkanlık

Çalışkanlık, Türkçe özlükte “Çalışkan olma durumu, faaliyet.” , “Bir şeyi ortaya çıkarmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak” şeklinde açıklanmıştır (TDK, 2017). Çalışarak elde edilen her şey çalışmadan, önüne sunulan şeylerden çok daha kıymetlidir. Çünkü çalışmak emek, sabır, azim, çaba gerektirir.

Uğurböceği’nin Mutluluk Hapları hikâyesinde beneklerinin tamamlamak için üç büyülü sözcüğü bulmaya çalışan Cıra kısa yoldan, annesinden öğrenmek ister fakat annesi bu duruma karşı çıkar. Beneklerine giden sözcükleri çalışarak kendisinin bulmasını ister.

“ ‘O üç boyutlu sözcüğü bul yeter. Dokuz benekli benim gibi bir uğur böceği olmak hoşuna gitmez mi?’

‘Gider ama...’ dedi Cıra. Minik kanatlarını telaşla çarpıştırdı. ‘Burada kalsam... Sen bana o üç büyülü sözcüğü söyleyen olmaz mı?’

‘Hazıra konmak yok.’ dedi annecik. Yaşayarak öğreneceksin. Çok mutlu olacaksın inan. Çok da eğleneceksin.’ ” (UMH, s.10).

Çevrimiçinde Şerafettin eserinde, Şerafettin derslerinde çok başarılı bir öğrencidir. Şerafettin herkesin girmeye can attığı Gökyüzü Koleji’nin sınavını birincilikle kazanır. Çalışkanlık değerinin sık sık işlendiği eserde Şerafettin’in başarılarını ve çalışkanlığını görüyoruz.

“Yıl ortasında okuluna gelip bir sınav yapmışlardı. Kentin, ülkenin, en gözde özel okuluna, hatta dünyada birkaç şubesi bulunan Gökyüzü Koleji’ne burs kazanmıştı işte. Aslında kolej yuvadan başlıyordu. Şerafettin lise için açılan sınavı kazanmıştı. Hiç beklemediği bir sonuçtu. Sınavı unutmuştu bile. Herkesin girmeye can attığı, kurslara gidip kazanamadığı kolejin sınavını birincilikle burslu olarak Şerafettin kazanmıştı.”

“Yaşşşa! Benim aslan kardeşim! Üç bin kişi katılmış sınava!’ diye bağırıyordu ablası.” (ÇŞ, s. 10).

“İlkokul öğrencileri çok çalışmalı.” (BB, s.6) cümlesiyle **Büyülü Bahçe** eserinde doğrudan çalışkanlık değerinin üzerinde durulduğu görülür.

Yine aynı eserde bir yarışma düzenlenir en başarılı sınıfa muhteşem ödüller vaat edilir. En temiz deniz, en temiz hava, en güzel uçurtma, en güzel oyuncak, en güzel oyun bahçeleri...

“Ne dersiniz! Bir yıl boyunca sıkı bir çalışmaya değer değil mi? İşte bu ayrıcalıklar yüzünden bütün sınıflar kıran kırana bir yarışma havasına girerlerdi. Bir ekip çalışmasıydı bu. Başarı biraz daha çalışmaya bağlıydı. Ya da daha çok çalışmaya. Günün birinde nasıl olsa başarılılardı. Beş yıl az zaman değildi.” (BB, s.7)

Büyülü Bahçe'nin ‘Mutluluk Ülkesi’ hikâyesinde çalışmaktan nefret eden bir türlü okumaya çıkamayan Candan'ın annesinin hediye ettiği kitabı okumasıyla hayatının değiştiği ve okumaya çıktığı anlatılıyor.

“Bana çok şey öğrettin. Bende olup da farkına varamadığım özelliklerimi sen öğrettin bana. Şimdi mutluluk nedir biliyorum. Dileğim bütün çocukların benim gibi mutlu olması.’

Candan o gece iki armağan birden aldı. Babasından bir paket çikolata, annesinden sarı saçlı mavi gözlü bir bebek. Annesi ertesi gün öğretmeni kırmızı kurdelesini takarken onu yanaklarından öptü.” (BB, s.46)

4.1.22. Paylaşımçı Olmak

İnsan sosyal bir varlıktır, bireysel görevlerinin yanında toplumsal görevleri de vardır. Çocukların da eşyasını paylaşmak, birlikte oyun oynamak, sohbet etmek, yiyecek ve içeceğini ikram etmek gibi zorunluluğu vardır. Bütün bunlar sağlıklı iletişim kurmanın gereklerindedir. Ayrıca yaşanan üzücü durumlar da paylaşarak ve yardımlaşarak azalır. Bütün bunlar düşünüldüğünde bu değerlerin çocuklara öğretilmesinin ne kadar mühim olduğu görülür.

Başodanın Gizemi hikâyesinde bahçesi olmayan komşuya leylak yollayan ninenin paylaşımçı olmaya verdiği önem göze çarpıyor.

“İç bahçeye geçtim. Nenem uzun boyuyla katmerli leylakları topluyordu.

‘Gel canım.’ dedi. ‘Gel. Teyzenlerin bitişindeki Aynur Hanım’a bunları götür.’

‘Şu kocası memur olan mı? Hani, mavi gözlü teyze’

‘Evet. Bahçeleri yok. Leylakları yok onların. Sevinir. Dönüşte misafirim olur musun? Sarma yaptım. Seversin.’ ” (BG, s.24).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâyesinde yer alan “Uç Uç Böceğim” öyküsünde Işık’ın arkadaşlarıyla birlikte oyunlar oynadığını, onlarla her şeyini paylaştığını görüyoruz.

“Ertesi gün mandolinden küçük bir arı çıktı. ‘Çalış, çalış,’ diye vızıldadı. Işık ödevlerini bitirdi. Başka bir gün kırmızı bir uğur böceği çıktı. Işık onu Ayça’ya verdi. Birlikte barbi oynadılar. Ayça, ‘Seni seviyorum, Işık,’ dedi. Kuşları, kelebekleri, sarı, kırmızı, pembe uğur böceklerini Gül’e Hakan’a Sinem’e ve öbür arkadaşlarına dağıttı.” (KPK, s. 42).

Hikâye kitabına adın veren **Küçük Prenses ve Kardelen** öyküsünde prenses, üşüyen çocuğa şefkat gösterir ve başlığını onunla paylaşır. Diğer bir çocuk da keçi kılından olan başlığını prensese verir.

“Prenses ve çocuklar neşeyle hoplayıp zıpladılar. Kardan adam yaptılar. Karlara yatıp yuvarlandılar.

Küçük bir oğlan ağladı: ‘Üşüyorum. Eve gitmek istiyorum.’

Prenses hemen beyaz başlıklı kürkünü küçük çocuğa giydirdi. Çocukların biri keçi kılından külahını prensesin başına taktı.” (KPK, s. 48).

4.1.23. Şefkat/ Merhamet

Türkçe sözlükte; “Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü acıma”(TDK, 2017) olarak tanımlanan merhamet kişiyi iyiliğe, yardımseverliğe, sevgiye, duyarlılığa yönlendirir. Bütün bu değerlerin çocukta oluşması toplumun sağlıklı bireyler yetiştirmesini sağlar. ,

Şişko Patates hikâyesinde gediğe düşen Alaaddin’in başına üşüşen kızlar ona merhamet edip onu kurtarmaya çalışırlar.

“Paldır küldür yere düşüp Alaaddin’in kapatıldığı çukurun başına dikildiler.

‘Onu kırtar.’ diye havada salınan papatya Çiçek’e yalvardı Ada.

‘Kırtar denmez, kurtar denir,’ dedi Çiçek, kocaman gövdesini bir paraşüt gibi yere indirirken.

...

‘Alitin korkma! Biz hurdayız. Huuu...’ diye bağırdı Alara.” (ŞP, s. 21).

Yine aynı hikâyede Çiçek’in Alara ve Ada’ya duyduğu şefkat bir annenin yavrularına duyduğu şefkatle eş değer görülüyor.

“Ada ve Alara’yı yanına katıp buluşma yerine yürüdü. İki minik civciv elinden tutup zıpladılar. İki kızını sevgiyle kucakladı, öptü. Annesinin ‘tombul kuşu.’ Çiçek şimdi kendini bir anne gibi hissediyordu.” (ŞP, s. 64).

Hikâye kitabına adını veren **Küçük Prenses ve Kardelen** öyküsünde prenses üşüyen çocuğa şefkat gösterir ve başlığını ona verir.

“Prenses ve çocuklar neşeyle hoplayıp zıpladılar. Kardan adam yaptılar. Karlara yatıp yuvarlandılar.

Küçük bir oğlan ağladı: ‘Üşüyorum. Eve gitmek istiyorum.’

Prenses hemen beyaz başlıklı kürkünü küçük çocuğa giydirdi. Çocukların biri keçi kılından külahını prensesin başına taktı.” (KPK, s. 48).

Küçük Prenses ve Kardelen hikâye kitabında yer alan “Açgözlü Dev” öyküsünde; Güneş, dev tarafından alı konan gün ışığına üzülür ona şefkat gösterir.

“Çiğ damlaları, su birikintileri buharlaşıp bulutlara yükseldi. Dev’in bahçesindeki çiğ damlaları, onları hemen Güneş’e yetiştirdi.

‘Güneş anne, Güneş anne! Biliyor musun, Dev yeni doğan gün ışığını tutsak etti. Gözlerimizle gördük. Çabuk ol kurtar onu.’

‘Doğru mu bu? Ah zavallı küçüğüm! Adını bile koymamıştım. Ben şimdi o hain yaratığa haddini bildiririm.’ ” (KPK, s. 71).

4.1.24. Selamlaşma

Selamlaşmak “Birbirine selam vermek, esenleşmek” (TDK, 2017) olarak tanımlanır.

Selamlaşma; toplumu oluşturan fertler arasında pozitif bir enerjinin yayılmasını sağlayan dinî ve insanî bir değerdir. Yüce Allah Kur’an’da, “*Bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeli ile selamlayın; yahut aynı ile karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını arayanıdır.*” (Nisa/86) diye selamı tavsiye eder. Selamlaşma, karşıdaki insana, “Benden emin olabilirsiniz, barışçı bir insanım, etrafımdakileri önemsiyorum” mesajı verir. Dolayısıyla toplumun huzuru ve birliği açısından, mutlaka önemsenmesi ve yayılması/yaşatılması gereken bir değerdir.

Şişko Patates hikâyesinde selamlaşmayla ilgili;

“Günaydın Çiçek!

Günaydın! Az önce buradan bir oğlan geçti mi?” (ŞP, s. 58).

Akıllı Anka hikâyesinde, kendi kendine konuşan İbo sokağın köşesinde Reşat ağabeyisini görür ve onun selamıyla irkilir.

“Ne haber ufaklık!” (AA, s. 42).

Anne ve babasının işleri gereği Antep’e taşınan kızın İstanbul’dan çok başka bir kent ortamına girmesiyle başlayan **Başodanın Gizemi** adlı hikâyede, okula yeni gelen Sanay’ öğretmeniyle beraber sınıfa girer sınıftakiler öğretmen selamlaşırlar.

“ ‘Günaydın!’ dedi Seval öğretmen. ‘Bu gün yeni bir arkadaşımız katıldı bize. İstanbul’dan geldi. Adı Sanay. Hoş geldin deyin arkadaşımıza!’

‘Hooooşşşş gelldiiiiinnnn!’ dediler hep bir ağızdan. Kız gözleriyle sınıfı kolaçan etti.”

Küçük Prens ve Kardelen adlı eserde, büyücünün kötülüklerinden kurtulan prensese, papatya tohumunun, gün ışığına ve papatyaya selam verdiğini görüyoruz.

“ Küçük prenses fırladığı ilk kez döndürdüğünde minik bir kır papatyası, ‘Günaydın gün ışığı, günaydın küçük prenses.’ dedi. (KPK, s. 61).

4.1.25. Alçak gönüllülük (Tevazu)

Tevazu, insanlara karşı alçakgönüllü ve yumuşak davranarak böbürlenmekten kaçınma anlamına gelen bir ahlak terimidir (Toksarı, 2006, 2029). “Alçak gönüllü kimse bütün insanları kendisi ile eşit sayar. Bütün insanlığı bir ve aynı Yaraticının eseri, ortak bir ailenin çocukları olarak görür” (Hökelekli, 2013, 282). Bu bakımdan kavram, yüceltilen bir insani değer olarak karşımızdadır.

“Alçakgönüllülük hakikate duyulan sevgiden kaynaklanır ve bu sevgiye boyun eğer. Mütevazı olmak hakikati kendinden çok sevmektir” (Hökelekli, 2013, 282).

Bu ifade de göstermektedir ki, tevazu, diğer birçok insani değerde olduğu gibi aşkın bir kavramla nedensellik ilişkisi içerisindedir. Yani tevazu, hakikatin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır.

Hikâye kitabına adım veren **Küçük Prens ve Kardelen** öyküsünde prenses alçak gönüllülük örneği göstererek prens ve prenses olmayan, yoksul çocuklarla kartopu oynamış üstelik bundan çok da keyif almıştır.

“Araba yoksul mahallelerden geçti. Soğuktan elleri titreyen küçük çocuklar prensese gülümsediler. Elleri yanakları kıpkırmızıydı soğuktan. Prensese elini salladı. Bağırды, ‘Gelin, gelin! Arabaya binin. Birlikte kartopu oynayalım.’

...

Prensese ve çocuklar neşeyle hoplayıp zıpladılar. Kardan adam yaptılar. Karlara yatıp yuvarlandılar.

Küçük bir oğlan ağladı: ‘Üşüyorum. Eve gitmek istiyorum.’

Prensese hemen beyaz başlıklı kürkünü küçük çocuğa giydirdi. Çocukların biri keçi kılından külahını prensesin başına taktı.” (KPK, s. 48).

4.1.26. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma

Kültür; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlanır (TDK, 2017).

Toplumların bir nevi kimliğini belirleyen kültür, geçmişten gelen değerler mirasıdır. Kültürel miras bir anlamda değerlerin görünür olmuş halidir. Estetikte zirve olmuş bir sanat eseri, mimarî bir şaheser, yüzyılları zamana taşıyan bir mabet kültürel miraslar arasında sayılabilir. Bu miras kaybedildiğinde ise toplumun geleceğinin tehlikeye gireceği söylenebilir. Dolayısıyla bir toplumun geçmişten gelen bütün değerlerini içinde barındırdığı kültürel mirasına sahip çıkması varlığının devamı açısından önem arz eder. Bundan dolayıdır ki değerlerin önemsendiği toplumlarda kültürel mirasın özenle korunduğuna şahit oluruz.

Akıllı Anka hikâyesinde, “Anka” kuşunu ağzından kaçırın kardeşine “Anka değil Anna” diye karşılık veren İbo, annesinin tepkisiyle karşılaşır. Annesi İbo’nun Anna adında bir yabancı kıza âşık olduğunu düşünerek ona tepki gösterir. Kendi kültürel değerlerinden farklı olan birine karşı çıkar.

“ ‘Bana bak!’ dedi annesi. ‘Bir yabancıyla evlenirsen sütümü haram ederim. Bunu böyle bil. Yemek yapmayı bilmezler. İşleri güçleri patates kızartması, sosis. Mercimek çorbasını rüyanda görürsün. Anladın mı? Söylesene bu kız kaç yaşında?’ ” (AA, s. 55).

Yine aynı hikâyede Almanya’dan arkadaşlarını Türkiye’ye getiren İbo gezinin sonunda Türkiye’de yaşadıklarını ve hissettiklerini anlatır.

“Sonunda İbo ve arkadaşları mikrofonu alıp izlenimlerini aktardılar. Hepsinin ortak gözlemi insanların sıcaklığı, konukseverliğiydi. Bir de tarihi ve doğal güzellikler.

‘Geceleyn burada gökyüzü pırıl pırıl. Yıldızlar daha yakın gibi. Kayan bir yıldız gördüm. Dilek diledim. Umarım yine buraya gelirim.’

‘ Antalya’da tüm mevsimleri yaşadım. Kumsal papatyalarla gelinciklerle doluydu. Denize giriyorlardı ve dağlarda kar vardı. Ne kadar şanslısınız. Aspendos’tan çok etkilendim. Eski ve görkemliydi. Buradaki konser olağanüstüydü. Berlin’dekine benziyordu.’

‘Peri bacaları beni büyüledi. Kiliseler, aziz resimleri... Sanki eski çağlarda yaşıyormuşum gibi. Ama sanki eski çağlarda internet de vardı. Zaman makinesine binmişim gibi. Çok hoştu.’

‘Edirne’yi gördüm. Mimar Sinan’ın yaptığı camilere hayran kaldım. Büyüyünce mimar olacağım.’ ” (AA, s. 84).

Başodanın Gizemi romanında, Antep gezisinde olan aile, Antep Kalesi’ne giderken çevredeki evlere bakıp evlerin onarıldığını görünce mutlu olur.

“Arabadan çevreye bakarken, Sanay’la aynı anda ‘Aaa... Evler aynı! Hayat var!’ diye bağırdılar.

Baba, ‘Burası Kale’den sonra ilk yerleştikleri yer olmalı.’ dedi. ‘Hep böyle olur. İyi ki onarmışlar. Sağlam kalmış (BG, s.36).

4.1.27. Fedakârlık (Özveri)

Fedakârlık; “Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi menfaatlerinden vazgeçme” (TDK, 2017) olarak tanımlanır. Bencilliğin yaygınlaştığı günümüzde fedakârlığın ne kadar önemli olduğunu fark etmemek imkânsızdır. İnsanlar kendi menfaatlerinden başka bir şey düşünmüyor, çıkarları doğrultusunda doğru olmayan birçok şey yapıyor. Bencil anne babalar bencil çocuk yetiştirir. Bencil bir nesil de, yardımlaşmayı sevmeyen, nankör, kendinden başkasını düşünmeyen bir toplumu oluşturur. Fedakâr insanların olduğu toplumlar birbirlerine güven duyarlar. Bu güven sayesinde toplumun ayakta kalması sağlanır.

Şişko Patates hikâyesinde; Sırma, annesinin geç vakitlere kadar çalıştığı ve yorulduğu için üzülüyor. Onu mutlu etmek için kek yapıyor. Fedakârlık kavramının çocukta oluşması için güzel bir noktaya temas ediliyor.

“ O sandviç almaya gidince Sırma, annesi için çay demlediğini anlattı. Bir kere kek bile yapmıştı. Gerçi kek fıs diye sönmüştü ama olsun... Yorgun gelen annesi keki görünce sevinçten çığlıklar atmıştı.” (ŞP, s. 42).

Küçük Prenses ve Kardelen öyküsünde Ay, yıldızlar, balıklar, balıkçılar, kuşlar ve genç çift Sinem için fedakârlık yapmışlardır.

“Evet, Ay gülüyordu. Hem de muzip muzip. Aklına çok güzel bir düşünce gelmişti.

‘Gelin toplanın bir araya.’ diye fısıldadı. ‘Balıkçılar, kuşlar balıklar ve siz genç çift. Bu gece çok işimiz var. Sinem için bir şeyler yapmalıyız.’

Görülecek şeydi doğrusu. Balıkçılar o gece denize açılmaktan vazgeçtiler. Işıklı sandallarıyla iskeleye yanaştılar.

Balıklar havaya sıçrayıp durdular. Ay’ın sözlerini daha iyi duymak istiyorlardı.

Martılar, serçeler, kırlangıçlar Ay’a yakın olmak için en yükseğe uçtular. Çünkü hepsi Sinem için bir şey yapmak istiyorlardı.” (KPK, s. 25).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DİL ZENGİNLİĞİ

5.1. Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde dil zenginliği

5.1.1. Atasözü

Türkçede bulunan atasözleri birçok çalışmayla derlenmiş, açıklanmıştır. Bu çalışmalarda Türkçede yer alan atasözü sayıları; Özon (1956) 8600, Aksoy (1988) 2667, Yurtbaşı (1994) 10000, Püsküllüoğlu (1995) 2000, TDK (2006) 2396, Parlatur (2010) 5076 (Gökdayı, 2015) şeklindedir.

Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde yer alan atasözleri Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinde yer alan atasözleri

Atasözü	Kitap adı	Sıklık	Sayfa
Ağlamayana meme yok	Şişko Patates	1	ŞP:28
Altın pas tutmaz, deli yas tutmaz	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 78
Bir avuç altının olacağına, bir avuç toprağın olsun	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 79
Burnu kaf dağında	Güneşe köprü	1	GK:37
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovmak	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 76
Evlü evine köylü köyüne	Noktacık	2	N: 19, 34

Karadeniz’de gemilerin mi battı?	Akıllı Anka	1	AK:55
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar	Akıllı Anka	1	AK: 47

5.1.2. Deyim

Türkçe’de “deyim” terimi “tabir, ıstılah” sözcükleriyle de karşılanmaktadır (Türk Dili Dergisi, 2001). Türkçe’de 11.209 deyim bulunmaktadır (TDK, 2017).

Seza Kutlar Aksoy’un eserlerinde yer alan deyimler Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Seza Kutlar Aksoy’un Eserlerinde Yer Alan Deyimler

Deyim	Kitap adı	Sıklık	Sayfa
Aç kalmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 29
Ağız birliği etmek	Düşler tramvayı	1	DT: 17
Ağzı açık kalmak	Şişko Patates, Güneşe Köprü Çevrimiçinde Şerafettin	1 2 1	ŞP: 55 GK: 28, 53 ÇŞ: 57
Ağzını tıkmak	Güneşe Köprü	1	GK: 35
Allak bullak olmak	Nun Geline	1	NG: 66
Alı alına moru moruna	Güneşe Köprü	1	GK: 31
Altına etmek	Şeker Kız ve Büyülü Elma	1	ŞKBE: 60
Ateş püskürmek	Güneşe Köprü	1	GK: 27
Aval aval bakmak	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 79
Avaz Avaz Bağırarak	Şişko Patates, Nun Geline, Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1 1 2	ŞP: 13, 26 NG: 50 TPKAP: 12,16

Ayakları yerden kesilmek	Nun Gelince	2	NG: 5, 63
Bağrına basmak	Düşler tramvayı	1	DT: 64
Bakakalmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 33
Başına gelmek	Güneşe Köprü	1	GK: 19
Bayram etmek	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 42
Bir elmanın yarısı	Güneşe Köprü	1	GK: 71
Burnundan solumak	Güneşe Köprü	1	GK: 67
Boy ölçüşmek	Güneşe Köprü	1	GK: 31
Burnu sürtmek	Güvercin'in Saati	2	GS: 62, 63
Burnunun direği sızlamak	Güneşe Köprü	1	GK: 48
Canı çıkmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 8
Canına değmek	Şişko Patates	1	ŞP: 7
	Güvercin'in Saati	1	GS: 46
Cin gibi	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 19
Çok yaşa	Güneşe Köprü	1	GK: 14
Damarına basmak	Şişko Patates	1	ŞP: 28
Deli dana	Şeker Kız ve Büyülü Elma	3	ŞKBE: 28, 60, 61
Diken diken olmak	Güneşe Köprü	1	GK: 31
Dikili vermek	Düşler tramvayı	1	DT: 10
Dizlerinin bağı çözülmek	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 129
Dudak büzmek	Şişko Patates, Güneşe Köprü	1 1	ŞP: 40 GK: 12
Düş görmek	Güneşe Köprü	2	GK: 23, 56
El ovuşturmak	Güneşe Köprü	1	GK: 14
Eski tas eski hamam	Düşler tramvayı	1	DT: 19
Gıkı çıkmamak	Yolculuk	1	Y: 3
Gözden kaybolmak	Tomurcuk ve Pembe Kedi	1	TPKAP: 82

	Altın Peşinde		
Göz dikmek	Şişko Patates	3	ŞP: 13, 64, 66
	Şeker Kız ve	2	ŞKBE: 11, 24
	Büyülü Elma		
Göz göze gelmek	Güneşe Köprü	1	GK: 9
Göz kulak olmak	Düşler tramvayı	1	DT: 9
Gözleri yaşarmak	Güneşe Köprü	1	GK: 54
Gözlerini devirmek	Düşler tramvayı	1	DT: 9
Göz Süzmek	Şişko Patates	1	ŞP: 14
Gözleri dalmak	Akıllı Anka	1	AA: 7
Gözleri fal taşı gibi açılmak	Şeker Kız ve	1	ŞKBE: 69
	Büyülü Elma		
Gözlerini kaçırmak	Düşler tramvayı	1	DT: 57
Gözü dönmek	Şeker Kız ve	2	ŞKBE: 52, 71
	Büyülü Elma,		
Hamur gibi	Güneşe Köprü	1	GK: 46
Her kafadan bir ses çıkmak	Güneşe Köprü	1	GK: 28
Hırlı mıdır hırsız mı	Çevrimiçinde	1	ÇŞ: 19
	Şerafettin		
Hücuma kalkmak (etmek)	Şişko Patates	1	ŞP: 57
Islık çalmak	Düşler tramvayı	1	DT: 51
İç çekmek	Şeker Kız ve	3	ŞKBE: 49, 76, 77
	Büyülü Elma		
İç geçirmek	Şişko Patates,	1	ŞP: 23
	Güneşe Köprü	1	GK: 56
İçi içine sığmamak	Akıllı Anka	1	AA: 44
	Güvercin'in	1	GS: 19
	Saati		
İçine fenalık gelmek	Güvercin'in	1	GS: 51
	Saati		
İçi kabarmak	Şişko Patates	1	ŞP: 52
İçi hop etmek	Nun Gelince	1	NG: 9
Kafa patlatmak	Düşler tramvayı	1	DT: 68
Kafası karışmak	Güneşe Köprü	1	GK: 28
Kafdağı'nın ardı	Akıllı Anka	1	AA: 59
Kara kara düşünmek	Nun Gelince	1	NG: 71

Kaşlarını çatmak	Düşler tramvayı, Küçük Prenses ve Kardelen	1 1	DT: 34 KPK: 26
Kan ter içinde kalmak	Düşler tramvayı	2	DT: 18, 54
Kar gibi	Şişko Patates, Düşler tramvayı	1 1	ŞP: 68 DT: 37
Kendinden geçmek	Şeker Kız ve Büyülü Elma	1	ŞKEB: 33
Kendine yetmek	Şeker Kız ve Büyülü Elma	1	ŞKBE: 31
Kendini yerde bulmak	Güneşe Köprü	1	GK: 42
Keyfin bilir	Nun Gelince	1	NG: 16
Keyfine diyecek olmamak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 13
Kıkr kıkr gülmek	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde Çevrimiçinde Şerafettin	1 1	TPKAP: 11 ÇŞ: 98
Kızılca kıyamet kopmak	Güvercin'in Saati	1	GS: 33
Köşe bucağ kaçmak	Düşler tramvayı	1	DT: 33
Kulağına fısıldamak	Güneşe Köprü	1	GK: 10
Kulaklarını dikmek	Güneşe Köprü	1	GK: 54
Küçük dilini yutmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 75
Mekik dokumak	Güneşe Köprü	1	GK: 37
Omuz silmek	Akıllı Anka, Düşler Tramvayı	1 1	AA:42 DT: 33
Oral olmamak	Güneşe Köprü	1	GK: 30
Ödü Patlamak	Şişko Patates, Güneşe Köprü, Düşler Tramvayı	1 1 1	ŞP: 29 GK: 37 DT: 40
Pancar gibi olmak	Güneşe Köprü	1	GK: 31

	Düşler		
	Tramvayı	1	DT: 14
Papara yemek	Çevrimiçinde	1	ÇŞ: 113
	Şerafettin		
Parmak sallamak	Şeker Kız ve Büyülü Elma	1	ŞKBE: 18
Pervane gibi dönmek	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 23
Peşine takılmak	Güneşe Köprü	1	GK: 25
Sağlıcakla kalmak	Güneşe Köprü	1	GK: 16
Sarmak dolaş olmak	Çevrimiçinde	1	ÇŞ: 10
	Şerafettin		
Sarpa sarmak	Güneşe Köprü	1	GK: 28
Suluk soluğa kalmak	Şişko Patates, Şeker Kız ve Büyülü Elma, Nun Gelince	1 1 1	ŞP: 58 ŞKBE: 58 NG: 78
Surat asmak	Şişko Patates, Güneşe Köprü	2 1	ŞP: 55,56 GK: 21
Suspus olmak	Düşler tramvayı	2	DT: 14, 54
Şaşırıp kalmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 33
Şeytan tüyü olmak	Güneşe Köprü	1	GK: 31
Tepesine çıkmak	Nun Gelince	1	NG: 7
Tepesine dikilmek	Şişko Patates, Güneşe Köprü	1 3	ŞP: 55 GK: 9, 33,59
Tepinip durmak	Güneşe Köprü	1	GK: 28
Tir tir titremek	Şişko Patates, Düşler Tramvayı	1 1	ŞP: 52 DT: 71
Üzülüp durmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 29
Vıdı vıdı etmek	Şişko Patates	1	ŞP: 42
Yan gelip oturmak	Güneşe Köprü	1	GK: 52

Yan yan bakmak	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 35
Yangın yerine dönmek	Şişko Patates	1	ŞP: 62
Yarım yamalak	Güneşe Köprü	1	GK: 48
Yeri öpmek	Güneşe Köprü	1	GK: 51
Yer yarıp içine girmek (geçmek)	Şeker Kız ve Büyülü Elma, Düşler Tramvayı	1	ŞKBE: 64 DT: 14
Yüreği ağzına gelmek	Şişko Patates	1	ŞP: 34
Yüz vermemek	Şişko Patates	1	ŞP: 47

5.1.3. Kalıp söz

Kalıp söz; toplumların sosyal ilişkilerini tanımlayan, insanların belli durumlar karşısındaki ruh hallerini yansıtan, dil öğretiminde zengin sözcük varlığı öğeleri barındıran dil kalıplarıdır.

İngilizcedeki “speech act” sözcüğünün karşılığı olarak Türkçede ilişki sözleri ve kalıp sözler olarak adlandırılmaktadır (Yılmaz, Şenden, 2015).

Seza Kutlar Aksoy’un eserlerinde yer alan kalıp sözler Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Seza Kutlar Aksoy’un Eserlerinde Yer Alan Kalıp Sözler

Kalıp söz	Kitap adı	Sıklık	Sayfa
Aferin	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 75
Affedersin	Uğur Böceği’nin Mutluluk Hapları	1	UMH: 17
Ağzına biber sürmek	Akıllı Anka	1	AK: 57
Ah	Güneşe Köprü,	1	GK: 5
	Nun Gelince	2	NG: 11, 14
	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	3	TPKAP: 22, 24, 70
	Aşk Kalır	2	AK: 43, 155
	Tomurcuk ve Pembe Kedi	2	TPK: 16, 27
	Çevrimiçinde Şerafettin	3	ÇŞ: 11, 12,

			141
	Güvercin'in Saati	3	GS: 25, 55, 56
Akıllım	Güneşe Köprü	1	GK: 10
Ay	Şişko Patates	1	ŞP: 54
	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	2	TPKAP: 23, 25
	Tomurcuk ve Pembe Kedi	5	TPK: 9, 38, 40, 41, 55
	Büyülü Bahçe	1	BB: 38
	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 110
	Güvercin'in Saati	4	GS: 45, 84, 85, 90
Az gitmiş uz gitmiş	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 43
Baltalar elimizde, uzun ip belimizde...	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 53
Başına Üşüşmek	Akıllı Anka	1	AK: 16
Bir varmış bir yokmuş	Noktacık	1	N: 16
	Büyülü Bahçe	1	BB: 51
Cıvıldamak	Güneşe Köprü	1	GK: 33
Dile benden ne dilersem	Şişko Patates	2	ŞP: 31, 67
Döver de sever de	Şişko Patates	1	ŞP: 57
Eciş Bücüş	Şeker Kız ve Büyülü Elma	1	ŞKBE: 11
El salla	Nun Gelince	1	NG: 84
Elbette	Aşk Kalır	1	AK: 29
Evlere şenlik	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 63
Eyvah	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 73
	Aşk Kalır	1	AK: 87
Eyvahlar olsun	Akıllı Anka	1	AA: 28
Gak guk	Akıllı Anka	2	AA: 59,86
Güle güle	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 85
Günaydın	Küçük Prenses ve Kardelen	3	KPK: 30, 61

	Aşk Kalır	4	AK: 32, 35, 59, 157
	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 33
Ha gayret	Nun Gelince	1	NG: 35
Hay Allah	Aşk Kalır	1	AK: 83
Hayret	Uğur Böceği'nin Mutluluk Hapları	2	UMH: 12, 14
Hey	Şişko Patates	1	ŞP: 7
	Güvercin'in Saati	2	GS: 104, 110
Hokus pokus	Akıllı Anka, Şişko Patates	1	AK: 8,79
		1	ŞP: 43
Hoş geldiniz	Büyülü Bahçe	1	BB: 16
Hoşça kal	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 63
İmdat	Şişko Patates,	1	ŞP: 17
	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 43
	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	2	TPKAP: 27, 29
	Tomurcuk ve Pembe Kedi	2	TPK: 27, 58
	Büyülü Bahçe	1	BB: 42
	Güvercin'in Saati	1	GS: 111
İnşallah	Nun Gelince	1	NG: 60
İtip kakmak	Şeker Kız ve Büyülü Elma,	1	ŞKBE: 44
	Güneşe Köprü,	1	GK: 59
	Düşler Tramvayı	1	DT: 46
İyi günler	Aşk Kalır	1	AK: 152
Kafdağı	Akıllı Anka	1	AK: 65
Kara cahil	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 54
Kolay gelsin	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 33
Kutlarım	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 75
Küçük mü küçük	Şişko Patates	1	ŞP:12
Maymun iştahlı	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 34
Merhaba	Uğur Böceği'nin Mutluluk Hapları	1	UMH: 33
Oley	Şişko Patates	2	ŞP: 56,57
Of of, off, uf	Akıllı Anka	1	AK: 59
	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	5	TPKAP: 22, 23, 24, 33, 43
	Aşk Kalır	1	AK: 154

	Güvercin'in Saati	3	GS: 56, 88, 95
Oh	Aşk Kalır	1	AK: 87
Oh olsun	Şişko Patates	1	ŞP: 7
Özür dilerim	Aşk Kalır	1	AK: 152
	Büyülü Bahçe	2	BB: 61, 76
Paldır küldür	Şişko Patates	2	ŞP: 21, 27
Para pul	Şeker Kız ve Büyülü Elma	1	ŞKBE: 53
Peki	Nun Gelince	1	NG: 35
	Tomurcuk ve Pembe Kedi	3	TPK: 36, 43, 51
	Büyülü Bahçe	1	BB: 25
	Çevrimiçinde Şerafettin	2	ÇŞ: 92
	Güvercin'in Saati	3	GS: 22, 81, 115
Pes vallahi	Nun Gelince	1	NG: 32
Sabahın körü	Akıllı Anka	1	AK: 14
Saçma sapan	Akıllı Anka,	2	AK: 42, 49
	Güneşe Köprü	1	GK: 1
Satılan mal geri alınmaz	Güneşe köprü	1	GK: 67
Seni seviyorum	Küçük Prenses ve Kardelen	1	KPK: 42
	Tomurcuk ve Pembe Kedi	2	TPK: 15, 62
	Büyülü Bahçe	1	BB: 76
Sepet sepet yumurta sakın beni unutma	Akıllı Anka	1	AK: 12
Sütünü haram etmek	Akıllı Anka	1	AK:55
Şen şakrak	Düşler tramvayı	1	DT: 7
Tıka basa	Şişko Patates	2	ŞP: 9, 14
Tövbe tövbe	Şişko Patates	1	ŞP: 48
	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 11
	Güvercin'in Saati	1	GS: 14
Tünaydın	Nun Gelince	1	NG: 29
Uç uç böceğim	Uğur Böceği'nin Mutluluk Hapları	1	UMH: 35

Vallaha, Vallahi	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	1	TPKAP: 29
	Güvercin'in Saati	2	GS: 14, 84
Vah vah	Aşk Kalır	4	AK: 56, 57
Yalancı	Güneşe Köprü,	2	GK: 6, 7
	Tomurcuk ve Pembe Kedi Altın Peşinde	2	TPKAP: 17, 69
Yaşa	Nun Gelince	1	NG: 60
	Tomurcuk ve Pembe Kedi	1	TPK: 56
	Çevrimiçinde Şerafettin	1	ÇŞ: 10
Yer yarıp içine girmek	Düşler tramvayı	1	Dt:14
Yere kapaklanmak	Akıllı Anka	1	AK: 9
Yok canım	Güneşe Köprü	1	GK: 7
Zırlamak	Güneşe Köprü	1	GK: 27

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

1. Bu çalışmada Seza Kutlar Aksoy'un 20 kitabı “değerler eğitimi ve dil zenginliği” açısından incelenmiştir.

2. Çalışma sonunda yazarın eserlerinde, daha çok evrensel değerlere yer verdiği görülür. Çocukların önce sahip olması gereken değerlerin evrensel değerler olması gerektiğine inanan Aksoy, ilk etapta bu değerleri çocuklara kazandırmaya çalışır.

3. Hikâyeler içerik ve görseller açısından incelendiğinde, ikisinin de birbirlerini tamamladığı, görsellerin içerikle uyumlu olduğu ve içeriği desteklediği görülür. Ayrıca yazı puntosu ve eserlerin ebatları da seslendiği yaş gruplarına uygundur.

4. Yazarın eserlerini okul öncesi, 6-12 yaş ve gençlik çağı diye üç bölüme ayırmak mümkündür. Her bir kitabın dili, konusu ve teması hitap ettiği kitleye uygundur. Seza Kutlar Aksoy seslendiği yaş grubunun anlayabileceği bir üslup kullanmıştır. Eserlerin dilinin sade ve anlaşılır olmasının yanında yazarın ustalığı, okuyucuya aynı zamanda edebî bir zevk de kazandırır.

5. Çocuklara ders vermek gibi bir amacı olmayan yazarın eserlerindeki karakterler; saf, yaramaz, akıllı ve meraklılardır. Aksoy eserlerinde işlediği konuları fantastik bir kurgu oluşturarak çocuklara sunar. Yazarın buradaki amacı çocukların merakını uyandırıp soru sormalarını sağlayarak öğrenmelerini gerçekleştirmektir.

6. Aksoy tam bir “mutlu son yazarı”dır. Kitaplarının sonunda her şey tatlıya bağlanır, kötüler cezalandırılır ve iyiler ödüllendirilir. Kötüler kötülük yapmaktan vazgeçerken iyiler yaptıkları iyiliklerin meyvesini yerler.

7. Aksoy'un eserlerinde sadece olumlu değerlerle değil bazen de olumsuz değerlerle istedik davranışlar kazandırılır. Yani yazar olumsuz davranışları göstererek bunların yapılmaması gerektiğini gösterir. Örneğin yalan söyleyen bir çocuk, hikâyenin sonunda bu yalanın cezasını çeker. Böylece yazar, çocuklara yalan söylemenin yanlış bir davranış olduğunu olumsuz bir olayla anlatmış olur.

8. “Benim için önce edebiyat önemlidir” diyen Seza Kutlar Aksoy eserlerini ne çocuk için ne de çocuksu bir tavırla kaleme almıştır. Eserlerinde doğrudan ders verme amacı gütmeyen yazar, bir yandan kendisi edebiyat yaparken diğer yandan da okurlarının, sorgulayarak, dolaylı yollardan öğrenmesini ister.

9. İncelenen eserlerde argo kelimelerin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kelimelerin çocukları olumsuz yönde etkileyeceği unutulmamalıdır. “zırlama, tepinme,” gibi kelimeleri sık sık karşısında gören çocuk bu kelimelere aşina olacak ve bunları günlük hayatında kullanacaktır. Bu da çocuklar için istendik bir davranış değişikliği olmayacaktır.

10. Aksoy’un “Büyülü Bahçe” eserinin son kısmında yer alan “öykülerle düşünmek” başlığı altında bulunan soru ve alıştırmalar bölümü; ezberleyen çocuklar yerine öykülerdeki kavramları tanıyan, karşılaştıkları metinlerin özünü kavrayan, eleştirel ve tartışan çocuklar yetiştirmeyi amaçla ve bu sayede onları çok yönlü düşünmelerini sağlamaktadır.

11. Aksoy eserlerinde kadın hakları, kadının toplumdaki yeri ve görevleri, tarihsel yok oluş, hava kirliliği, hormonsuz gıdalar, obezite, teknolojinin yanlış kullanımı gibi günümüzde yaşadığımız sosyal sorunlara sıkça yer vermiştir. Ağaç yaşken eğilir mantığıyla hareket eden yazar bu sorunlara bütün hassasiyetiyle değinerek okurlarda farkındalık yaratmaya çalışmıştır.

12. Aksoy topluma, bilimsel değerlere önem veren, yenilikçi, kararlı, meraklı, soru soran, bağımsız düşünebilen, yaratıcı, akılcı, insanları ve doğayı seven, azimli, çalışkan, kibar, başkalarının haklarına saygı duyan, yardımsever, tarih bilinci oluşmuş bireyler kazandırmaya çalışmıştır. Çünkü toplumun sağlam temellere dayanması sağlam karakterli bireylerle mümkündür.

13. Eserler dil zenginliği açısından incelendiğinde yazarın, sırasıyla en çok kalıp söz, daha sonra deyim ve en az atasözü kullandığı tespit edilmiştir. Kullanılan bu kelime ve kelime gruplarının anlatımı kuvvetlendirdiği ve anlatımın akıcılığını sağladığı göz önünde bulundurulunca, yazarın aynı zamanda okurlara estetik bir zevk kazandırmaya çalıştığı da görülür.

6.2. Öneriler

Çalışmanın “Sonuç ve Öneriler” başlığını taşıyan bu bölüm diğer bölümlerde yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre değerlendirme ve bu değerlendirme sonucunda bazı önerilerde bulunmaya ayrılmıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgu ve sonuçlara göre bazı tavsiyelerde bulunulabilir.

1. Seza Kutlar Aksoy dışında yaşayan çocuk edebiyatı yazarlarının eserleri eğitsel ve dil zenginliği açısından incelenerek bu yazarların kullandığı ortak eğitsel ileti ve değerler belirlenebilir.

2. Değer eğitiminin amaçlanan düzeyde verilebilmesi ve başarılı olabilmesi için değer aktarım yollarından biri olan kitapla öğrencileri daha çok buluşturan imkân ve ortamlar hazırlanabilir. Bunun için okullarda okuma saatleri daha işlevsel hâle getirilmelidir.

3. Çocuk için doğru seçilmiş eserler önemlidir. Doğru eser doğru değerlerle yetişen birey demektir. Yazılan çocuk kitaplarının belirlenen uzman kişiler tarafından incelenmesi gerekmektedir.

4. Eserlerin görsel açıdan hitap ettiği yaş grubuna uygun olması gerekmektedir. Böylece kaliteli yayınlar çocukların ilgisini daha da çok çekebilir.

5. Seza Kutlar Aksoy’un eserlerinden Mavi Kuş, Tiyatrom grubu tarafından sahnelenmiştir. Ayrıca Memo’nun Serüvenleri adlı arkası yarım programı, 2000 yılında TRT Türkiye’nin Sesi, yurtdışı yayınlarında on bölüm olarak yayınlanmıştır. Yazarın diğer eserleri tıpkı bunlar gibi oyun, tiyatro veya çizgi filmlerle daha cazip hale getirilebilir.

6. Seza Kutlar Aksoy’un “Uyku Ağacı” adlı eseri Terakki Vakfı Özel Şişli Terakki Anaokulu tarafından çizgi film animasyonu olarak tasarlanmıştır. Bunun gibi canlandırmalar tasarlanarak öğrencilere izlettirilebilir. Böylece verilmek istenen değerlerin daha kalıcı hale getirilmesi sağlanır.

7. Seza Kutlar Aksoy hakkında yapılan araştırmalar sınırlıdır. Yazar hakkında daha fazla araştırma yapılabilir.

8. Seza Kutlar Aksoy hakkında yazılan yazılardan hareketle yazarın eserlerinin sadece çocuklara hitap etmediği görülmektedir. İyi bir çocuk yetiştirmek için yazarın kitaplarını yetişkinlerin de okuması tavsiye edilebilir.

9. Seza Kutlar Aksoy'un "Büyülü Bahçe" eserinin son kısmında yer alan "öykülerle düşünmek" başlığı altında bulunan soru ve alıştırmalar bölümü diğer çocuk edebiyatı kitaplarında da yer alabilir.

10. Öğretmenlerin değerler konulu derslere, değerleri somutlaştıracak materyaller getirmeleri sağlanmalıdır.

11. Öğretmenlerin öğrencilere değerler eğitimini kavratabilmeleri için öncelikle kendilerinin bu değerleri bilmeleri gerekiyor. Bunun için öğretmenlere eğitim-öğretim dönemi başında değerler eğitimi seminerleri verilebilir.

12. Çocuklara değerler eğitimi kazandırma konusunda, kitaplara ve öğretmenlere ne kadar görev düşüyorsa şüphesiz ki aileye de o kadar görev düşüyor. Çünkü çocuklara iyi insan olma yolunda ilk değerlerin aşılandığı yer ailedir. Ebeveynler de değerler eğitimiyle ilgili çeşitli seminerlerle bilinçlendirilebilir.

13. Değerler eğitimiyle alakalı lisans düzeyinde değerler eğitimi dersi konularak öğretmen adayları bu konuda bilinçlendirilebilir.

14. Ülkemizdeki çocuk sayısı göz önüne alındığında, hâlâ bir çocuk edebiyatı enstitüsünün, çocuk edebiyatı anabilim dalının, çocuk kütüphanesinin kurulmaması, büyük bir eksikliktir. Bu konu hakkında çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

SEZA KUTLAR AKSOY'UN KİTAPLARI

- Aksoy, S. K., *Akıllı Anka*. Pencere-Sey Yayınları, İstanbul 2005.
- Aksoy, S. K., *Arsa*. Oda Yayınları, İstanbul 1981.
- Aksoy, S. K., *Aşk kalır*. Tudem Yayınları, İzmir 2010.
- Aksoy, S. K., *Başodanın gizemi*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları, Ankara 2011.
- Aksoy, S. K., *Büyülü bahçe*. Pencere-Sey Yayınları, İstanbul 2004.
- Aksoy, S. K., *Çevrimiçinde Şerafettin*, Can Çocuk Yayınları, İstanbul 2014.
- Aksoy, S. K., *Düşler tramvayı*. Tudem Yayınları, İzmir 2011.
- Aksoy, S. K., *Güneşe köprü*, Morpa Yayınları, İstanbul 2010.
- Aksoy, S. K., *Güvercin'in saati*, İstanbul: Pencere-Sey Yayınları, İstanbul 2003.
- Aksoy, S. K., *Küçük prenses ve kardelen*, Tudem Yayınları, İstanbul 2010.
- Aksoy, S. K., *Nil soru soruyor*. Uçanbalık Yayınları, İzmir 2014.
- Aksoy, S. K., *Noktacık*. Tudem Yayınları, İzmir 2007.
- Aksoy, S. K., *Nun gelince*, Tudem Yayınları, İzmir 2013.
- Aksoy, S. K., *Şeker kız ve büyülü elma*. Can Çocuk Yayınları, İstanbul 2010.
- Aksoy, S. K., *Şişko patates*, Can Yayınları. İstanbul 2013.
- Aksoy, S. K., *Tomurcuk ile pembe kedi*, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2000.
- Aksoy, S. K., *Tomurcuk ile pembe kedi altın peşinde*, Tudem Yayınları, İzmir 2009.
- Aksoy, S. K., *Uğurböceği'nin mutluluk hapları*, Can Çocuk Yayınları, İstanbul 2013.
- Aksoy, S. K., *Uyku ağacı*. Uçanbalık Yayınları, İzmir 2014.
- Aksoy, S. K., *Yolculuk*. Tudem Yayınları, İzmir 2009.

DİĞER KAYNAKLAR

- Acat, B., Aslan, M., “Yeni Bir Değer Sınıflaması ve Bu Sınıflamaya Bağlı Olarak Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, cilt:12, 2012.
- Akbalık, H., *Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektaş-İ Veli'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Akbayır, S., Şahin, Ş., ”Yaş Gruplarına Göre Çocuk İçin Edebiyatı”, *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı: 104/105, 2005.
- Aksan, D., *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2011.
- Aksan, D., *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- Aksoy, S. K., Çocuk kitabı yazarlarının sorunlarına yaklaşım: Değişen çocukluk ve medya toplumunda çocuk ve ilk gençlik edebiyatı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2014, (756)127.
- Aksoy, S. K., Çocuk Yazınında Nesnellik. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri*, Ankara Üniversitesi, Ankara Ekim 2006.
- Aksoy, T., *Rüşti'nün Muhbetü'l-Efâl İsimli Eserinin Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2007.
- Aksoy, H., *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Alanında Hazırlanan Kitap Setlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.
- Aktürk, F.G., *Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz'ün Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2012.
- Akyol, Ş., *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2010.

- Alagöz, F.C., *Cahit Uçuk'un Masal Kitaplarında Temel Değerlerin Türkçe Eğitimine Katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2012.
- Alan, Y., *Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu 2012.
- Albayrak, F., *Köktürk ve Uygur Dönemi Eserlerindeki Değerler ve Bu Değerlere İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2017.
- Alemdar Y., Gıyasettin A., *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.
- Arısoy, E., *Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı ve Evrensel Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2014.
- Aristoteles, *Eudemos'a Etik*, (Çev. Saffet Babür), Dost Yayınevi, Ankara 1999.
- Arpacı, Ö., *Çocuk Kitaplarında İletiler ve İletilerin Aktarım Biçimi (Sevim Ak Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2006.
- Aslan, A., *Âşık Şeref Taşlıova'nın Şiirlerindeki Değer Eğitimi Unsurlarının İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı 2016.
- Atalay, E., *Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerindeki Eğitsel Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2017.
- Ay, İ., *Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009.
- Aydın, M. Z., , Akyol G., *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler - Etkinlikler - Kaynaklar*, Nobel Yayınları, Ankara, 2012.
- Aydemir, C., *Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri*, Roza Yayınevi, Ankara 2010.

- Aydoğdu, H., *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerinde Eğitim Değerleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Aytaş, G., Yalçın, A., *Çocuk Edebiyatı*, (5. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2011.
- Aytekin, M., *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer İletimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2015.
- Bahar, H. İ., *Sosyoloji*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, (1. Baskı), Ankara 2005.
- Balcı, A., *Çocuklara Rehber Dergisi'nin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2003.
- Bacanlı, H., Dombaycı, M. A., *Değer Eğitiminde Değer Boyutlandırma Yaklaşımı, II. Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul 2012.
- Barutcu, T., *Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) Dergilerindeki Çeviri Metinler ve Dış Dünya Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010.
- Barış, G., *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2011.
- Başol, N., *Osmanlı Dönemi Kadın Divan şairlerinden Mihri Hatun Divanı'nın Söz Varlığı Unsurları ve Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016.
- Baysal, N., *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğe 2013.
- Belet, D., Deveci, H., (2008). *Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*. [Elektronik Sürüm],
home.anadolu.edu.tr/~sdbelet/yayinlar/ders%20kitaplari.pdf

- Biçer, S., *Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy'a Ait Safahat" Adlı Eserin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2013.
- Bilgin, N., *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Bilkan, A., "Çocuk Edebiyatı Kavram ve Mahiyeti", *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı: 104/105, 2005.
- Bollnow, O., F., *Varoluş Felsefesi*, (Der: Medeni Beyaztaş), Efkar Yayınları, İstanbul 2004.
- Bulut, S., *Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2011.
- Bulut, S., "Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri" , *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, sayı:7/4, 2012, ss.1117-1155.
- Celkan, G., Çocuk Edebiyatı'nın Dil Eğitimi Ve Öğretimi Açısından Önemi, Erişim tarihi:15.09.2017, Ağ sitesi: <http://www.ayk.gov.tr>.
- Cevizci, A., *Felsefe Ansiklopedisi* (Cilt 4, s. 51-62), Ebabil Yayınları, Ankara.
- Civaroğlu, Ö., *Çocuk Edebiyatı*, Esin Yayınevi, (4. Baskı), İstanbul 2010.
- Çakıcı, E., *Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Etliği Yüz Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerine bir Araştırma*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2010.
- Çakın, M. B., *Gülşehri'nin Mantıku't-Tayr'ında Eğitim Değerleri ve Türkçe*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2014.
- Çalışkan, A., *İlköğretim 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Dünya Edebiyatına Ait Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2016.

- Çelik, S., *Necdet Neydim'in Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2016.
- Çelikkaya, H., *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*, Alfa Yayınları, İstanbul 1996.
- Çıkla, S., “Tanzimat’tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler”, *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Sayı: 104/105. Ağustos-Eylül 2005.
- Çılgın, A., *Çocuk Edebiyatı*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2007.
- Çırak, E., *Cengiz Aytmatov Romanlarının Değerler Eğitimi Katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2013.
- Çiftçi, N. Kohlberg’in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 2003, s.43-77.
- Çintaş, D., *İbrahim Zeki Burseverdurlu’nun Eserlerinde Çocuk Eğitimi İle İlgili Evrensel Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009.
- Çapoğlu, E., *Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2014.
- Demir, F., *Muzaffer İzgü’nün Öykülerinde Çocuk ve Eğitim Teması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2006.
- Demircan, C., “Tübitak Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı: 2, 2006, ss.12-27.
- Demirel, Ş., (Ed. Demirel, Şener), *Çocuk, Çocuğun Gelişim Özellikleri, İhtiyaçları ve İlgi Alanları, Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*, PegemA Yayınları, Ankara 2013.
- Demirtaş, T., *Değerler Eğitiminde Edebî Ürünlerden Yararlanma: Nasreddin Hoca Fıkraları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2012.
- Dilidüzgün, S., *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- Dılmaç, B., *İnsanca Değerler Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara 2002.

- Doğan, Z. B., *Seyrânî'nin Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarına Alınabilirliği Bakımından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ 2017.
- Doğanay, A., Öztürk, C. ve Dursun, D. (Ed.), Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2006.
- Durmuş, G., *Mevlânâ'da Eğitici Değerler ve Dil*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2011.
- Ekinci, Y., *Ahilik*. Özgün Matbaacılık, Ankara 2008.
- Emirhan, T., *Değerler Eğitimi Bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Romanları*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun 2016.
- Emiroğlu, S., "International Periodical For Languages, Literature and History of Turkish", *Turkish Studies*, sayı:7/1, (kış, 2012), ss.1027-1041.
- Ercan, A. N., *Etfal Gazetesinin Metin Ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2014.
- Erdem, M., "Kırgızistan'da Nevruz Kutlamaları", *Dinî Araştırmalar*, cilt: 2, sayı: 4, Mayıs-Ağustos, 1999, ss.169–176.
- Erdoğmuş, Z., *Değerler, Norm ve Sosyal Kontrol*, MEB Yayınları, Ankara 1976.
- Erdoğmuş, Z., *Sosyal İlişkilere Analitik Bir Bakış*, (Yayımlanmamış Ders Notları), Elazığ 1989.
- Ergin, M., *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2011.
- Erkmen, N., "Kitap Resimlemek İçin Ressam Olmak Yeterli mi?", *Dünya Kitap Eki*, sayı: 93, 1999.
- Erol, E. E., *Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van 2014.
- Eryeşil, O., *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinde Evrensel Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015.

- Esen, Ş., *Memduh Şevket Esendal'ın Hikâyelerinin Söz Varlığı Ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2016.
- Evin, İ., Kafadar, O., “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2004.
- Farabi, *Farabi'nin Üç Eseri*. (Çev. Hüseyin Atay), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2008.
- Farabi, *Kitabu'l-Burhan*, (Çev. Ömer Türker ve Ömer Mahir Alper), Klasik Yayınları, İstanbul 2008.
- Fındık, İ. (2017). Neden Karakter Eğitimi?, Erişim tarihi: 10.08.2017, Ağ Sitesi: <https://www.ajanskamu.net/makale/neden-karakter-egitimi-m1739.html>
- Fichter, J., *Sosyoloji Nedir*, (Çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara 2006.
- Fischer, R., Smith, R B., “Valucs and Organiza Tional Justice: Performance and Seniority-Based Alloca Tion Criteria in UK and Germany”, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, sayı:35, (2004), ss.669-688.
- Gerald L.G., *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, (Çev. Nesrin Kale), Ütopya Yayınevi, Ankara 2001.
- Gökberk, M., *Felsefe Tarihi*, (8. Baskı), Remzi Kitapevi, İstanbul 1996.
- Gökçe, B., *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerin Türkçeye Katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 2008.
- Gönen, M., Uludağ, G., ve Tüfekçi, E., “0-3 Yaş Çocuklarına Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Özelliklerinin İncelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 2014, 126-139.
- Gözütok, H., *Âşık Fuat Çerkezoğlu'nun Şiirlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2012.
- Güden, Z., *Hz. Ali Cenknamelerinin Estetik Değerler Bakımından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2013.
- Gül, R., “Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretimde Doğruluk Eğitimi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Çorum 2013.

- Güler, M. İ., *Değerler Eğitimi Açısından Lutfiyye-İ Vehbî*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Güler, H., *Çocuk Edebiyatı*, Öncü Basımevi, Ankara 2007.
- Güngör, E. *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Güvenç, B., “Değerler, Tutumlar ve Davranışlar”, *Ruşen Keleş, Toplum Bilimlerde Araştırma ve Yöntem, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları*, Ankara 1976.
- Haynes, F., (Çev. Akbaş Kunt), *Eğitimde Etik*, Ayrıntılı Yayınları, İstanbul 2002.
- Heenan, J. A., *Case For Teaching Objective Values*, Erişim tarihi: 19.09.2017, Ağ Adresi: www.teachingvalues.com/valuecasestudy.html
- Hellman, H., *Büyük Çekişmeler: Bilim Tarihinden Seçilmiş On Tartışma (1972)*, (Çev. Füsun Baytok), Tübitak, Ankara 2001.
- Hocaoğlu, D., “Dil Üzerine Notlar: İnsan’ın ve Dil’in Sıfır Noktası; İnsan, Dil ve Cemiyet ve bir Tipoloji Olarak Aveyron’lu Victor”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007.
- Hökekleli, H., *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ankara Okulu Yayınları. Ankara 2002.
- Kabadayı, T., “Aristoteles’te Erdem Eğitimi”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:14, 2013, ss.77/84.
- Kâğıtçıbaşı, Ç., *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012.
- Kale, N., “Eğitime İlişkin Felsefi ve İdeolojik Görüşler-Realizm ve Eğitim”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/498/5963.pdf>
- Kaliyeva, A., *Türkçe ve İngilizce Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2015.
- Kalyon, B., *Prenses Kadriye Hüseyin'in Mehâsin-İ Hayât Adlı Eserinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Eserin Bugünkü Harflere Aktarılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.
- Kaplan, M., “*Dede Korkut Kitabı*” *Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985.

- Karaca, G., *Edebî Çocuk Dergisi Kırmızıfare'deki Metinlerin Değer Aktarımına Katkıları (1-26. ve 94-106. Sayılar)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2010.
- Karaçam, O., *Rakım Çalapala'nın Eserlerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2011.
- Karakuş, Ş., *Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Okuma Gelişimine Etkisi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2006.
- Karasar, N., *Bilimsel Araştırma Yöntemi,* (18. baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2008.
- Karaosmanoğlu, M., *Çocuklar Nedir Edebiyat Nereye Düşer?, Hece Dergisi,* Sayı: 104-105, Ağustos-Eylül 2005, ss. 29-32.
- Karagöz, B., *Yalvaç Ural'ın Eserlerinin Tematik Açısından İncelenmesi ve Eserlerinde Çocuk Eğitimiyle İlgili Temel Değerler.* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum 2015.
- Katı, Y., *Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı.* , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2015.
- Kaya, T., (2017), *Türk Eğitim Sistemi,* Erişim tarihi: 05.08.2017, Ağ Sitesi: <http://slideplayer.biz.tr/slide/9306572/>
- Kaya, M., *Emine Işınsoy'un romanlarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2012.
- Kaya, D. D., *Aytül Uncu Akal'ın Öykü ve Masallarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2010.
- Kaymakcan, R., vd., *Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerin Değer Yargıları ve Türk Toplumunun Temel Toplumsal Kurumlarına Bakış Açılımları,* Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul 2007.

- Ketenci, T., *Hartman'ın Etiğinde Değer(ler) Kavramı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.
- Kıbrıs, İ., *Çocuk Edebiyatı* (4. Baskı), Kök Yayıncılık, Ankara 2010.
- Kılıç, A., *Yüz Temel Eserde Dini Ve Ahlaki Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2009.
- Kızılkaya, Ö.F., *Âşık Mustafa Ruhani'nin Şiirlerinde Yer Alan Eğitsel Temalar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2011.
- Kılınç, A., Akyol, Ş., *İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Erişim tarihi: 10.09.2017, Ağ Sitesi: www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/303.pdf
- Kocabaş, İ., *Çocuk Kitabı Seçim Kriterleri ve 1997 Yılına Kapsayan Bir Değerlendirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999.
- Kocakaplan, İ., *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Damla Yayınevi, İstanbul 1998.
- Koçagan, F.Ö., *İlköğretim 4-5. Sınıf İçin Hazırlanan Öyküleyici Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik ve Değerler Yönünden İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu 2012.
- Konar, E., *1995-2002 Yılları Arasında Yayımlanan Okul Öncesi Hikaye Kitaplarındaki Bazı Kavramların İçerik ve Biçimsel Olarak İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2004.
- Kuçuradi İ., *İnsan ve Değerleri*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2003.
- Kulaksızoğlu, A. Dilmaç, B. “İnsani Değerler Eğitimi Programı”, *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, sayı: 12. 2000, ss. 199-208.
- Kulaksızoğlu, A. Dilmaç. B., “İnsani Değerler Eğitimi Programı”, *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 12.
- Kumbasar, E., *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2011.

- Kuru, H., *Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2016.
- Kuşdil, E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Scvartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2000, 45, 59-76.
- Küçük, A., *İslâm ve Günümüz Meseleleri*, Yeni Düşünce Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1991.
- Küçük, E., *İlköğretim 6, 7, ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2005.
- Macintyre A., *Etik'in Kısa Tarihi, Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2001.
- MEB, *İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (1 – 8. Sınıflar)*. MEB Yayınları, Ankara 2017.
- MEB, *İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, MEB Yayınları, Ankara 2009.
- Meriç, C., *Kültürden İrfana*, İnsan Yayınları, İstanbul 1986.
- Moğul, S., *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri 2012.
- Moroz, W., & Reynolds, P., *Teaching and Learning In Primary Society & Environment*. Australia: MASTEC publication, 2000.
- Oğuzkan, F., *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2006.
- Okutan, S., *Kabusname'nin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.
- Okuyan, Y., H., "Türkçe ve Sınıf Öğretmenlerinin Okuma Saatlerinde Kullanılan Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçme Ölçütleri" *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 2009 135- 159.
- Oran, G., *Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değer Eğitimi Ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2015.

- Özcan, M. F., *7. sınıf Türkçe dersi "Bildirme ve dilek kipleri" konusunun öğretiminde animasyon destekli 5E modelinin başarı, kalıcılık ve tutuma etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Özden, S., *Ayşe İlker'in Çocuk Edebiyatı ile [İlgili] Hikâyelerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2005.
- Özensel, E., "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değerler", *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt I, 2003, Sayı 3.
- Özkan, N., Yılmaz, B., *Çocuk Kitaplarında Dil Sorunları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2007, 767-778.
- Özlek, E., *Kırk Vezir Hikâyeleri'nde Eğitici Değerler ve Söz Varlığı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2014.
- Öztahtalı, İ., *Lâmi 'î Çelebi ve Lugat-ı Manzûmu*, Gaye Kitabevi, Bursa 2001.
- Öztürk, H., *İlköğretim 100 Temel Eserdeki Manzum Metinlerde Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2013.
- Öztürk, C., *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara 2006.
- Pekmezci, S., C., *Resimli Çocuk Kitaplarında Hayvan İmgesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- Polat, F., *Sosyal Değişim ve Din İlişkisi (Erzurum Örneği)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002.
- Poyraz, H., *Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı*, Dem Yayınlar, İstanbul 2007.
- Roccas, M., "Personal Values and Relational Models", *European Journal of Personality*, 22(7), November 2008, 609 – 628.
- Salar, R., *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarının Eğitim Değerleri Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2011.

- Sandıkçı, E., *Hasan Nail Canat'ın Eserlerinde Değerler Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2014.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W., "Toward a Universal Psychological Structure Of Human Values", *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 1987, 550-562.
- Schwartz, S. ve Sagie, G., Value Consensus And Importance: A Crossnational Study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31 (4), 2000, 465–497.
- Sever, S., "Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler", *Abece*, sayı:107, 1995, ss.14-15.
- Sever, S., *Çocuk ve Edebiyat*, Kök Yayıncılık, Ankara 2007.
- Sezer, Ö., *İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2005.
- Sınar A., "Türkiye' de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 4, sayı:7, 2006, ss.175-225.
- Söylemez, H., *Reşat Ekrem Koçu'nun Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerde Değer Eğitimi ve Türkçe*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2011.
- Spink, J. *Children as Readers: A Study*, Clive Bingley, London 1989.
- Sürmeli, A., *Peyami Safa'nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2015.
- Şahin, A., (Ed. Lokman Turan ve Ömer Yılar), *Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı*, Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, Pegem Akademi, Ankara 2007.
- Şen, Ü., *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2007.
- Şentürk, H., "Kişilik Gelişiminde Eğitim, Din ve Değerlerin Rolü", *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, sayı:6, 2010, ss.50-55.
- Şimşek, T., *Çocuk Edebiyatı*, Rengarenk Yayınları, Ankara 2002.

- Şimşek, T., “Çocuk Şiirinde Bir Öncü Duyarlılık: Dağlarca”, *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Ağustos- Eylül 2005.
- Şirin, M., *Çocuk Yüzlü Yazılar*, Öz Yayıncılık, İstanbul 1998.
- Şirin, M., *Gösteri Çağı Çocukları*, Öz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Şirin, M., *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Kök Yayıncılık, Ankara 2007.
- Tan, Kurutuluş, F., *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Tiyatro Eserlerinin Eğitim Değerleri Açısından İncelemesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2008.
- Tankut, T., *Çevrimiçinde Şerafettin*. Cumhuriyet Kitap Eki (22 Ocak 2015).
- Tankut, T., *Güvercin'in Saati*, Cumhuriyet Kitap Eki.
- Taşkıran, E., *Mustafa Ruhi Şirin'in Masallarında ve Öykülerinde Eğitsel İletiler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2015.
- Tepe, H., *Değer ve Anlam: Değerler Anlamlar mıdır?*, Erişim tarihi: 10.08.2017, Ağ Sitesi: www.flssdergisi.com/sayi7/1-10.pdf.
- Tezcan, M., *Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1974.
- Toprak, M., *Yücel Feyzioğlu'nun Derlediği Türk Dünyası Masallarında Çocuklara Yönelik İstendik Davranışların Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu, 2016.
- Tokel, İ., *Gökhan Akçiçek'in Çocuk Şiirlerinin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2008.
- Tökel, D. A., “Eskilerde Çocuk Eğitimi: Çocuk Edebiyatı Gözüyle Eskiye Bakmak”, *Hece Dergisi*, sayı:104-105, Ağustos-Eylül 2005, ss.76-88.
- Trim, M., “Growing And Knowing A Selection Guide For Children”, *Die Deutsche Bibliothek*, München 2004.
- Tulumcu İdi, F., “*Güncel Çocuk Dergilerinde Yer Alan Değerler*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2015.
- Tuncer, H., *Anlama Teknikleri Okuma Dinleme*, Orkun Kitabevi, 2008.

- Türkan, Çam, Ç., *Sara Gürbüz Özeren' in Eserlerinde Aktarılan Değerler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Uçan, H., “Temiz Olabilmek / Kalabilmek”, *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı:104/105, 2005, s.18.
- Ulusoy, K., Dilmaç, B., *Değerler Eğitimi*, Pegem Akademi, Ankara 2012.
- Ural, Y., *Çocuk Kitaplarında Resimleme*, Panel. Düz. Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği, Tüyap Kitap Fuarı, İstanbul 2010.
- Uslu, K., *Nur İçözü'nün 8-14 Yaş Çocuklarına Yönelik Eserlerinin Değerler Bağlamında İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2014.
- Uslucan, F., “Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Çocuk Edebiyatının Rolü”, *Hece Dergisi*, sayı:104-105, Ağustos-Eylül 2005, s.33-41.
- Ülken, H. Z., *Varlık ve Oluş*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2016.
- Yalçın, A., Aytaş, G., *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- Yaman, E., *Değerler Eğitimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Yaşaroğlu, C., “Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, sayı 8/7, 2013, ss. 849-858.
- Yavuz, H., *Felsefe Yazıları*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Yazıcı, K., “Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış”, *TÜBAR-XIX*, Bahar 2006.
- Yeniterzi, E., “Türk Edebiyatında Manzum Fütüvvetnameler”, *Konya Postası*, 18 Ekim 2001.
- Yılar, Ö., Kara, R., *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2007.
- Yılar, Ö., Celepoğlu, A., (Ed. Yılar, Ömer-Lokman Turan), *Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlarda Bulunması Gereken Temel Unsurlar. Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayınları, s.37-65. Ankara 2010.
- Yıldırım, A., Şimşek H., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

- Yılmaz, E., *Ziya Gökalp'in Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2012.
- Yılmaz, F., *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nin Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015.
- Yılmaz, F., Şenden, E., Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kalıp Sözler: “Babam Ve Oğlum” Film Örneği, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 32 , p. 187-202, Winter III 2015.
- Yılmaz, M. E., *Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van 2015.
- Yılmaz, O., *Fatih Erdoğan'ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2013.
- Yörükoğlu, A., *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi Ruhsal Sorunları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.bsk. Ankara 1985.
- Williams, M. R., *Change and Stability In Values And Value Systems: A Sociological Perspective. Understanding Human Values*, The Free Press, New York 1979.

İnternet Kaynakları

- www.e-dadi.com/makale-111-Sevgi-ve-ilginin-cocuk-egitimi-uzerindeki-sihirli-etkisi.html Erişim tarihi: 10.04.2017.
- www.ilimcephesi.com/sadi-sirazi-gulistan-ve-bostandan-hikayeler-ve-nasihatlar/ Erişim tarihi: 10.05.2017.
- www.meb.gov.tr Erişim tarihi: 10.10.2017.
- www.psikoterapi.pro/makaleler/cocuk-yetistirmede-sevginin-rolu Erişim tarihi: 10.05.2017.
- www.sevde.de/Ey_ogul/Kabusname.htm Erişim tarihi: 10.05.2017.
- www.sezakutlaraksoy.com Erişim tarihi: 10.05.2016.
- www.tdk.gov.tr Erişim tarihi: 17.10.2016.
- www.unicef.org Erişim tarihi: 25.08.2017.
- www.youtube.com/watch?v=U8oTIW8xm9g Erişim tarihi: 25.08.2017.

EKLER

EK 1: Seza Kutlar Aksoy'la Yapılan Görüşme

22.09.2017 tarihinde Seza KUTLAR AKSOY'un evinde yapılan görüşme samimi bir ortamda gerçekleşmiştir. Yazar sorulan sorulara içtenlikle cevap vermiştir. Ses kaydı alınarak yapılan görüşme metni şu şekildedir:

✓ *Eserlerinizden ve sizinle ilgili yazılanlardan hareketle sizi tanımaya çalıştık. Ancak siz kendinizi birkaç cümleyle tanıtabilirseniz neler söylersiniz?*

✓ Çocukları çok seven biriyim ve yazın alanında da onların çok iyi kitaplar hak ettiğini düşünürüm. Dilin düşünmenin, hayal gücünün önemine inanıyorum. Sanat, bireyleri tinsel açıdan sağlıklı yapar. Bu da çocuklukta başlar. Çocuklarla ve çocuk yazını ile yaşamı öğrenmeye çalışıyorum

✓ *“Yazmak sanırım benim için bir var olma biçimi” diyorsunuz. Yazmaya nasıl başladınız?*

✓ Aslında masal anlatarak çok küçük yaşta başladım. Okul öncesi kitabım neredeyse yoktu, bana masal anlatan da. Anlaşılan kendi işimi kendim gördüm. Dört-beş yaşlarımda uydurduğum masalları kuzenlerim ilgiyle, bayılarak dinlerlerdi. Okula başlayınca şiirler yazdım. İyi bir okuma serüveni ardından kitaplar geldi.

✓ *Peki çıkış noktanız neden çocuklar oldu?*

✓ Sanırım çocuk sevgim, yazmaya başladığım dönemlerde çocuklar için fazla nitelikli kitap bulamayışım. Bir çeşit yoksunluk itmiştir beni bu alana. Kim bilir belki çocuksu yapım da bir etkidir.

✓ *Eserlerinizde masalsı bir tavır göze çarpıyor. Çocuk ve masal hakkında neler söylemek istersiniz?*

✓ Masal ve çocuk ayrılmaz bir ikilidir kanımca. Çocuklar için yazanlarla, çocuklar aynı soydan gelirler diye düşünüyorum. Çocuklar kahramanı kendileri olan serüvenler hayal ederler, yazarlar da kahramanı çocuk olan serüvenler kurgular ve yazarlar. Her ikisi de yaman masalcılardır. Bir yerde okumuştum çocukluğunda masal okumayan çocuk başka şeylere bağımlı olur diye. Çünkü çocuk masalda adaleti, iyinin kazandığını görür. Zekânın önemini kavrar. Bilinçaltına girer bunlar ve kendini kazanmış gibi hisseder. Bu arada kötü mesajlar da girebilir. *Şişko Patetes* kitabımda bunu eleştirdim. Şunu söylemeliyim Andersen, Grim, Keloglan masallarını okuyan çocuk bence şanslıdır.

✓ *Nun Gelince'nin Nun'u, Düşler Tramvayı'nın Şekilsiz'i gibi eserlerinizde olağanüstü, sıra dışı diye tanımlayabileceğimiz fantastik tipler ve bir*

çok eserinizde normalin dışında yaşanması mümkün olmayan olaylar yer alıyor. Neden bu tipleri ve bu tarz olayları tercih ediyorsunuz?

✓ Fantastik tip ve olaylar, gerçekle bağı kopmadığı sürece okumayı sevdiğim, sinemada izlemeyi sevdiğim bir biçemdir. Özenle vurgulamak isterim ki olaylar sonunda mutlaka gerçekle buluşmalıdır. Aslında eleştirmek istediğim bir olguyu fantastik bir kurgu ile çocuk için daha keyifli hale getirmekten yanayım. Çocuklara güvenirim öykünün kurgusu ile bu düşsel olayların gerçekle bağı çocuğun bulmasını beklerim ve sanırım sağlıyorum bunu. Çocuk gerçek ve gerçek dışını ayırt ediyor. Okurum, benim sadece sezdiğim ana fikri kendisi buluyor. Çocuk kendini içinde bulduğu, katkısı olan zekanın, düş gücünün devreye girdiği kitabı sever. Öğretici kitaplar sıkıcıdır. Neyse ki çocuklar kitaplarımı eğlenceli buluyor. Kendileri yazmış gibi...

✓ *Çocuk okurların kahramanları örnek aldığını ve onlardan etkilendiğini biliyoruz. Sizin eserlerinizdeki kahramanların bazıları eserin başında 'kötü çocuk' iken daha sonra yaşadıkları serüvenlerle 'iyi çocuk' a dönüşüyor. Çocukların bu kahramanları örnek alabileceğini düşündünüz mü?*

✓ Kahramanlarım sadece çocuktur. Yaramaz, saf, akıllı, hareketli, meraklı,, bir çocuğun olması gerektiği gibi. Kahramanlarımı, çocuklara ders vermek için kullanmıyorum. Tam tersine büyüklerdir eleştirdiğim. Çünkü çocukların gözünden bakınca ne çok eleştirecek yanı var biz büyüklerin.

✓ *Eserlerinizde yer yer argo kelimeler de kullanıyorsunuz. Okurlarınızın bu anlamda etkileneceğini düşündünüz mü?*

✓ Argoyu çok gerekmedikçe kullanmam. Ama kahramanlarım çocuk olduğuna göre, günümüz çocuklarını ve konuşmalarını izlerim. Bazen de çocuğun ait olduğu sınıf bunu gerektirir. Sadece yapaylık olmasın diye ara sıra kullandığım bir şey özetle.

✓ *Kadın hakları, kadının toplumdaki yeri, hava kirliliği, hormonsuz gıdalar, obezite, teknolojinin olumsuz yönde kullanılması gibi günümüzün sosyal sorunları eserlerinizde yer alıyor. Bu konu hakkında neler söylemek istersiniz?*

✓ Yazar çağını izlemek zorunda ve benim yazma nedenim dünyayı anlamak, sorgulamak ve okurlarıma iletmek. Kadın hakları, kadının toplumdaki yeri hava kirliliği, obezite, teknolojinin olumsuz kullanılması birer sorun. Çocuklar ve gençler bu yönde uyarılmalı çok geç olmadan. Çevre bilinci olmayan bir çocuk kötü kentleşmeyi, tarihi yok oluşları neden önemsesin ki? Elimden geldiğince çocukları ve gençleri sıkmadan uyarmak istiyorum. Bu arada kendim de öğreniyorum bunları.

✓ *Sizce doğrudan çocuğa mesaj veren eseriniz var mı?*

✓ Doğrudan mesaj veren kitap yazmamaya çalışıyorum. Ders vermek değil de .ok genel, yeryüzünde herkesin paylaştığı kavramlar kitabımda yer alsın

istediğim. Barış, kardeşlik, dürüstlük, doğa gibi. Ayrıca kitabın ana fikrini dikte etmek yerine çocuğun kendisi bulmalı kanımca.

✓ *Çocuk edebiyatı mı yazıyorsunuz yoksa çocuksu bir tavırla mı yazıyorsunuz?*

✓ İkisi de değil. Benim için öncelik edebiyat. Sadece kahramanım çocuk, genç olduğu için daha dikkatli olurum. Yaşam deneyimi az olduğundan onları yanıltmamak gerek. Yazmadan önce çok araştırırım.

✓ *Çağdaş Türk yazarlarından kimleri beğeniyorsunuz?*

✓ Genel bir yanıt olsun. Biz çocuk kitapları yazarları neredeyse bir kuşak oluşturduk. Renkli bir kuşak... Yalpaze çok geniş. İçlerinde eski tarz ders veren, didaktik yazan da var benim gibi çocuk odaklı olan da. İyi bir edebiyat, çocuğa yakın gelen, kitap okumayı sevdiren her yapıt bence iyidir.

✓ *Eserlerinizde etkilendiğiniz yazar veya yazarlar var mı?*

✓ Genelde kitap yazacağım dönemlerde çocuk kitabı okumam. Yetişkinler için yazan çok sevdiğim yazarlar var. Şiir resim, sinema beni çok besler.

✓ *Sizi etkileyen bir edebî akım oldu mu?*

✓ Edebî akım beni etkiledi diyemem benim ölçüm bir kitabı defalarca okuma isteği duyuyor muyum? Her okuyuşta kitabın farklı bir yönünü görebiliyor muyum? Kitaplar keşfedilmeyi bekler. Okurla büyür, çoğalır kitap. O ölçüde de sizi geliştirir. Hem okur hem de yazar olarak düşüncem bu.

✓ *Çocuk edebiyatındaki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Günümüz çocuklarının edebiyat ihtiyacı için yeterince hazırlığımız var mı?*

✓ Çocukları iyi yapıtla tanıştırsanız hep öylesini ister. Kötüyü eler. Ne yazık bazı öğretmenler, yayınevleri, kitabın niteliğinden çok niceliğini önemsiyorlar. Reklamlar satış kaygıları ön plana çıkıyor. Olan da okura oluyor. Böyle niteliksiz kitapla ancak geleceğini okuyamayan yetişkini olabilir. Ayrıca yeni kuşak çok farklı. Sabırsız teknoloji bağımlısı. Hazırlıklı olduğumuzu düşünmüyorum. Umarım yetişkinler okul aile bunu fark eder. Çocuklarını teknolojiyi amaç değil araç olduğu konusunda uyarır. Ben de elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Eğlenceli şekilde elbet. Okurumu ürkütmek istemem.

✓ *Eserlerinizi değerler eğitimi bağlamında incelediğimiz zaman daha çok evrensel değerlere yer verdiğinizizi görüyoruz. Yazarken bu amaçla mı hareket ediyorsunuz?*

✓ Evrensel değerler olmazsa olmazım. Çocukken okuduğum güzel kitaplar benim için yazılmış gibi gelirdi. L. Carroll, Dickens, Swift gibi. Bunun nedeni bence evrensel olmalarıydı. Ben de dünya çocukları için yazarım ve değerleri korumak isterim elbet.

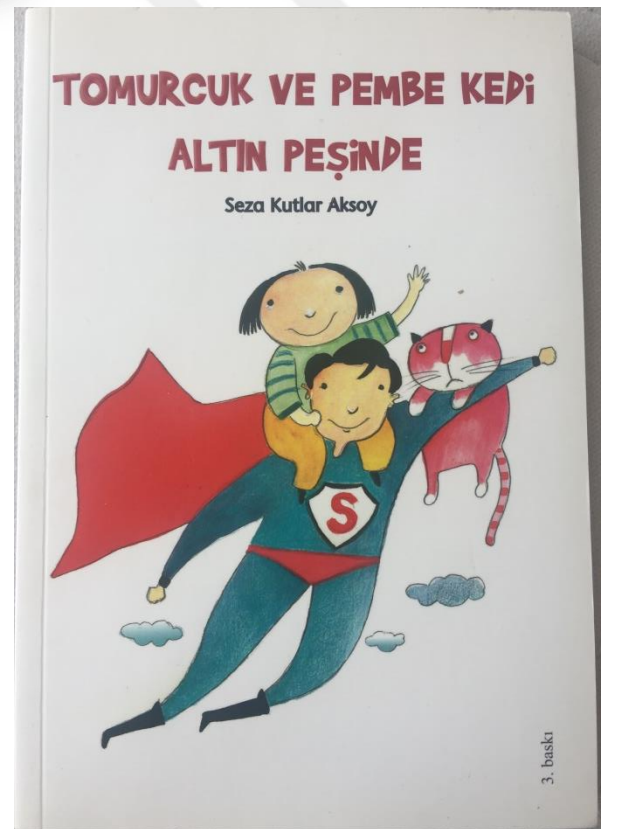
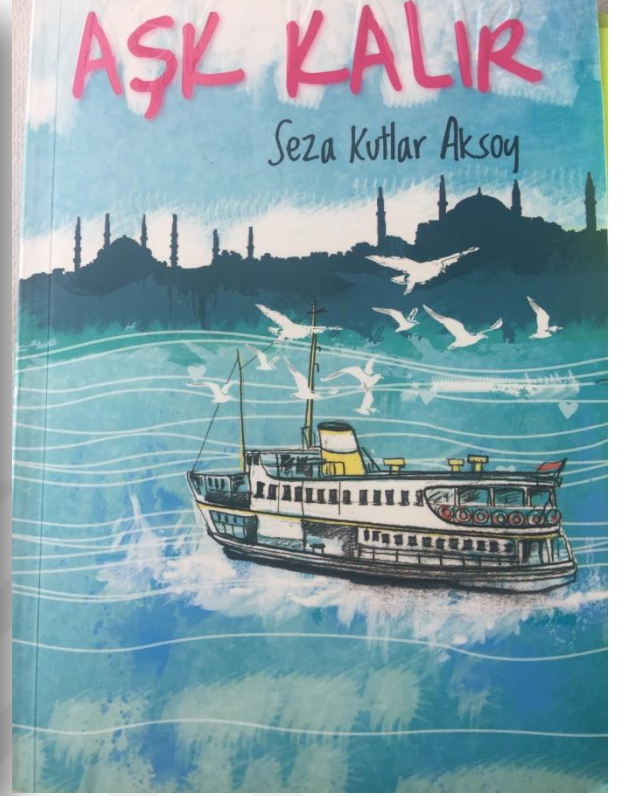
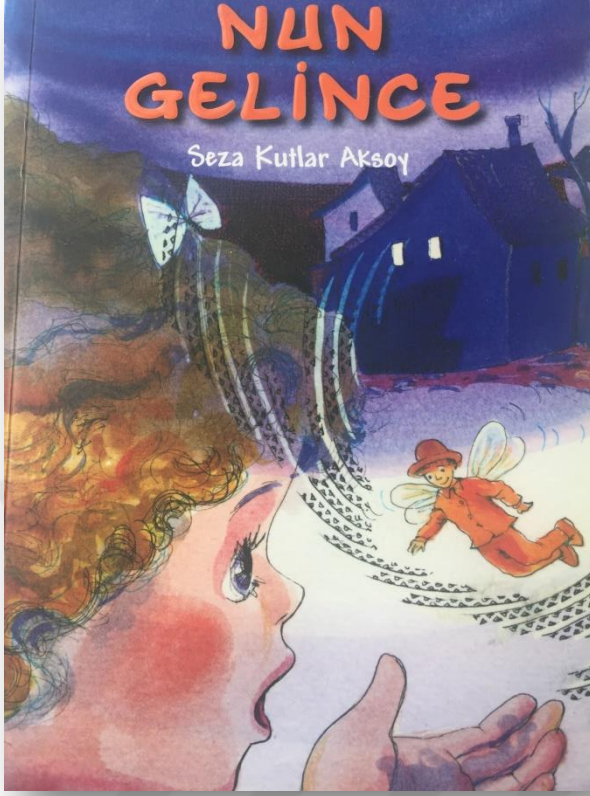
- ✓ *Son soru, minik okuyucularınıza neler söylemek istersiniz?*
- ✓ Okurlarımın meraklı olmalarını isterim. Soru sorsunlar, araştırsınlar, karşılaştırıp, kendi fikirlerini oluştursunlar. Her söyleyene, yazılana inanmasınlar. Düş kursunlar. Oyun oynasınlar. Bu arada ciddiyle kitap okusunlar. Kitap okumak boş zamanı değerlendirmek için yapılmaz. Okurlarıma güveniyorum, çok seviyorum onları.

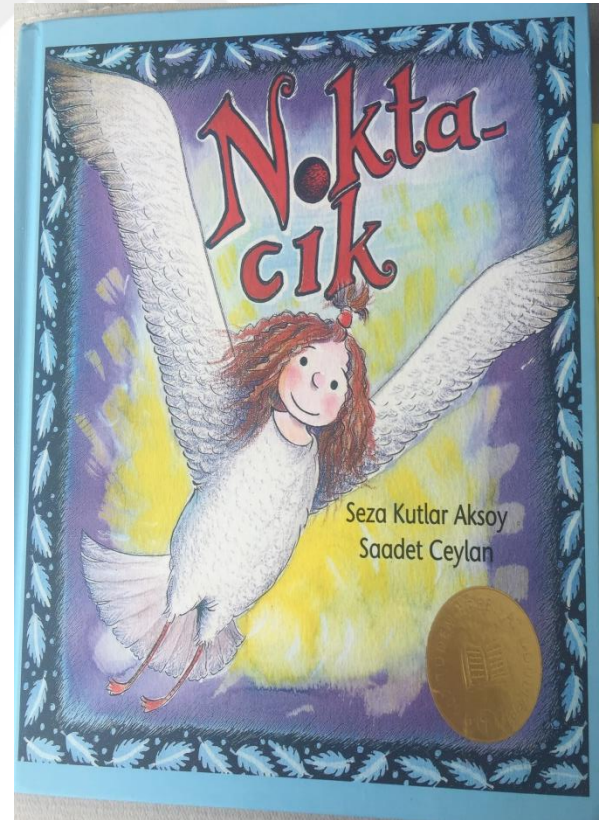
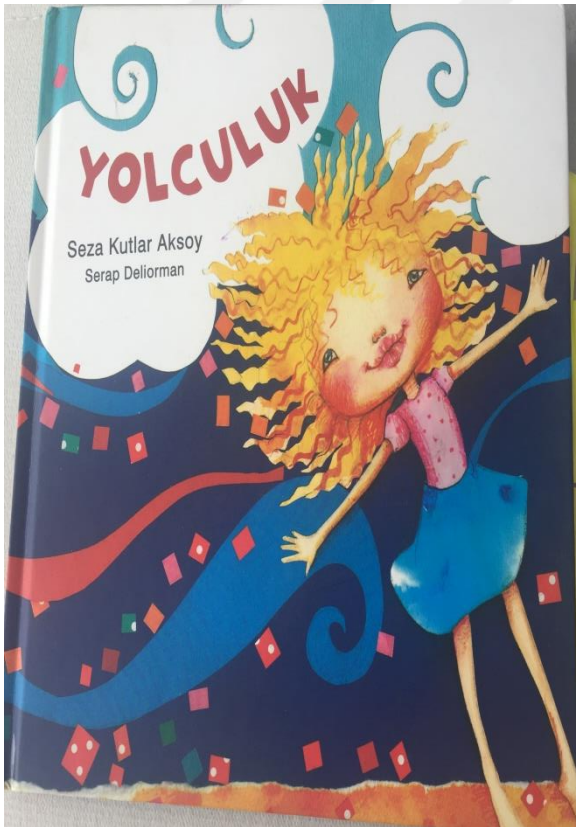
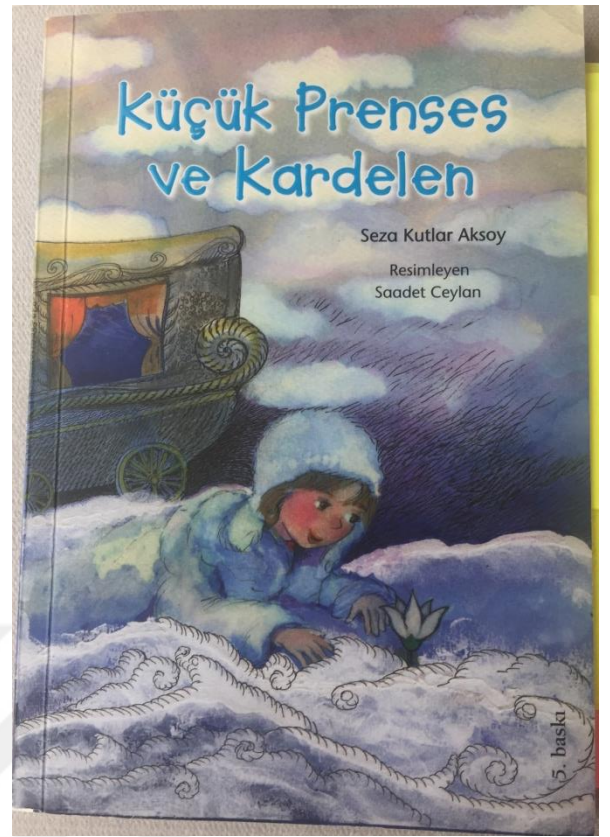
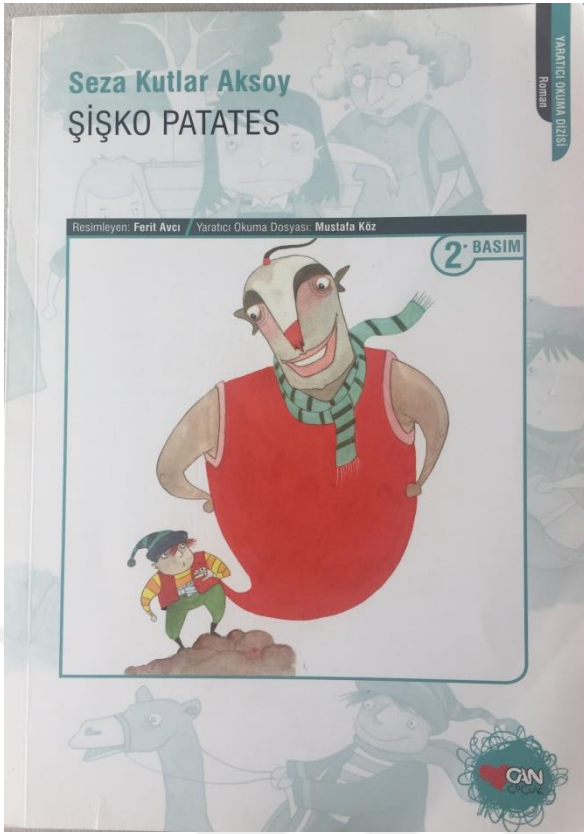
EK 2: Seza Kutlar Aksoy'a Ait Bir Fotoğraf

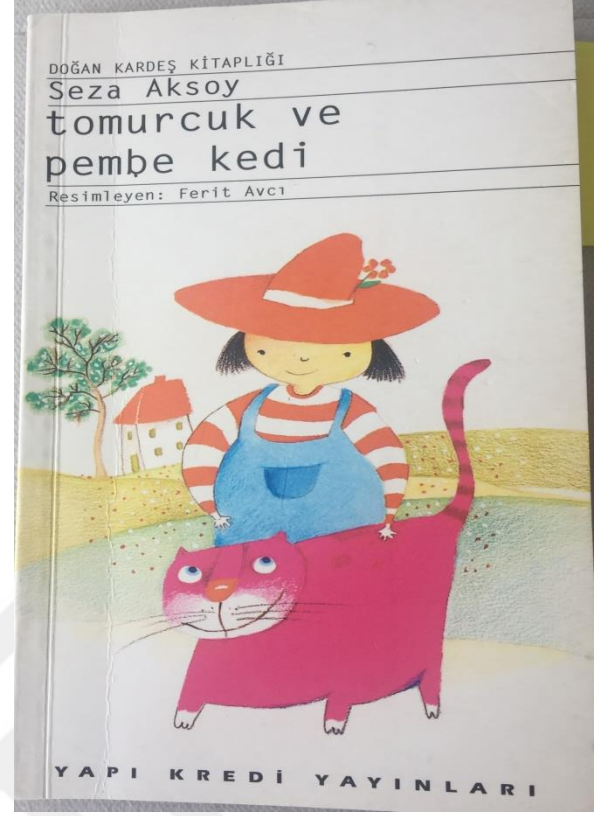

EK 3: İncelenen Eserlerin Kapakları

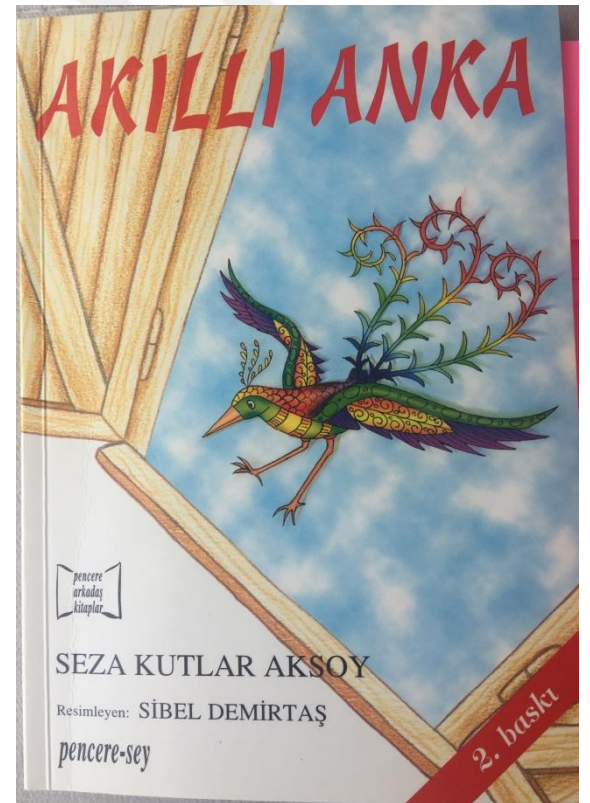
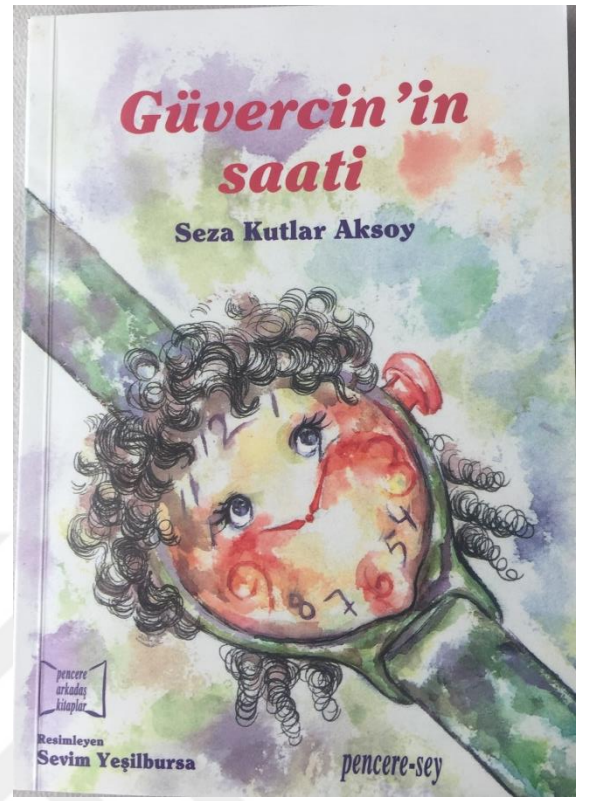

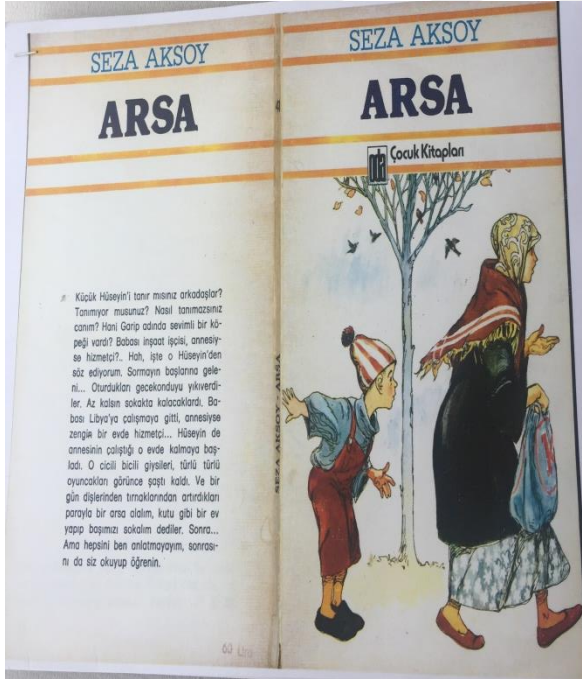
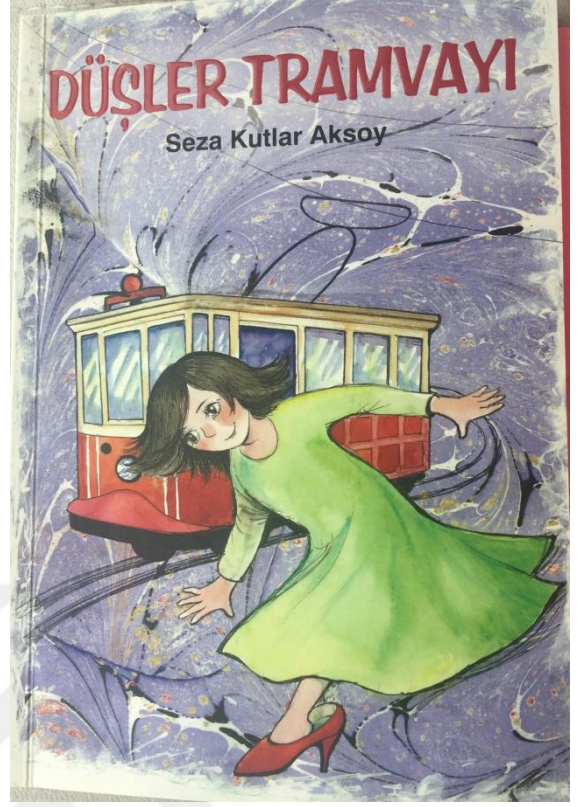
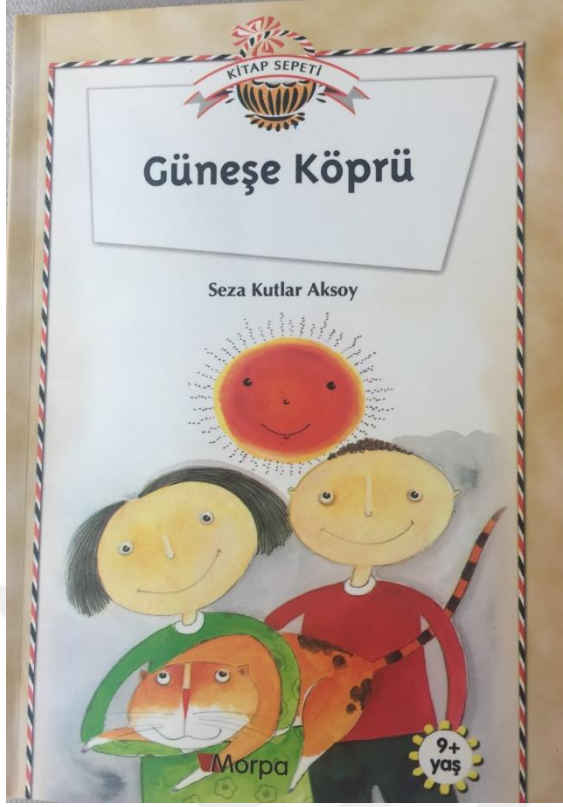

EK 4: İncelenen Eserlerin Özetleri

Bu bölümde çalışma kapsamında incelenen Seza Kutlar Aksoy'un eserlerinin özetleri yer almaktadır.

1. NOKTACIK

Boşanmış anne babanın çocuğu olan Noktacık bu duruma çok üzölmektedir. Anne ve babasının kendisini sevmediğini düşünür. Bir gün ormanda bir sincapla karşılaşır. Gün boyu oyunlar oynarlar. Artık akşam olmuştur "evli evine köylü köyüne" gidecektir. Ama noktacık anne babasının ayrı evlerde oturduğu için evi olmadığını düşünerek üzölür. Sincap bunu görür ve gerçek sevgiyi ona anlatır. Günün sonunda noktacık annesinin de babasının da onu sevdiğini bilerek evine mutlu döner.

2. YOLCULUK

Babası gemi kaptanı olan küçük kız uzun zaman ayrı kaldığı babasını çok özlemektedir. Bir gemi resmi yapan tatlı kız annesiyle düşsel bir yolculuğa çıkar. Bu gemide annesi ve babasıyla çok mutlu olur.

3. UYKU AĞACI

Uyumak istemeyen küçük Nil masal dinlerken uyuyakalır. Düşler ülkesindeki bilgiç kedi ona doğadaki tüm canlıların uyuduğunu anlatır. Nil, doğadaki diğer canlılar gibi olmak ister. Ancak anne ve babası ona dünyadaki en mükemmel varlığın insan olduğunu anlatırlar. Çünkü insanlar akıllarını kullanan en harika canlılarıdır.

4. NİL SORU SORUYOR

Nil sürekli sorular soran meraklı bir kızdır. "Gökyüzü neden mavi?", Neden tüyüm yok?, Neden kanatlarım yok? gibi sorularla kendini bulmaya çalışır. Annesi

de bütün bunların cevabının öğrenmek için okula gittiğini açıklar. Nil sorularıyla sorular da Nil ile çok mutludur.

5. ŞİŞKO PATATES

Oldukça kilolu, yemek yemekten başka bir şey düşünmeyen Çiçek, yaz tatillerinde ailesi ile birlikte yazlığa gider. O yıl annesinin aniden rahatsızlanmasıyla annesi onun yanına gider. Evin bütün yükü Çiçek'e kalır. Babası ve abisi hiçbir şey yapmamaktadır. Ailedeki kadın erkek eşitsizliği Çiçek'i üzmektedir. Gününün büyük bir bölümünü yemek yiyerek geçiren Çiçek, komşu kızları Alara ve Ada ile tanışır. Onlarla vakit geçirmeye başlayan Çiçek'in hayatı git gide değişmeye başlamıştır. Onlara masal anlatırken Alaattin'in Sihirli Lambası masalını canlandırmaya başlar. Bu tiyatro oyunuyla beraber yeni arkadaşlıklar da edinen Çiçek, var olan yeteneklerinin farkına varır. Önceleri içine kapanık olan kızcağızın özgüveni yerine gelir ve kendini güçlü hisseder. Dostluğun ve sağlıklı yaşamının önemini fark eder.

6. TOMURCUK VE PEMBE KEDİ

Kitapta 17 öykü çerçevesinde Tomurcuk adlı küçük bir kızın maceraları anlatılıyor. Oyun oynamayı çok seven Tomurcuk, her sabah büyük bir keyifle oyuncaklarıyla renkli bir dünyanın içine dalarak oyun oynamaktadır. Ama oyuncakları canlıdır ve kendiliğinden konuşup oynadıkları için Tomurcuk'a sadece onları izlemek kalır. Ama bazen işler çığırımdan çıkmaktadır. Küçük bir kız çocuğunun zengin hayal dünyasıyla oyuncaklarıyla kurduğu dünyayı ele alan roman, masal kahramanlarını da yeniden yorumlamaktadır.

7. TOMURCUK VE PEMBE KEDİ ALTIN PEŞİNDE

Okula yeni başlayan Tomurcuk oyun oynamayı çok sever. Okulda kendini oyunlar içinde bulur. Bir gün okula gelince arkadaşı Elvan'ın altın bileziklerini görür. Onunla konuştuktan sonra Elvan'ın babasının onu çok sevdiği için bu altınları aldığını öğrenir. Tomurcuk için artık sevginin göstergesi altındır. Eve dönünce

annesinden, kendisine de altın almalarını ister. Ancak annesi sevginin değerinin altın ile ölçülemeyeceğini anlatır. Bu konuşma onu pek de tatmin etmemiştir. Akşam televizyonda Süperman filmini seyrederken serüven başlar. Tomurcuk düşlere dalar. Bu serüvende karşısına doğrular çıkar. Hayatta altından değerli şeylerin olduğunu fark eder.

8. AKILLI ANKA

Almanya’da yaşayan İbo arkadaşı Peter’in doğum gününe gidecektir. Arkadaşına doğum günü hediyesi almak için ikinci el eşyaların satıldığı bitpazarına gider. Pazardan arkadaşına vermek için, üzerinde Akıllı Anka yazan bir defter satın alır. Arta kalan parasıyla da yumurta alır. Defteri Peter’e vermekten vazgeçen İbo gülünç duruma düşeceğini bilmesine rağmen defteri vermek yerine yumurtaları verir. Yumurtaların pinpon topuna dönüştüğünü fark eden İbo, Peter’in bu hediyeği sevmesinden çok mutlu olur. Ancak bu durumun nasıl olduğunu sormak ve defteri de iade etmek için bitpazarına gider. Bitpazarına gidince defterin üzerindeki Anka kuşunun hikâyesini öğrenir defteri iade etmekten vaz geçer. Eve döndüğünde defterin üzerindeki kuşun canlandığını görür. Anka kuşu artık İbo’nun bütün çıkmazlarında onun yardımcısıdır. Gurbette yaşamayı zorluğunu kuşla birlikte unutturur. Daha sonra arkadaşlarını Türkiye’ye getirmek için bir gezi organize eder. Türkiye’nin doğal ve kültürel zenginliklerini tanır ve bu zenginlikleri arkadaşlarına tanıtır.

9. GÜNEŞE KÖPRÜ

Güneşe Köprü adlı eserde aşağıdaki bölümler yer almaktadır:

1- Güneşe Köprü

Annesi çalışan yasemin yaz tatilinde annanesi ve ablasıyla tatile çıkar. Denize kenarında Rüstem adında bir amcayla tanışır. Çok meraklı olan yasemin meslekler hakkında bilgiler edinir. Rüstem amcanın verdiği cevaplar karşısında çok mutlu olur. Yaz tatili onun için çok keyifli geçer. İnsanlarının bilgiyi paylaşması gerektiğini öğrenir.

2- Çil, Sıfır Ve Oyuncaklar

Samoş yedi yaşında, saçları alev renginde sevimli kızdır. Yüzünde her gün saydığı, hiç eksilmeyen on tane turuncu ve kahverengi çil vardır. Okulda arkadaşlarının Çilli Horoz hikâyesini anlatıp onunla alay etmeleri onu çok üzmektedir. İstedığı tek şey çillerinden kurtulmaktır. İstedığı de olur Samoş çillerinden teker teker kurtulur. Fakat hayatın bütün renkleri ve güzellikleri de çilleriyle birlikte yok olur. Bunun üzerine Samoş, hayatın bütün güzelliklerinin ayrıntılarda olduğunu far eder.

3- Düğmeye Basınca Işık Nereye Gider

Işık, dokuz yaşında, yüreği sevgiyle dolu bir çocuktur. Sevgiyi düğmenin içindeki ışığa benzeten Işık çevresinde sevgi dolu insanlar olsun ister. Düğmeye basınca ışığın nereye gittiğini düşünürken aslında sevginin yok olup olmadığıyla ilgilenir. Ancak hiçbir şey onun içindeki sevgiyi yok edemez.

4- Yabancı Dil Kedice

Kedisi Pamukla yolculuk eden Ayşe yolda gördüğü tabelaları okur. Okuduğu tabelaların hiçbiri Türkçe değildir. Bu durum Ayşe'yi çok rahatsız eder. Ayrıca evdeki konuşmaların sürekli maddiyatla ilgili olması da bir o kadar rahatsız eder onu. Ayşe bu durumu ailesi ile paylaşır. Ailesi de ona hak verir. Bundan sonra evde Türkçe daha doğru ve düzgün bir şekilde konuşulacaktır.

5- Bir Elmanın İki Yarısı

İki kardeş olan Emre ve Fatmanur'un kavga etmelerine rağmen birbirlerinden ayrılamadığını anlatan güzel bir öyküdür. Eserde kardeşliğin ne denli önemli olduğunu görürüz.

10. ÇEVİRİMİÇİNDE ŞERAFETTİN

Anne babası ayrı olan Şerafettin dar gelimli bir ailenin çocuğudur. Ablası ve babaannesiyile birlikte bir gecekonduya yaşamaktadır. Üstelik Şerafettin kekeme bir çocuktur. Bütün bunlara rağmen derslerinde çok başarılıdır. Şerafettin kimsenin

kolay kolay kazanamadığı Gökyüzü Koleji'nin sınavında başarılı olup bu okula girmeye hak kazanmıştır. Üstelik birinci olmuştur.

Şerafettin okula başladığında şimdiye kadar görmediği bir çevrenin içinde bulur kendini. Sınıf arkadaşı olan Berkay Şerafettin'in kekemeliğinden dolayı onunla alay eder. Şerafettin sınıfta Şebnem ile tanışır. Şebnem iyi kalpli bir kızdır. Şerafettin'e yardım etmeye çalışır fakat Şebnem de onun için farklıdır. Şerafettin için, içinde bulunduğu durum oldukça zordur. Sahaf dükkânı olan üniversite mezunu Boğaç amca olamasa işler daha da zor olacaktır. Boğaç, Şerafettin'in başarılı olmasından dolayı çok mutludur ve onu her anlamda destek olur. Şerafettin okulda yavaş yavaş arkadaşlıklar kurar. Arkadaşları sayesinde Berkay ve çetesinin yaptıklarını okul idaresine ispatlar. Çalışmanın, azmin, vazgeçmemenin ne kadar önemli olduğunu gösteren güzel bir öyküdür.

11. ARSA

Hüseyin, iki ay önce gördüğü ve adını garip koyduğu bir köpek ile arkadaş olur. Hüseyin'in ailesi dar gelirlidir. Hüseyin'in babası Cemal inşaatlarda işçi olarak çalışmakta, annesi Elmas ise bir evde temizlikçi olarak çalışmaktadır. Hüseyin'in yaşadığı gecekondü yıkılır. Bir süre teyzesinde kalırlar. Ama artık bir yol çizmeleri gerekir.

Babası başka bir ülkeye çalışmaya giden Hüseyin de annesiyle yardımcı olarak çalıştığı zengin ailenin yanında yaşamaya başlar. Ev sahipleri Rezzan Hanım, Saffet Bey ve kızları Defne iyi insanlardır. Fakat birden bire zengin olmalarının altında bir şey vardır. Saffet Bey yasa dışı işlerle uğraşmaktadır.

Bir ev sahibi olmayı çok isteyen Elmas, Saffet Bey den borç alarak İstinye tarafında bir arsa alır. Defne bu arsayı görmeyi çok ister. Bir gün kimseye haber vermeden arsayı görmeye giderler. Defnenin evde olmadığını gören ailesi telaş eder. Onun kaybolduğunu düşünür. Eve döndüklerinde kızın, Hüseyin ile beraber olduğu ortaya çıkar. Aile Hüseyin'i suçlar fakat kız durumun böyle olmadığını anlatamaz.

Zaman sonra Saffet Bey arsa işleri ile de ilgilenmeye başlar. Elmas'ın arsasını almak ister. Elmas arsayı satmak istemeyince işinden olur. Hüseyin ve annesi hem evsiz hem işsiz kalırlar. Ancak babası yurt dışından gelir ve bu arsaya güzel bir ev yaparlar. Defne ve Hüseyin de dostluklarına devam ederler.

12. AŞK KALIR

Annesi Deniz'in İngilizcesi gelişsin diye Laura adlı bir kızı bir değişim programı aracılığıyla evlerinde misafir etmek ister. Laura kendine güveni olan, ailesi ile sağlıklı ilişkiler kurabilen dışa dönük bir kızdır. Deniz ise tam tersine özgüvensiz, ailesiyle kuvvetli bağları olmayan, içine kapanık bir kızdır. Annesiyle Laura'yı havaalanından almaya giderken bile ne konuşacağını, nasıl konuşacağını kara kara düşünmektedir. Laura henüz Deniz ile tanışmaya gelirken uçakta Eric ile tanışır. Eric de tıpkı Laura gibi bir Türk aileye misafir olarak gelir. Eric'in farklı kişiliği Laura'nın dikkatini çeker. Eric havaalanında, Laura'yı almaya gelen Deniz'i görür. Eric Deniz'den çok etkilenmiştir.

Daha ilk dakikadan Deniz ve Laura'nın arasındaki uçurum ortadadır. Fakat Laura'nın eve gelmesiyle, birbirlerini tanımaya başlarlar. Laura evde olduğu süreçte Deniz'in ailesinin kendi ailesine benzemediğini fark eder. Çünkü Deniz'in anne babası arasındaki sorunlar hissedilir boyuttadır. Bu da haliyle Deniz üzerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Her şeye sinirlenen bir baba ve Deniz'in kendi kararlarını vermesine izin vermeyen bir anne... Maceracı Laura bir gün Deniz'in evinde kullanılan bir ud bulur. Bu ud babasının eskiden çaldığı uddur. İki kız, bir yandan senaryolar yazar diğer yandan udu yenileyip çalmaya çalışırlar. Laura udu çalarken Deniz de şarkılar söyler. Önceden Deniz'in bile farkında olmadığı bir şeyi keşfederler. Deniz'in sesinin güzelliğini... Deniz müzik sayesinde kendini keşfeder artık daha neşelidir yaşamı değiştirmeye başlamıştır. Artık ud çalıyor, şarkı söylüyor kendisini rahatça ifade edebiliyordur. Anne ve babasına bir sürpriz yapmak isteyen Deniz babasının sert tepkisi ile karşılaşır. Çünkü babası Deniz'in ud çalmasını istememektedir. Çünkü kendisi yıllar önce annesi için bir beste yapıp ud eşliğinde söylemiştir. Ancak annesi bu besteyi önemsemez ve mücevher beklediğini dile getirir. Bu olaydan sonra babası bir daha udu eline almamıştır. Deniz babası ile bu konuyu konuştuğundan sonra babasını yumuşatır. Eve dönen baba karısıyla konuşur ve kırgınlıkları azalır.

Eric misafir olarak davet eden Bahri'dir. Bahrinin oldukça ilgili bir ailesi vardır. Bahri'nin bir de tıp fakültesinde okuyan umut adında bir ağabeyisi vardır. Ailesi Eric'i sevmiş ve onu sahiplenmişlerdir. Fakat bu durum Eric'i rahatsız etmiştir. Değişim programı yetkililerine Bahri'nin ailesini şikâyet eder. Bahri'nin

ailesinin yazlığında misafir olan Eric, yazlıkta tanıştığı bir kızla kaçır. Umut daha önceden Deniz’i tanıdığı için Laura’dan Eric hakkında bilgi almak ister. Laura’yı gören Umut ondan hoşlanır. Eric’i bahane ederek sık sık Laura ile görüşür. Bir gün değişim programı bürosunda Eric’i görürler. Eric yaptıklarından pişmandır. Ailesi ile problemler yaşadığı için onlardan uzaklaşsın diye Türkiye’ye gelmiştir. Fakat artık değişmek ister. Bu dörtlü sürekli beraber vakit geçirmektedir. Artık Eric ve Laura’nın evlerine dönme vakti gelmiştir. Akılları hala İstanbul’da ve arkadaşlarında olsa da zamanın ne getireceğini bilmeden yaşarlar.

13. UĞURBÖCEĞİNİN MUTLULUK HAPLARI

Cıra, altı benekli minik bir uğurböceğidir. Güzel bir uğur böceği olması için beneklerini dokuza tamamlaması gerekir. Bu üç beneği kazanması için sihirli üç büyü sözcüğe ihtiyacı vardır. Cıra’nın tek isteği beneklerini tamamlayıp insanların dileklerini yerine getirmektir. İşte o zaman kendini “mutluluk hapi” almış kadar mutlu hissedecektir. Büyülü sözcükleri bulması için annesi ona sadece ipucu vermiştir. K.O.H. harfleri sözcüklerin baş harfidir. Annesinin cesaretlendirmesiyle Cıra beneklerine sahip olmak için yola koyulur.

Yorulup bir papatyanın üstünde karnını doyurur ve uyur. Uyandığında bir çocuğun elindedir. Çocuk “Kanat”tır. Kanat Cıra’yı evine götürür odasına güzel oyunlar oynayıp kahkahalar atarlar. Cıra, ipucunun “K” si olan “kahkaha” kelimesini bulmuş ve pırıl pırıl bir beneğe kavuşmuştur. Akşam olmuştur Kanat odaya, ailesinin yanına gider. Cıra da Kanat’ın odasında uyur. Uyandığında babası Kanat’a hayal gücünden bahsediyordur. Cıra “hayal gücü” kelimesini fark eder. Hayal gücü der ve sekizinci beneğiyle buluşur. Cıra çok mutludur. Sıra artık “O” harfini bulmaya gelmiştir. Cıra sabah olunca okula giden Kanat’ın yanına gider. Çocuklar okul bahçesinde oyun oynuyorlardır. Cıra onların yanında kalıp oyun oynamak ister. Birlikte eğlenip oyun oynayan çocukları seyreden Cıra’nın aklına birden “O” harfi gelir. Evet oyun! Oyun der ve dokuzuncu yani son beneğine kavuşur. Cıra annesinin yanına gidip beneklerini gösterir. Artık insanların dileklerini yerin getirme vakti gelmiştir.

14. ŞEKER KIZ VE BÜYÜLÜ ELMA

Şeker resim yapan, masal uydurabilen yetenekli bir kızdır. Annesi hasta olan Şeker'e güzel, organik bir elma verir. Şeker bu elmanın yamuk görüntüsünü hiç beğenmez. Yetenekli şeker kıpkırmızı şekli kusursuz bir elma çizer. Hasta Şeker resim kâğıdının üstüne hapsurur. Kâğıt uçar ve annesinin getirdiği yamuk elmanın üstüne düşer. Resim konuşmaya başlar. Şeker olan biteni anlamaya çalışır. Fakat yamuk şekilsiz elmaya konuşması için elmayı sevmesi hatta onun tadına bakması gerekir. Şeker elmanın tadına bakmak istemiyordur. Ama bunu yapmazsa artık güzel bir elma resmi yapamayacaktır. Şeker elmanın tadına bakmama konusunda kararlıdır. Bütün denemelerine rağmen elma resmi yapamaz. Bir gün, bir zeytin yer. O zeytin tanesiyle konuşur ve altın renginde bir zeytin çizer. Daha sonra ağzında bir parça biftek varken hayvanlarla konuşur ve birbirinden güzel hayvan çizer. Sıra elmaya gelmiştir. Şeker okulda resmini yırtan Kaan'a kızar ve ağlamaya başlar. Öğretmeni ve arkadaşı onu teselli etmek için yanına gelirler. Arkadaşı hormonsuz bir elma uzatır Şeker ufacık ısırık alır. Kokusuna ve tadına inanamaz. Bu mükemmel bir şeydir. Şeker bunun tadına bayılmıştır. Hemen kıpkırmızı, hormonsuz, güzel bir elma çizer. Şeker artık hormonsuz elma yemeyi çok seviyordur.

15. KÜÇÜK PRENSES ve KARDELEN

O gün küçük prensesin doğum günüdür. Doğum günü için hazırlıklar yapılmıştır. Prenses çok eğleneceği bir gün hayal etmiştir. Fakat çok sıkıcı bir doğum günü olmuştur. Prenses bu duruma çok üzülmüştür. Saraydaki yaşlı bilgin prensese renkli bir fırıldak hediye eder. İşte bu fırıldak küçük prensesin hayatını değiştirir. Bu fırıldak sayesinde prenses saraydan dışarı çıkar. Kendisi gibi çocuklarla arkadaşlık kurar. Bir gün kırdaki bir kardelen görür. Bu çiçeği saraya götürür. Yolda onu gören kara büyücü bundan çok rahatsız olur. Büyüçüye göre prenses dışarı çıkmamalı diğer insanlarla beraber olmamalıdır. Kardelen saraya geldikten saray değişmiştir. Artık sarayda bahçe duvarları yoktur. Herkes saraydan içeri girebiliyordur. Bu duruma iyice sinirlenen kara büyücü soluğu kraliçenin yanında alır. Ona küçük prensesin beyaz bir çiçek yüzünden öleceğini söyler. Bunu duyunca çok endişelenen kraliçe ülkedeki bütün beyaz çiçekleri yok eder. Küçük prenses artık mutsuz ve hastadır.

Günün birinde, prenses kraliçeden yaşlı bilgini çağırmasını ister. Kızının durumuna çok üzülen kraliçe onu çağırır. Bilgin, prensese yine bir fırıldak getirir. Ancak küçük prenses, bu fırıldakı üfleyemeyecek kadar güçsüzdür. Sonunda bahar gelmiştir. Rüzgâr fırıldakı döndürmeye başlar. Prensес gün geçtikçe iyi oluyordur. Kraliçe durumu fark etmiştir. Kara büyücü saraydan kaçmış bir gemiye binmiştir. Ancak gemi batmış dünya büyücüden kurtulmuştur. Beyaz çiçekler açmış, rüzgâr sarayın duvarlarını yıkmış ve küçük prenses aradığı mutluluğu bulmuştur.

16. GÜVERCİN'İN SAATI

Güvercin, soru sormayı seven, öğrenmeye açık, meraklı bir kızdır. Merak ettiklerini annesine, babasına, büyükannesine ve büyükbabasına sorar. Fakat büyükbabası dışındakiler Güvercin ile ilgilenmemektedir. Büyükbabası saat tamircisidir. Yaşlı adam oldukça zeki, yenilikçi, çok kitap okuyan biridir. Günün birinde torunu için, sadece “beyin enerjisi” ile çalışabilen bir saat icat eder. Bu saat sadece Güvercin'in kolunda çalışır. Büyükanne ve büyükbabası memleketine döndüğünde Güvercin çok mutsuz olur. Artık sorularına cevap verecek kimse kalmaz. Dedesi ona, okula başladığı için tüm sorularına öğretmenin cevap vereceğini söyler. Güvercin bu duruma çok mutlu olur. Okula gidince öğretmenine sorular sorar. Fakat öğretmen Güvercin'in soru sormasından rahatsızdır. Baskıcı bir eğitim sistemini benimsemiştir. Güvercin'in sessiz kalıp sadece dinlemesini ister. Güvercin soru sormadığı için kafası da saati de çalışmaz. O da artık diğerleri gibi diziler izler, bilgisayar oyunları oynar. Güvercin on yaşına gelmiştir. Bir gün dedesinin onun için yaptığı saati bulur. Saati koluna takar fakat saat çalışmaz.

Güvercin'in arkadaşı Reyhan batıl inançları olan bir kızdır. Bunları Güvercin'e de aşılamağ ister. Güvercin'e bunlardan kimseye bahsetmemesini tembihler. Öğretmenin bu tavrını ve Reyhan'ın yanlış düşüncelerini öğrenen büyükbaba, Güvercin'in öğretmenin değişmesini sağlar. Artık Güvercin'in yeni öğretmeni Gül öğretmendir. Gül öğretmen tam da o küçük, sorular soran Güvercin'e göre bir öğretmendir. Güvercin Gül öğretmenin de yardımıyla tekrar eski günlerine döner ve kolundaki saat de tıkır tıkır çalışmaya başlar.

17. BAŞODANIN GİZEMİ

Sanay babasının işi dolayısıyla İstanbul'dan Antep'e gelmiştir. Bu durum onun çok da hoşuna gitmiyordur. Antep İstanbul'a göre küçüktür, burada yapacak bir şey yoktur. Okulun ilk günü Sanay annesinden ayrılmak istemiyordur. Çünkü Sanay'a her şey yabancıdır. Utku okulun kapısında Sanay'ın okula gelmek istemediğine şahit olmuştur. Ders zili çalmış çocuklar içeri girmiştir. Utkunun bulunduğu sınıfa öğretmenle birlikte bir kız gelmiştir. Evet, bu kız Utku'nun, kapının önünde gördüğü kızdır. Öğretmen bu kızını tam da Utku'nun yanına oturtmuştur. Sanay'ın tavırları ve Antep'i beğenmemesi Utku'yu sinir etmiştir. Utkunun gözünde Sanay ukala ve kendini beğenmiştir. Biraz zaman geçtikten sonra sohbet etmeye başlarlar. Utku, Sanay'ın aslında burnu havada olmadığını düşünür. Artık Sanay'a Antep'i gezdirmek ve sevdirmek Utku'ya düşmüştür. Sanay Utku'ya şifreli bir kâğıt bulduğundan bahseder. İki arkadaş bu kâğıtta yazan gizemli olayları çözmeye çalışır. Sanay'ların oturduğu eski Antep evinin odalarını gezerler. Odaların birinde buldukları mektuplardan evin bölümlerini keşfederler. Daha sonra Sanay'a Antep'i gezdiren Utku aslında kendinin de Antep'i bilmediğini fark eder. İki arkadaş beraber Antep'i gezer ve öğrenirler. Buldukları gizemli mektuplardan hazineye ulaşmaya çalışan çocuklar sonunda bunun Sanay'ın Antep'i sevmesi için düzenlenmiş bir oyun olduğunu anlar. Ulaşılan hazine ise Atatürk'ün Antep nüfusuna kayıtlı olduğudur.

18. NUN GELİNCE

Cansu için sıkıcı bir gündü. Çikolata yiyebilmek için evi birbirine katması, ders çalışmamak için bin bir takla atması bile bu ruh hâlini değiştiremiyordu. Cansu, annesinin sözünden çıkarak önce bahçeye inip, sonrasında da arkadaşı Ayşe ve annesi ile mahallelerinde yeni doğan köpek yavrularını sevmeye gidince olanlar olur. Cansu kaybolur! Üstüne üstlük evinin anahtarını kaybeder. Yapayalnız ve çok çaresizdir. Keşke uçabilse ve hemencecik evini bulabilse. Ümitsizce dolanırken ayakkabı boyacısı Dumçuk'la yolu kesişir. Dumçuk da onu H.D.D.ye yani "Her Derde Deva"ya götürür. Sağ salim evine geri dönebilmesi için H.D.D. Cansu'ya "Nun" adında bir Uygun Bebek verir. Tavgav adlı gezegenden gelen parmak büyüklüğündeki bu bebek Cansu'ya her konuda rehberlik eder. Gezegeni Tavgav'da

çocukların hiç ezber yapmadıklarını, oyunlar eşliğinde, kitapların rehberliğinde eğitim gördüklerini anlattıktan sonra Cansu da bunları uygulamaya başlar. Para hırsı uğruna gezegenlerin patladığını, bencillik uğruna ağaçların kesilerek yerlerine bina dikildiğini öğrenir. “Hep bana, sadece bana” tutkusuyla bencilliğin doğayı ve insanları nasıl olumsuz etkilediğini, savaş oyunları oynayan çocukların, ileride savaşı sadece bir oyun olarak algıyabileceklerini fark eder. Bir gün arkadaşı Dumçuk’la para hevesine kapılır ve Dumçuk tarihi eser hırsızlarının eline düşer. Cansu onu kurtarmaya çalışır. Fakat işi hiç de kolay değildir. Nun, bu kitapta sadece Cansu’nun ve dolaylı olarak etrafındakilerin hayatına dokunabiliyordur. Ama bu kitabın kulağımıza fısıldadığı, yüreğimize seslendiği daha pek çok önemli şey var. Büyüme ve kişilik kazanma süreçleri, ebeveyn-çocuk ilişkileri, eğitim ve çevre sorunları gibi çeşitli konular üzerine bizleri düşünmeye davet eder.

19. DÜŞLER TRAMVAYI

Düşler Tramvayı adlı eserde aşağıdaki bölümler yer almaktadır:

1- İnci

Mutlu yaratıcı, meraklı, hareketli bir çocuktur. Matematik dersi en sevmediği derstir. Zaten ödevlerini yapmaz ve okulu da sevmez. Ama öykü uydurmayı çok sever. Neşeli bir çocuktur arkadaşlarını eğlendirmesini çok iyi bilir. Bir gün annesi ve babası yemeğe giderken annesinin dağılan inci kolyesinin tanelerini tek tek toplamıştır. Bu olay Mutlu’nun aklında yer etmiştir. Ödevini yapmadığı bir gün yine an arkaya uzun boylu İbrahim’in arkasına oturmuştur. İbrahim’e bir masal uydurur. Dedesinin protez dişlerinden birinin inci olduğunu, 16 diş yerine 17 diş yapıldığını üstelik bunu da babasının yaptığından bahseder. İki arkadaş gülerler. İçeri giren öğretmen bir yanlış anlama sonucu Mutlu’ya ceza verir. Utku yine tembel ve başarısız damgasını yer.

Ertesi gün okula, Meral adında bir akademisyen gelir. Meral hanım bir hikâye başlatır ve devamını öğrencilerin getirmesini ister. Bu tam da Mutlu’ya göredir. Meral hanım her öğrencinin birer cümle söylemesini ister fakat Mutlu’dan başka cümle kurabilen yoktur. Mutlu hikâyeyi tek başına bitirir. Meral hanım Mutlu’nun çok yetenekli olduğunu söyler ve onu cesaretlendirir. Bu zekâsını

matematikte de kullanabileceğini söyler. Mutlu derslerinde başarılı olacağına dair söz verir. Mutlu artık okulu ve derslerini sever.

2- Şekilsiz

Serin'in ressam olan teyzesinin "Sulu boya kat kat sürülmez, renkler soluksuz kalır, boğulur, kişilikleri kaybolur" sözüyle başlayıp, annesinin, "Televizyonun karşısında uyuyakalmışsın canım." sözleriyle uyandığı serüvenlerle dolu bir öyküdür.

3- Kiraz Kırmızısı

Fadime kırmızı rengini çok seven mendil satarak ailesine katkıda bulunan bir kızdır. En sevdiği şey kırmızı tramvayın peşine takılıp gitmektir. Kırmızı topuklu ayakkabı giymek hep hayalidir. Büyüyünce zengin süslü kadınlar gibi giyinmeyi ister. Bir gün Serap ablası para vererek tamirciden kırmızı topuklu ayakkabılarını almasını ister. Fadime ayakkabıları alır ve ayağına geçirir. Mendillerini satmaya devam eder. Bir kadının yanına yaklaşır, kadın Fadime'nin ayaklarına bakar ve bundan hiç hoşlanmaz. Ayakkabıları çıkarıp poşete koymasını ve kendi ayakkabısını giymesini söyler. Fadime'nin morali bozulur. Kırmızı ayakkabıları çıkarır ve kendi ayakkabılarını giyer. Gözünün ışığı sönen Fadime kırmızı tramvayın geldiğini görür. Keyfi tekrar yerine gelir. Az önce ayakkabıları çıkarttıran kadını düşünür ve "tramvayı da poşete sığdıramaz ya" diyerek tramvaya koşar.

4- Öykü Andersen

Bade, ilkokula giden küçük bir kızdır. Babası çalışmayan annesi de evlere temizliğe giden bu kızın hayalinde başka bir anne ve baba vardır. Annesinin temizliğe gitti evin ev sahibinin tavırlarından hoşlanmaz. Ancak komşu teyze çok iyi kalplidir. Bir gün Bade'yi çağırır ve ondan kendisine masal anlatmasını ister. Bade'nin anlattığı bütün masallar mutsuz sonla biter. "Pamuk teyze" bu durumu fark eder ve Bade'den mutlu sonla biten masal anlatmasını ister. Bade'ye göre mutlu sonla biten masal yoktur ki. Komşu teyzenin verdiği Andersen masallarını düşünür ve bunu yazan kişinin mutlu olduğunu düşünür. Bir hafta sonra Bade pamuk teyzeye gider fakat teyze evde yoktur. Bade de masalı kapının önündeki kedilere anlatır. Masalı mutlu sonla bitiren Bade çok mutlu olur.

20. BÜYÜLÜ BAHÇE

Büyülü Bahçe adlı eserde aşağıdaki bölümler yer almaktadır:

1- Büyülü Bahçe

Anaokulu öğrencisi olan Akıllı Kafa“, okulda yemek duasından sonra şeftali reçeli diyeceğine "feştali yüçeli" der. Bu sınıftaki arkadaşlarının çok hoşuna gider. Çevredeki insanlar anlamakta güçlük çekerler ama sonunda ne demek istediğini anlarlar. Akıllı kafanın istediklerinin olması için büyümesi gereklidir. Çünkü büyüklerinin kurduğu tek cümle budur. Okulda bir kermes düzenlenir ve bunu büyüdü bahçedeki hayvan dostlarının yardımıyla başarır.

2- Anne sevgisi

Küçük Ayşe, kediyi beslemek için bahçeye iner. Kediyi sahiplenmek ister ancak Pervin teyzesi ile arasında geçen bir konuşmadan sonra kedinin annesinin yanında kalmasına karar verir. Kediyle oynamak istediğinde kedinin yanına gelmeye karar verir. Ayrı kalacağında çok özleyeceği annesinin yanına döner.

3- Mutluluk Ülkesi

Candan okula yeni başlayan küçük bir kızdır. Okumayı bir türlü sökemez. Bunun sonucunda da okulu sevmez. Bunu fark edip üzülen annesi bir gün “Mutluluk Ülkesi” adında bir kitap getirip okumaya başlar ancak masalın sonunu getirmez. Masalın sonunu Candan“ın okumasını ister. Kitabın sonunu çok merak eden candan büyük uğraşlar sonucu okumayı söker. Böylece hem masalı tamamlar hem de iki hediye alır.

4- Dünya Kendi Ekseni Etrafında Döner

Bir iş gezisi sonrası bilginler için üretilen bilgisayarı oğlu Çakar’a hediye eden “Bay İşgüzar”ın fantastik öyküsüdür. Çakar bilgisayarı kendi istekleri doğrultusunda yanlış yönde kullanır. Her şey birbirine karışır. İlk başlarda bu durum hoşuna gitse de sonraları bu durumdan Çakar da rahatsız olur. Sonunda yaptığı yanlışların hepsini düzeltmek için bilgisayarı eski haline getirir.

5- Dost Uçurtma

Yeni taşındıkları mahallede hiç arkadaşı olmayan Ilgın çok mutsuzdur. Çocuklar Ilgın'ı tanımadıkları için onu oyunlarına almazlar. Bu durumu fark eden babası Ilgına bir uçurtma yapar. Ilgın uçurtmayı uçurmak için dışarı çıkar. Bütün çocuklar Ilgının yanına gelir. Ertesi gün diğer çocuklar da uçurtmalarını getirirler. Beraber uçurtma uçururlar. Böylelikle kaynaşır ve arkadaş olurlar.

6- Tik Tak

Utku'ya saati öğretmeye çalışan annesi bunu bir türlü başaramaz. Çünkü Utku henüz zaman kavramını öğrenememiştir. Annesi aldığı saatle Utkuyu odasında yalnız bırakır. Utku önce saatin tik tak seslerini dinler. Daha sonra onunla konuşmaya başlar. Saat ona içindekileri bir bir anlatmaya başlar. Utku saati öğrenmiş olur.

7- Güneş Anne

Alican meraklı, hareketli bir çocuktur. Alican'ın bir kardeşi olacaktır. Önceleri bunu fark etmeyen Alican eve kardeşinin gelmesiyle tamamen değişir. Alican artık hırçın, tek başına oyun oynamayan, uyumsuz bir çocuk olur. Bu durumu fark eden annesi onu doktora götürür. Doktorla Alican konuşurlar. Alican artık ağabeyi olmuştur ve kardeşiyle ilgilenmeye başlamıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Esra KAVAZ ÖZCAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum, 04.02.1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü-2007
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı-2017
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-posta Adresi	esrkvz@hotmail.com
Yüksek Lisans Mezuniyet Tarihi	
10.11.2017	